

จังหวัดอุบลราชธานีและพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ จำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ ของชุมชนและพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาในอดีต แนวโน้มการพัฒนาของชุมชนในอนาคต สักยภาพในการรองรับการพัฒนา และโครงการพัฒนาต่าง ๆ จึงสามารถวางแผนและเสนอแนวทางการใช้ที่ดินได้อย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ โดยในบทนี้จะทำการศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี และชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

4.1 จังหวัดอุบลราชธานี

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

4.1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ประมาณเส้นละติจูดที่ 14 องศา 30 ลิปดาเหนือ ถึงละติจูดที่ 15 องศา 15 ลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 104 องศา 30 ลิปดาตะวันออก ถึงลองจิจูดที่ 105 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือโดยทางรถยนต์ประมาณ 630 กิโลเมตร และโดยทางรถไฟประมาณ 574 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 16,110.75 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 18 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดยโสธร และจังหวัดอำนาจเจริญ

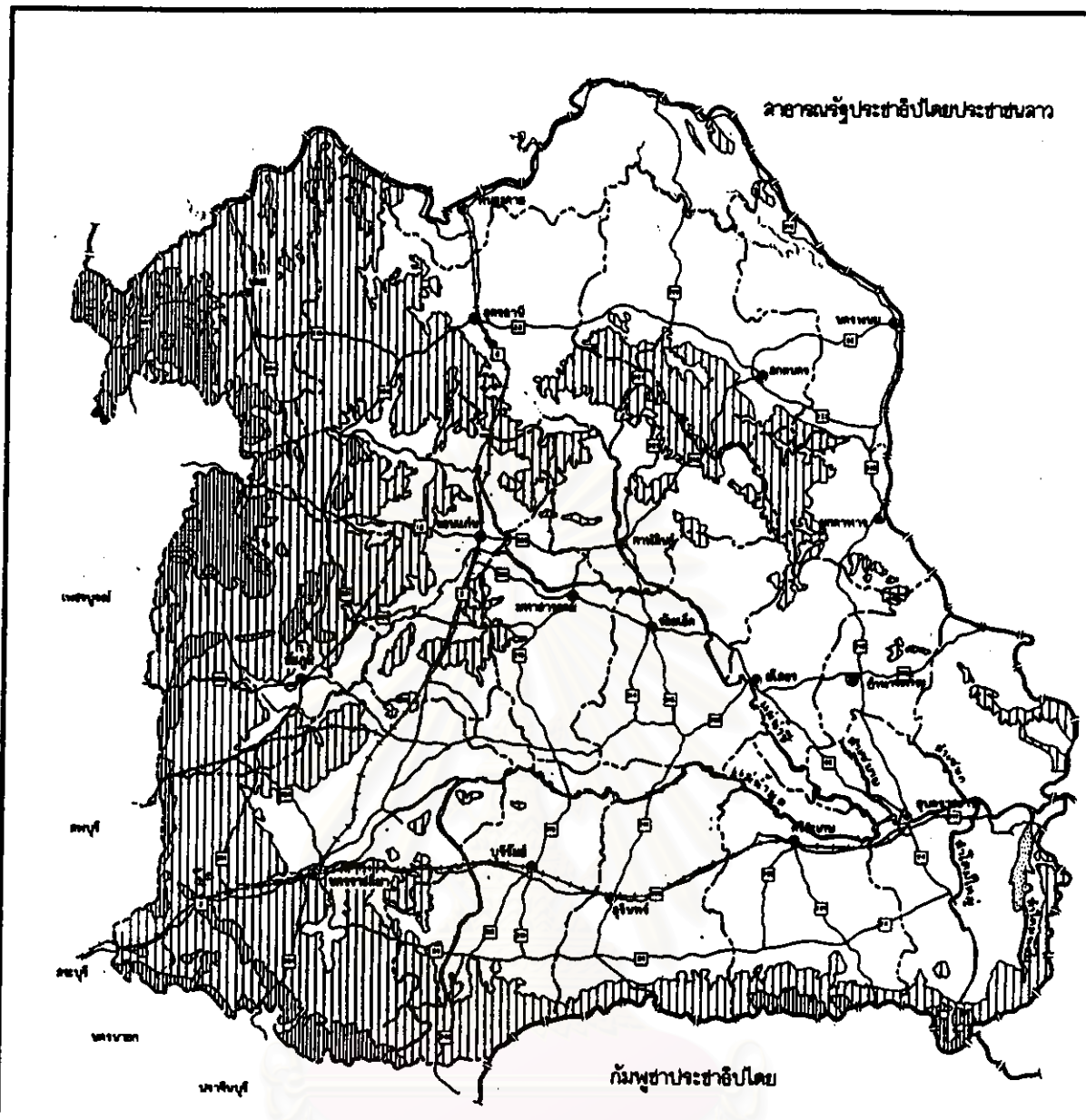
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และแม่น้ำโขง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดยโสธรและจังหวัดศรีสะเกษ

4.1.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่าแอ่งโคราช (Korat basin) โดยสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 68 เมตร (227 ฟุต) มีแม่น้ำโขงเป็นแนวกั้นจังหวัดอุบลราชธานีกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำชีมาบรรจบกับแม่น้ำมูลซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัดจากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออกแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม และมีลำน้ำใหญ่ ๆ อีกหลายแห่ง ได้แก่ ลำเซบาย ลำโคมใหญ่ ลำโคมน้อย และมีภูเขาสลับซับซ้อนหลายแห่งบริเวณชาย

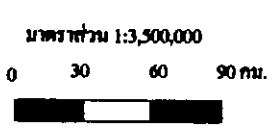

การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางสู่อินโดจีน :
กรณีศึกษา :ชุมชนเมืองอุตรดิตถ์-วารินชำราบ

แผนที่
4.1

	เขตประเทศ		ระดับความสูง 1,500-2,000 เมตร
	เขตจังหวัด		ระดับความสูง 1,000-1,500 เมตร
	ทางหลวง		ระดับความสูง 500-1,000 เมตร
	ทางรถไฟ		ระดับความสูง 200-500 เมตร
	ลำน้ำ		ระดับความสูง 0-200 เมตร
	อ่างเก็บน้ำ		
	ที่ตั้งจังหวัด		

แสดง
ที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ
จังหวัดอุตรดิตถ์

ที่มา : กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

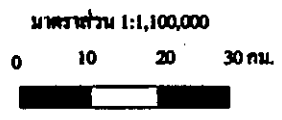

**การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางอุษินโคจีน :
กรณีศึกษา ชุมชนเมืองสุราษฎร์ธานี-วรินทร์ราษฎร์**

แผนที่
4.2

- ♦—♦— เขตประเทศ
- - - - - เขตอำเภอ
- · · · · เขตตำบล
- ⊙ อำเภอ
- + + + พงศาวัด
- ② — ทางหลวง
- ~ ~ ~ ~ ~ อ่างเก็บน้ำ

แสดง
เขตติดต่อและเขตการปกครอง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แดนทางคอนไค้ที่สำคัญ คือ เทือกเขาพนมดงรักซึ่งกั้นอาณาเขตกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนกัมพูชา โดยลักษณะภูมิตั้งฐานของจังหวัดอุบลราชธานีแบ่งออกโดยสังเขปดังนี้¹

- 1) บริเวณที่เป็นสันดินริมน้ำ (River Levee) เกิดจากตะกอนถ้ำน้ำที่พัดพามาทับถมสภาพพื้นที่เป็นเนินสันดินพบในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงและบางบริเวณริมฝั่งลำเซบาย
- 2) บริเวณที่เป็นแอ่ง (Depression) หรือที่ราบต่ำหลังแม่น้ำ (Back swamp) เกิดจากการกระทำของขบวนการของน้ำ พบบางแห่งในบริเวณริมแม่น้ำมูล แม่น้ำชี ลำเซบาย และลำโคมใหญ่ ซึ่งมีน้ำแช่ขังนานในฤดูฝน
- 3) บริเวณที่เป็นแบบตาดะพักถ้ำน้ำ (Terrace) ที่เกิดจากการกระทำของขบวนการของน้ำนานมาแล้ว ประกอบด้วยบริเวณที่เป็นตาดะพักถ้ำน้ำระดับต่ำ ระดับกลางและระดับสูง ลักษณะพื้นที่มีทั้งที่เป็นแบบที่ราบแบบลูกคลื่นลอนลาดจนถึงลูกคลื่นลอนชัน ซึ่งอยู่ถัดจากบริเวณที่ราบถ้ำน้ำท่วมถึงขึ้นมา พื้นที่เหล่านี้พบในบริเวณทั่วไปของจังหวัด กล่าวคือทางคอนเหนือทางตะวันออก และทางคอนไค้ ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนาและปลูกพืชไร่
- 4) บริเวณที่เป็นเนินตะกอนรูปพัด (Coalescing fans) สภาพพื้นที่แบบนี้มีลักษณะเด่นชัดคือรูปร่างจะเป็นรูปพัด เกิดจากหินในบริเวณเหนือนั้นถูกทำให้แตกหักสะสมปนอยู่กับพวกที่มีอนุภาคละเอียดกว่า เมื่อฝนตกลงมาในปริมาณมาก กำลังของน้ำซึ่งมีมากจนสามารถพัดพาเอาตะกอนเหล่านี้ออกมาจนออกหุบเขาได้ เมื่อมาถึงนอกหุบเขาหรือเชิงเขาซึ่งสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ ทางน้ำก็จะไหลกระจายออกไปทำให้กำลังของน้ำลดลง ทำให้ตกตะกอนในบริเวณนั้น มักพบอยู่ทางคอนไค้และทางตะวันตกของจังหวัด
- 5) บริเวณที่เป็นเนินที่เกิดจากการถล่มไหลของธารลาวา (Lava flow hill) เป็นเนินเขาที่เกิดจากการไหลของธารลาวา ดินบริเวณนี้มีศักยภาพทางการเกษตรสูงสุด ซึ่งเป็นผลจากการสลายตัวของหินพวกบาสอลท์ บริเวณนี้จะพบอยู่ในอำเภอน้ำยืน
- 6) บริเวณที่ลาดเชิงเขา (Foot hill slope) เป็นที่ลาดเชิงเขาที่ตะกอนบริเวณที่เกิดจากขบวนการของน้ำนานมาแล้วทับถมกัน บริเวณนี้จะพบอยู่ในอำเภอโขงเจียม อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอตระการพืชผล
- 7) บริเวณที่ลาดเชิงซ้อน (Slope complex) ลักษณะเป็นภูเขาหรือเทือกเขา มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 จะพบบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ในอำเภอน้ำยืน อำเภอนาจะหวาย และอำเภอบุณฑริก อีกแห่งหนึ่งคือ เทือกเขาภูเขา ซึ่งจะพบมากในอำเภอโขงเจียม และอำเภอศรีเมืองใหม่

¹ สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, แผนลงทุนจังหวัดอุบลราชธานี (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซต, 2537), หน้า 7-8.

4.1.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดอุบลราชธานีอยู่ในเขตที่มีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยของจังหวัดอื่น ๆ มีฤดูต่าง ๆ 3 ฤดู ดังนี้

1) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงปลายเดือนกันยายน และมักมีฝนทิ้งช่วงในเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม แต่ระยะเวลาที่มีการทิ้งช่วงซึ่งไม่เหมือนกันในแต่ละปี และในช่วงปลายฤดูฝนมักจะมีพายุฤดูร้อนพัดผ่านตกชุกบางครั้งอาจมีภาวบน้ำท่วมแต่ภาวะการฉ่ำไม่รุนแรงนัก

2) ฤดูแล้ง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ทำให้ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือก่อนภูมิภาคอื่น อุณหภูมิมักเริ่มลดต่ำลงตั้งแต่เดือนตุลาคมและหนาวจัดช่วงปลายเดือนมกราคม

3) ฤดูร้อน ถึงแม้ว่าเคยปรากฏว่าอากาศยังคงหนาวเย็นมาจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ แต่ก็ไม่ปรากฏบ่อยนัก เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วอากาศจะเริ่มร้อนอบอ้าวในเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงประมาณเดือนพฤษภาคม ซึ่งอาจจะมีฝนเริ่มตกอยู่บ้างในปลายเดือนเมษายนและพฤษภาคม แต่ปริมาณน้ำฝนมักจะไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูก

โดยทั่วไปแล้วอากาศของจังหวัดอุบลราชธานี มักจะไม่ร้อนไม่หนาวจัด เนื่องจากยังมีป่าไม้และภูเขาที่ช่วยปรับสภาพอากาศไม่ให้เปลี่ยนแปลงรวดเร็วจนเกินไปนัก

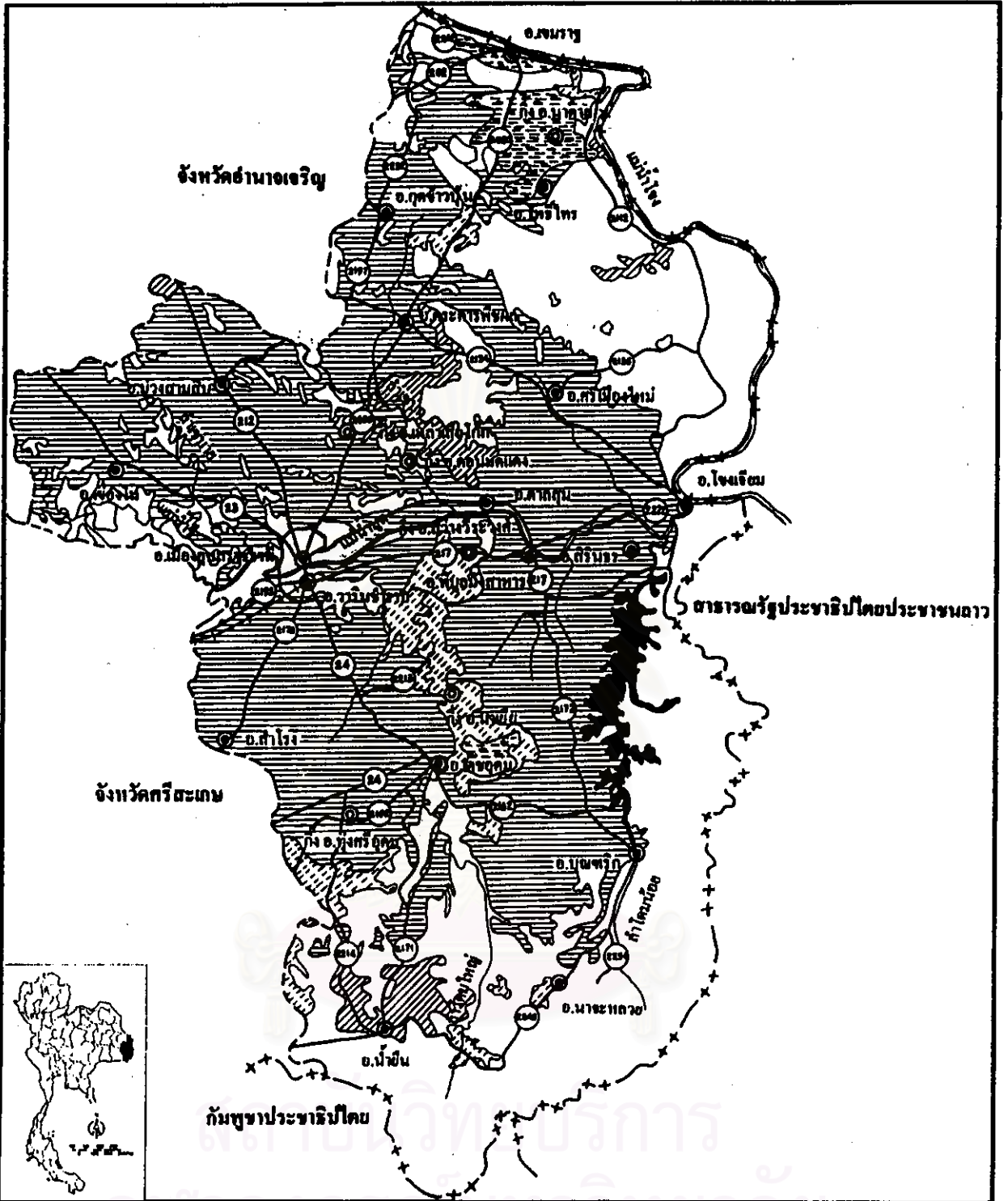
4.1.1.4 การใช้ที่ดิน

จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ทั้งหมด 10,069,218 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.5 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมด 105,533,963 ไร่ การใช้ที่ดินของจังหวัดอุบลราชธานี (รวมจังหวัดอำนาจเจริญ) ในปี พ.ศ. 2536 แบ่งออกได้ 3 ประเภทหลัก ๆ

- 1) พื้นที่ป่าไม้ 2,252,266 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.06
- 2) พื้นที่ถือครองทางการเกษตร 6,034,170 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.07 ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

- พื้นที่อยู่อาศัย	172,073	ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.85
- พื้นที่นา	4,279,558	ไร่ คิดเป็นร้อยละ 70.92
- พื้นที่พืชไร่	565,850	ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.38
- พื้นที่ไม้ผล ไม้ยืนต้น	111,058	ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.84
- พื้นที่สวนผัก และ ไม้ดอก	32,028	ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.53
- พื้นที่ปศุสัตว์	59,369	ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.98
- พื้นที่รกร้างว่างเปล่าและอื่น ๆ	814,234	ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.49

- 3) พื้นที่ไม่ได้จำแนกอีก 3,529,875 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.87 ประกอบด้วยพื้นที่หนองน้ำ พื้นที่ภูเขาภิบาล พื้นที่เทศบาล พื้นที่ถนน พื้นที่ราชพัสดุ และพื้นที่สาธารณูปโภค

**การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางอุตสาหกรรม:
กรณีศึกษา อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลและยานยนต์-วารินชำราบ**

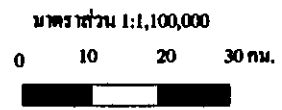
แผนที่
4.3

- + —+— เขตประเทศ
- - - - - เขตจังหวัด
- 123 ○ ทางหลวง
- + + + + + ทางรถไฟ
- ~~~~~ ลำน้ำ
- ~~~~~ ลำน้ำฝาย
- ◎ กิ่งอำเภอ
- ◎ อำเภอ
- ☒ สนามบิน

- พืชไร่
- นาข้าว
- ที่รกร้างว่างเปล่า
- พื้นที่ป่า
- พื้นที่อื่น ๆ
- ที่อุตสาหกรรม

แสดง

**การใช้ที่ดินจังหวัดอุบลราชธานี
ปี 2524**

ตารางที่ 4.1 แสดงการใช้ที่ดินของจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2527 - 2536

ปี	จำนวนเนื้อที่ (ไร่)						
	เนื้อที่ทั้งหมด	เนื้อที่ถือครอง เพื่อการเกษตร	ร้อยละ	เนื้อที่ป่าไม้	ร้อยละ	เนื้อที่อื่นๆ	ร้อยละ
2527	11,816,380	5,604,217	47.43	2,512,642	21.26	3,699,452	31.31
2528	11,816,380	5,723,923	48.44	2,460,625	20.82	3,631,763	30.74
2529	11,816,381	5,766,955	48.81	2,451,085	20.74	3,598,271	30.45
2530	11,816,381	5,801,377	49.10	2,441,586	20.66	3,573,348	30.24
2531	11,816,380	5,704,622	48.28	2,432,124	20.58	3,679,565	31.14
2532	11,816,380	5,715,130	48.37	2,429,375	20.56	3,671,806	31.07
2533	11,816,380	5,735,130	48.54	2,360,024	19.97	3,721,157	31.49
2534	11,816,380	5,804,814	49.13	2,292,656	19.40	3,718,841	31.47
2535	11,816,380	5,896,195	49.90	2,270,442	19.21	3,649,674	30.89
2536	11,816,381	6,034,170	51.07	2,252,266	19.06	3,529,875	29.87

ที่มา : สมุดรายนงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2 แสดงพื้นที่ถือครองทางการเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2527 - 2536

ปี	เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร (ไร่)														
	พื้นที่รวม	พื้นที่อยู่อาศัย	ร้อยละ	พินา	ร้อยละ	ปลูกพืชไร่เพื่อการเกษตร	ร้อยละ	ที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น	ร้อยละ	ที่สวนผักและไม้ดอก	ร้อยละ	ที่เลี้ยงปศุสัตว์	ร้อยละ	ที่รกร้างว่างเปล่าและอื่น ๆ	ร้อยละ
2527	5,604,304	103,367	1.8	4,150,295	74.1	512,697	9.1	60,497	1.1	11,521	0.2	48,676	0.9	717,164	12.8
2528	5,724,010	97,094	1.7	4,123,231	72.0	631,080	11.0	65,037	1.1	11,700	0.2	69,820	1.2	725,961	12.7
2529	5,767,043	104,073	1.8	4,180,423	72.5	620,404	10.8	61,571	1.1	11,416	0.2	69,171	1.2	719,897	12.5
2530	5,801,465	95,943	1.7	4,222,750	72.8	599,971	10.3	100,660	1.7	13,620	0.2	52,444	0.9	715,989	12.3
2531	5,704,709	113,671	2.0	4,167,597	73.1	528,510	9.3	105,608	1.9	9,324	0.2	41,874	0.7	738,038	12.9
2532	5,715,218	118,772	2.1	4,206,498	73.6	526,150	9.2	106,792	1.9	12,111	0.2	44,535	0.8	700,272	12.3
2533	5,735,218	123,872	2.2	4,243,772	74.0	539,522	9.4	109,836	1.9	16,421	0.3	19,051	0.3	682,656	11.9
2534	5,804,903	131,629	2.3	4,298,825	74.1	534,946	9.2	128,067	2.2	8,980	0.2	52,841	0.9	649,526	11.2
2535	5,896,283	151,824	2.6	4,287,331	72.7	545,820	9.3	112,354	1.9	12,091	0.2	58,904	1.0	727,871	12.3
2536	6,034,257	172,073	2.9	4,279,558	70.9	565,850	9.4	111,058	1.8	32,028	0.5	59,369	1.0	814,234	13.5

ที่มา : สมุทราขานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี

4.1.1.5 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แบ่งลักษณะของดินในจังหวัดอุบลราชธานี ออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ได้ดังนี้

ก) กลุ่มดินไร่ ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดโดยกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ ดินไร่สามารถแยกเป็นกลุ่มดินย่อยได้ ดังนี้

- กลุ่มดินไร่ทั่วไป มีพื้นที่เพียงเล็กน้อยส่วนใหญ่อยู่ทางทิศใต้ทิศเหนือ และตอนกลางด้านตะวันตกของจังหวัด ดินกลุ่มนี้จะครอบคลุมพื้นที่อำเภอขามเฒ่า เขมราฐ ศรีเมืองใหม่ โขงเจียม พิบูลมังสาหาร บุณฑริก น้ำยืน เมือง และอำเภอเขื่องใน

- กลุ่มดินไร่คัน ส่วนใหญ่กระจายอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือในพื้นที่อำเภอขามเฒ่า โขงเจียม ศรีเมืองใหม่ และอำเภอศาลายม

- กลุ่มดินไร่ดี อยู่ในพื้นที่อำเภอน้ำยืน

- กลุ่มดินไร่ทราย อยู่ในพื้นที่อำเภออำนาจเจริญ พนา วารินชำราบ บุนนาค น้ำยืน และกิ่งอำเภอตำโง

ข) กลุ่มดินคละ ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนมากอยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด สามารถแยกเป็นกลุ่มย่อย ดังนี้

- กลุ่มดินไร่ทั่วไปคละกับดินนาทั่วไป อยู่ในอำเภอม่วงสามสิบ ห้วยตะพาน อำนาจเจริญ เสนางคนิคม ตระการพืชผล ศรีเมืองใหม่ ศาลายม พิบูลมังสาหาร เฉลิมสุข วารินชำราบ เมืองอุบลราชธานี และอำเภอตำโง

- กลุ่มดินไร่คันคละกับดินนาทั่วไป อยู่ในพื้นที่อำเภออุบลรัตน์ และอำเภอเขมราฐ

- กลุ่มดินไร่คันคละกับดินนาคัน อยู่ในพื้นที่อำเภอเฉลิมชัย และอำเภอน้ำยืน

ค) กลุ่มดินนา มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่วนมากครอบคลุมพื้นที่ทางทิศตะวันตก และตอนกลางของจังหวัด สามารถแยกออกตามคุณสมบัติของดินได้ดังนี้

- กลุ่มดินนาทั่วไป อยู่ในพื้นที่อำเภอห้วยตะพาน พิบูลมังสาหาร น้ำยืน และอำเภอตำโง

- กลุ่มดินนาดี อยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล บริเวณตอนกลางของจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอเขื่องใน เมืองอุบลราชธานี วารินชำราบ และอำเภอศาลายม

- กลุ่มดินนาคัน อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอเฉลิมชัย

ง) กลุ่มพื้นที่สูงและภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ตั้งจังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือ และทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแนวยาวลงไปทางทิศใต้ของจังหวัด และเป็นแนวแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

จ) กลุ่มดินเค็ม กลุ่มดินเค็มนี้มักอยู่ปะปนกับดินไร้ทั่วไปและดินนาทั่วไป กลุ่มดินทรายและดินไร้ทั่วไป กลุ่มดินนาทั่วไป และบางส่วนของกลุ่มดินไร้ทราย โดยรวมแล้วกลุ่มดินเค็มครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด ซึ่งมีดินเค็มอยู่ 3 ระดับ ตั้งแต่ดินเค็มน้อยถึงดินเค็มจัด ส่วนมากอยู่ทางตอนกลางของจังหวัดสามารถแยกได้ ดังนี้

- ดินเค็มน้อย มีพื้นที่ประมาณ 771,112 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18 ของพื้นที่นาในจังหวัด อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี เขื่องใน ม่วงสามสิบ หนองหาน อำนาจเจริญ พนา และตระการพืชผล

- ดินเค็มปานกลาง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 17,056 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.40 ของพื้นที่นาในจังหวัด ส่วนมากอยู่ในพื้นที่ราบเขตอำเภอเขื่องใน และม่วงสามสิบ

- ดินเค็มจัด ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 67,449 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2 ของพื้นที่นาในจังหวัดอยู่ในพื้นที่อำเภอเขื่องใน ม่วงสามสิบ และอำนาจเจริญ

โดยภาพรวมแล้ว ดินในจังหวัดอุบลราชธานีมีศักยภาพปานกลางสำหรับการพัฒนาการเกษตร ดังนั้นการปรับปรุงและพัฒนาด้านความอุดมสมบูรณ์ของดินจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เช่น การปรับปรุงด้านความอุดมสมบูรณ์ของดินนาโดยใช้วิธีการใส่ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยคอก ดินที่มีศักยภาพสูงในการผลิตพืชไร่ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่สูงชัน ซึ่งเป็นเขตที่มีอัตราการชะล้างของหน้าดินค่อนข้างสูง ดินที่มีศักยภาพสูงในการปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ใกล้แม่น้ำ นอกจากนี้ดินบางส่วนยังเป็นดินที่มีปัญหา เช่น ดินเค็ม หน้าดินตื้นและเป็นทราย

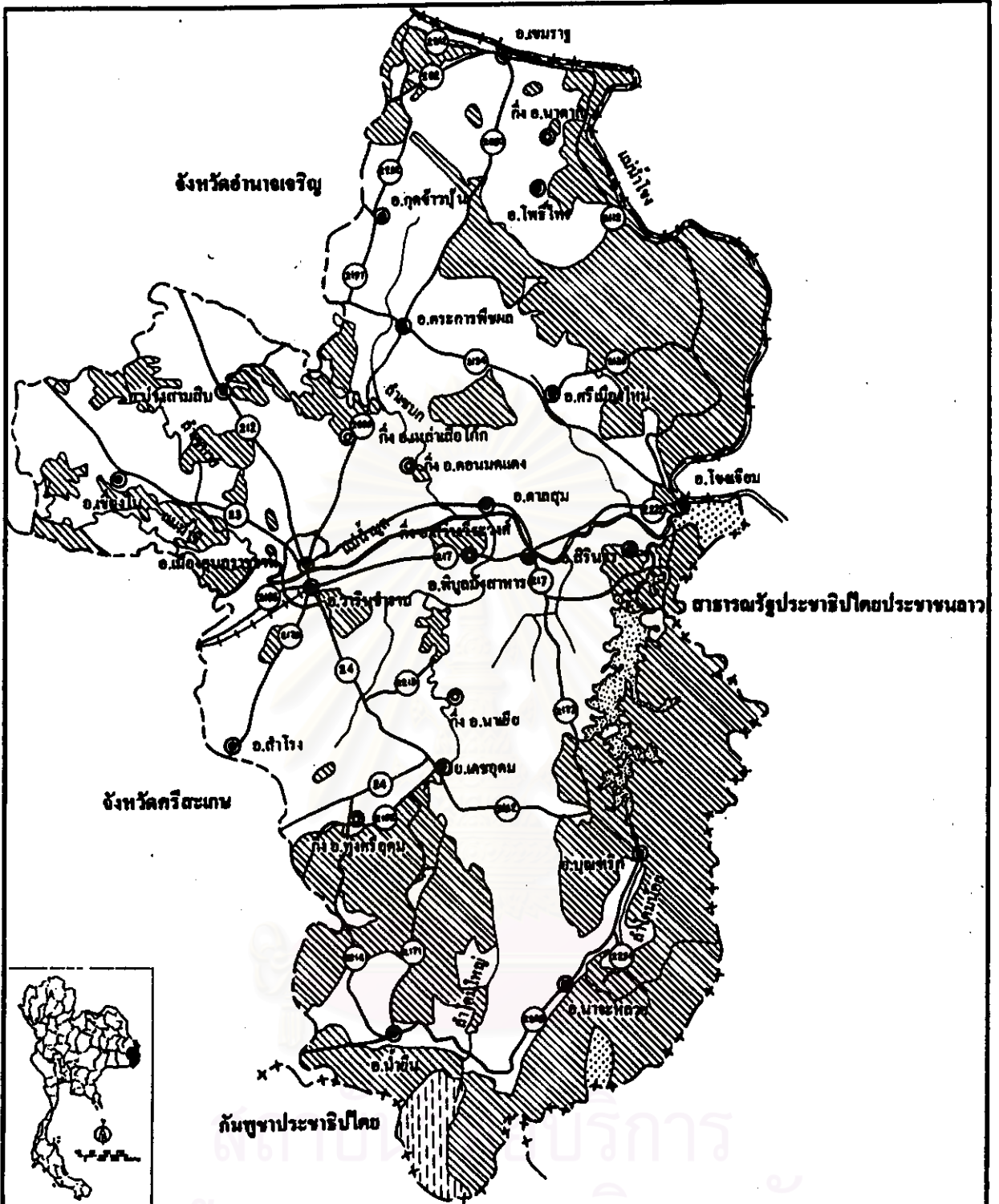
2) ทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 18,906.89 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 11,816,311.25 ไร่ (รวมจังหวัดอำนาจเจริญ) มีพื้นที่ป่าไม้ดังนี้

ก) พื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายประมาณ 7,031.45 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,394,661.63 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 37.19 ของพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย

- ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 58 ป่า มีพื้นที่ประมาณ 6,508.57 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,090,477 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.6

- ป่าไม้ถาวรตามมติ ครม. จำนวน 33 ป่า มีพื้นที่ประมาณ 522.88 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 326,806 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.4

ข) พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในจังหวัดอุบลราชธานี มีทั้งสิ้น 605,625 ไร่ แยกเป็น

การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางสู่อินโดจีน :
กรณีศึกษา ขุมขานเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

แผนที่
4.4

- ++ — เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- (123) — ทางหลวง
- + + — ทางรถไฟ
- ~~~ น้ำ
- ~~~ ข้างกันน้ำ
- ◎ ◎ อ่างทอง กี่อ่างทอง

- เขตรักษาพื้นที่สัตว์ป่า
- อุทยานแห่งชาติ
- พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

แสดง
พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
จังหวัดอุบลราชธานี

มาตราส่วน 1:1,100,000

0 10 20 30 กม.

↑
น

ที่มา: กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- เขตอุทยานแห่งชาติ จำนวน 2 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 478,750

ไร่

- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 126,595 ไร่

ค) พื้นที่ป่าตามสภาพที่เป็นจริงจากการแปลภาพถ่ายทางดาวเทียม LANDSAT-5 เพื่อสำรวจหาเนื้อที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ในปี 2534 ปรากฏว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่ 2,292,656 ไร่ หรือร้อยละ 19.40 โดยในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา (2532-2534) เนื้อที่ป่าลดลงในอัตราประมาณ 68,359.5 ไร่ต่อปี¹

ง) คณะรัฐมนตรี ได้มีมติ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2535 จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ (Zoning) ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 58 ป่า ของจังหวัดอุบลราชธานี ไว้ดังนี้

- พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (C) เนื้อที่ประมาณ 1,827,337 ไร่

หรือร้อยละ 41.29

- พื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (E) เนื้อที่ประมาณ 2,324,856 ไร่

หรือร้อยละ 52.54

- พื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (A) เนื้อที่ประมาณ 273,130

ไร่ หรือร้อยละ 6.17

3) แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ น้ำในแม่น้ำและลำน้ำต่าง ๆ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดปลายน้ำ แม่น้ำที่สำคัญ ๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนมากจะไหลมาบรรจบกันที่จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งแม่น้ำและลำน้ำที่สำคัญ คือ

- แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านหลายประเทศไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานีในท้องที่อำเภอขามเฒ่า อำเภอเขมราฐ อำเภอศรีเมืองใหม่ และไปบรรจบกับแม่น้ำมูลในท้องที่อำเภอโขงเจียม มีความยาวช่วงไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ 310 กิโลเมตร แม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำน้อย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเกษตร

- แม่น้ำมูล เฉพาะตอนที่ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 100 กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอโขงเจียม ตั้งแต่อำเภอพิบูลมังสาหารเป็นต้นไป แม่น้ำมูลไหลผ่านทิวเขาจึงมีแก่งขวางลำน้ำเกือบตลอดทาง แก่งที่รู้จักกันดีคือ แก่งตะเฝือก และแก่งตะนะ เป็นต้น ซึ่งแก่งเหล่านี้ช่วยกั้นน้ำในฤดูแล้ง

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

- แม่น้ำชี เป็นสาขาใหญ่ของแม่น้ำมูลไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ในท้องที่อำเภอโขงเจียม และไหลผ่านไปบรรจบกับแม่น้ำมูลในเขตอำเภอดังกล่าว แม่น้ำชีมีกระแสน้ำไหลอยู่ตลอดปีทุก ๆ ฤดูกาล แต่ในหน้าแล้งน้ำจะเหลือน้อยจึงไม่สามารถระบายน้ำไปใช้ในการเกษตรได้อย่างเพียงพอ

- ถ่าน้ำเขมก เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 150 กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภออำนาจเจริญ อำเภอม่วงสามสิบ อำเภอพนา และอำเภอตระการพืชผล แล้วไหลผ่านไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่เขตแดนระหว่างอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภอพิบูลมังสาหาร

- ถ่าน้ำเขมบาย เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภออำนาจเจริญ อำเภอตระการพืชผล อำเภอโขงเจียม อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอเมืองอุบลราชธานี

- ถ่าน้ำโคมใหญ่ เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ 250 กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่ในท้องที่อำเภอน้ำขุ่นไหลไปทางทิศเหนือผ่านอำเภอพิบูลมังสาหาร ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

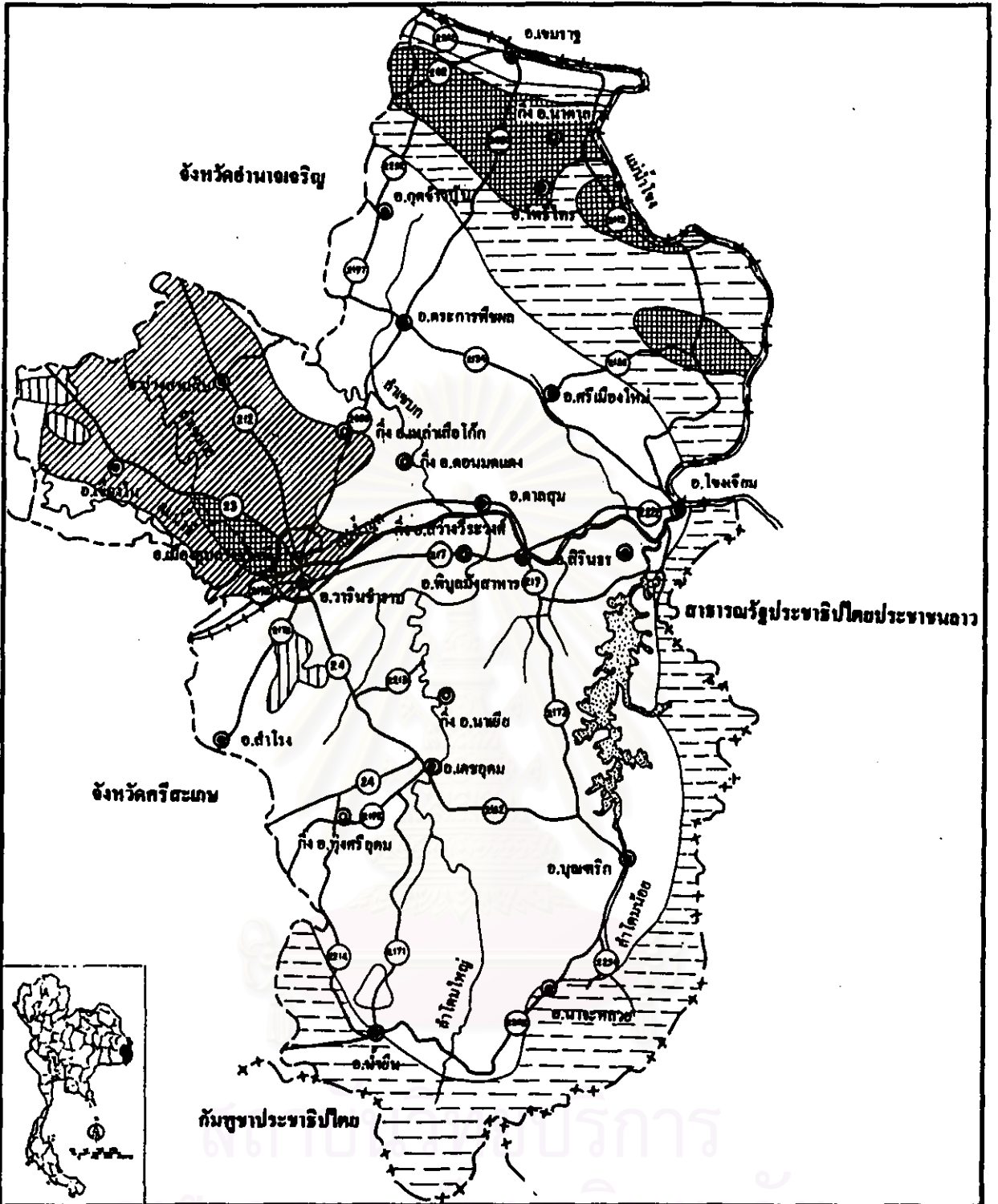
- ถ่าน้ำโคมน้อย เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูลมีความยาวประมาณ 150 กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่ในอำเภอบุณฑริกไหลผ่านบริเวณที่เป็นภูเขา

การพลังงานแห่งชาติ ได้ก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อเก็บกักน้ำไว้ในจังหวัดอุบลราชธานี คือเขื่อนถ่าน้ำโคมน้อยหรือเขื่อนสิรินธร ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพิบูลมังสาหาร ขนาดของเขื่อนสูง 42 เมตร ยาว 950 เมตร ฐานเขื่อนกว้าง 7.50 เมตร เก็บน้ำได้ 1,550 ล้านลูกบาศก์เมตร เขื่อนดังกล่าวนอกจากสร้างขึ้นเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยแล้ว ยังสามารถส่งน้ำช่วยเหลือในการเพาะปลูกแก่เกษตรกรในท้องที่ในลุ่มน้ำโคมน้อยได้ถึงประมาณ 150,000 ไร่ นอกจากนี้การพลังงานแห่งชาติยังมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเพาะปลูกตามแนวถ่าน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งรวมทั้งในเขตจังหวัดอุบลราชธานีด้วย

4) แหล่งน้ำใต้ดิน จังหวัดอุบลราชธานีมีแหล่งน้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาลอยู่ทั่วไป แต่มีปริมาณคุณภาพ และความเค็มแตกต่างกันไปตามสภาพธรณีวิทยาและอุทกวิทยา จากการศึกษาของกรมทรัพยากรธรณี พบสรุปสภาพน้ำบาดาลในจังหวัดอุบลราชธานีออกเป็น 5 เขต ดังนี้

- เขตที่ 1 แหล่งน้ำบาดาลบริเวณริมแม่น้ำมูลในเขตอำเภอเมือง เป็นแหล่งน้ำบาดาลที่เกิดในหินกรวด หรือแอ่งสะสมกรวดทรายที่เกิดจากการพัดพาของกระแสน้ำในแม่น้ำ ปริมาณน้ำส่วนใหญ่มีคุณภาพดี

- เขตที่ 2 แหล่งน้ำบาดาลบริเวณด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดอุบลราชธานีในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอม่วงสามสิบ อำเภอโขงเจียม และอำเภอหัวตะพาน เป็นแหล่งน้ำบาดาลในหินแข็ง น้ำบาดาลที่ขุดเจาะในบริเวณนี้เป็นน้ำที่มีคุณภาพดี

การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางอุตสาหกรรม :
กรณีศึกษา ชุมชนเมืองอุตสาหกรรมบ้านฉาง-วารินชำราบ

แผนที่
4.5

	เขตประเทศ		เขตที่ 1		เขตที่ 5
	เขตจังหวัด		เขตที่ 2		เขตที่ 3
	ทางหลวง		เขตที่ 4		
	ทางรถไฟ				
	ลำน้ำ				
	อ่างเก็บน้ำ				
	ย่านชอ กิ่งชอ				

แสดง
สภาพน้ำที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทรา

มาตราส่วน 1:1,100,000
0 10 20 30 กม.

- เขตที่ 3 เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ทั่วไปของจังหวัดอุบลราชธานี มีแหล่งน้ำบาดาลซึ่งคุณภาพน้ำจากแหล่งนี้ไม่เหมาะสมที่จะพัฒนาเพื่อการเกษตรนอกจากอุปโภคบริโภค

- เขตที่ 4 แหล่งน้ำบาดาลที่มีพื้นที่เป็นหย่อม ๆ ทางตอนกลางและทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดอุบลราชธานี คุณภาพน้ำดื่มไม่เหมาะที่จะพัฒนาเพื่อการเกษตร และบริโภคอุปโภค

- เขตที่ 5 พื้นที่บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและพื้นที่ที่มีหินปกคลุมอยู่ทั่วไปไม่สามารถจะขุดเจาะหรือพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลได้

5) แหล่งน้ำชลประทาน เนื่องจากปริมาณน้ำต่างๆในจังหวัดอุบลราชธานีมีไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ทั้งนี้เพราะจังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่กว้างใหญ่และสภาพของแต่ละท้องที่แตกต่างกันมาก ส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค และการเกษตรกรรมในฤดูแล้ง การพัฒนาแหล่งน้ำในจังหวัดอุบลราชธานีจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะหาทางแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตรในช่วงขาดฝนและในฤดูแล้ง ดังนั้นส่วนราชการต่าง ๆ ของรัฐได้เข้าดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยการจัดสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ เขื่อนฝาย บ่อน้ำตื้น สระน้ำ และทำนบ

6) ทรัพยากรแร่ จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี จังหวัดอุบลราชธานีมีแร่โอโทเทเพียงชนิดเดียว ได้แก่ หินเกลือเท่านั้น ซึ่งเจาะพบแล้วมีอยู่ 2 หอมน คือที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี 1 หอมน และที่อำเภอตระการพืชผลอีก 1 หอมน แร่หินเกลือดังกล่าว โดยทั่วไปจะมีประโยชน์ที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม เพราะสามารถใช้เป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตเคมีภัณฑ์และกรดต่าง ๆ ใช้เป็นส่วนประกอบในการแยกกลอนตลุงแร่ ใช้ในเคมีอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำสบู่ ย้อมสี ฟอกหนัง เครื่องเคลือบ อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา อุตสาหกรรมแก้ว อุตสาหกรรมปุ๋ย และยากำจัดศัตรูพืช ยาฆ่าแมลงและเวชภัณฑ์ต่างๆ อย่างไรก็ตามในจังหวัดอุบลราชธานียังไม่ได้มีการพัฒนาแร่หินเกลือดังกล่าวเพื่อทำขึ้นมาใช้ประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีปัญหาและอุปสรรคบางประการ เช่น ขาดการศึกษาพัฒนาในด้านเหมือนแร่ ขาดแคลนนักธุรกิจที่จะมาลงทุนในด้านนี้

4.1.2 สภาพทางการบริหารและการปกครอง

จังหวัดอุบลราชธานีมีการบริหารการปกครองดังนี้คือ

4.1.2.1 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง
- 2) เทศบาล จำนวน 3 แห่ง คือ เทศบาลเมืองอุบลราชธานี เทศบาลเมืองวารินชำราบ และเทศบาลตำบลพิบูลมังสาหาร
- 3) สุขาภิบาล จำนวน 20 แห่ง
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบล 30 แห่ง

4.1.2.2 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเป็น 18 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ 217 ตำบล และ 2,268 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอและกิ่งอำเภอต่าง ๆ ดังนี้คือ อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภวารินชำราบ อำเภอสำโรง อำเภอเดชอุดม อำเภอน้ำยืน อำเภอบุณฑริก อำเภอนาจะหลวย อำเภอพิบูลย์รักษ์ อำเภอวารินชำราบ อำเภอโขงเจียม อำเภอตาลชุม อำเภอเขื่องใน อำเภอม่วงสามสิบ อำเภอตระการพืชผล อำเภอเขมราฐ อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอกุฉินารายณ์ กิ่งอำเภอดอนมดแดง กิ่งอำเภอนาเขี้ยว กิ่งอำเภอทุ่งศรีอุดม กิ่งอำเภอนาตาล กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ และกิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก

4.1.3 ลักษณะประชากร

4.1.3.1 จำนวนประชากรของจังหวัดอุบลราชธานี ในเดือนสิงหาคม ปี 2538 จังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนประชากร 1,737,715 คน เป็นชาย 871,646 คน เป็นหญิง 866,069 คน ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 107 คนต่อตารางกิโลเมตร อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมืองคือเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ร้อยละ 18.5 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 81.5 อาศัยอยู่ในเขตชนบท และมีแนวโน้มว่าจำนวนประชากรในเขตเมืองจะเพิ่มขึ้น จำนวนประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนในระดับจังหวัดเท่ากับ 5.4 คนต่อครัวเรือน ประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนในเขตเทศบาลเท่ากับ 4.7 คนต่อครัวเรือน และประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือนนอกเขตเทศบาลเท่ากับ 5.5 คนต่อครัวเรือน

4.1.3.2 จำนวนประชากรรายอำเภอ ในปี 2538 จังหวัดอุบลราชธานีแบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ และ 6 กิ่งอำเภอ อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองอุบลราชธานี มีประชากรเท่ากับ 218,946 คน คิดเป็นร้อยละ 12.6 ของจังหวัด อันดับสองคือ อำเภวารินชำราบ มีประชากรเท่ากับ 175,807 คน คิดเป็นร้อยละ 10.1 อันดับสามคือ อำเภอเดชอุดม มีประชากรเท่ากับ 171,220 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8 และอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ กิ่งอำเภอนาเขี้ยว มีประชากรเท่ากับ 22,633 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3

4.1.3.3 ความหนาแน่นประชากรของจังหวัด ในปี 2538 ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 107 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี เท่ากับ 538 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภวารินชำราบ เท่ากับ 301 คนต่อตารางกิโลเมตร อันดับสามได้แก่ กิ่งอำเภอนาตาล เท่ากับ 168 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนอำเภอที่มีประชากรหนาแน่นน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอโขงเจียม เท่ากับ 28 คนต่อตารางกิโลเมตร

จากการจัดแบ่งความหนาแน่นในเขตชุมชนเมืองคือเขตเทศบาลและสุขาภิบาล สามารถจัดแบ่งความหนาแน่นออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีความหนาแน่นมากที่สุด คือตั้งแต่ 3,500 คนต่อตารางกิโลเมตรขึ้นไป มี 2 ชุมชนได้แก่ เทศบาลเมืองอุบลราชธานีและสุขาภิบาลเมืองเดช กลุ่มที่มีความหนาแน่นปานกลางคือตั้งแต่ 2,000-3,500 คนต่อตารางกิโลเมตร มี 8 ชุมชนได้แก่ เทศบาลเมืองวารินชำราบ เทศบาลตำบลพิบูลย์รักษ์ สุขาภิบาลอุบลราชธานี สุขาภิบาลห้วยขะยุง สุขาภิบาลเขมราฐ สุขาภิบาลม่วงสามสิบ สุขาภิบาลน้ำยืน และสุขาภิบาลบ้านด่าน ส่วนชุมชนที่เหลือเป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นต่ำ คือต่ำกว่า 2,000 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 4.3 แสดงความหนาแน่นของประชากรรายอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2538

ลำดับ	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนประชากร (คน)			สัดส่วน	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คนต่อตร.กม.)
		ชาย	หญิง	รวม			
	จังหวัดอุบลราชธานี	871,646	866,069	1,737,715	100.00	16,114.23	107.84
1	เมืองอุบลราชธานี	110,983	107,963	218,946	12.60	406.39	538.76
	- ในเขตเทศบาล	50,720	52,971	103,691	5.97	29.04	3,570.63
	- นอกเขตเทศบาล	60,263	54,992	115,255	6.63	377.35	305.44
2	กุดข้าวปุ้น	20,236	18,050	38,286	2.20	320.00	119.64
3	เขมราฐ	35,919	34,823	70,742	4.07	522.16	135.48
4	เขื่องใน	46,462	56,662	103,124	5.93	772.82	133.44
5	โขงเจียม	12,380	13,170	25,550	1.47	901.80	28.33
6	เดชอุดม	83,703	87,517	171,220	9.85	1,416.00	120.92
7	ตระการพืชผล	66,287	65,185	131,472	7.57	1,306.00	100.67
8	ตาลชุม	14,911	14,695	29,606	1.70	505.15	58.61
9	นาจะหลวย	25,701	24,914	50,615	2.91	632.00	80.09
10	น้ำยืน	45,362	44,430	89,792	5.17	1,232.00	72.88
11	บุณฑริก	42,776	41,668	84,444	4.86	1,402.00	60.23
12	พิบูลมังสาหาร	57,777	56,139	113,916	6.56	1,279.97	89.00
	- ในเขตเทศบาล	6,013	7,130	13,143	0.76	6.00	2,190.50
	- นอกเขตเทศบาล	51,764	49,009	100,773	5.80	1,273.97	79.10
13	โพธิ์ไทร	20,447	21,903	42,350	2.44	301.00	140.70
14	ม่วงสามสิบ	42,800	41,111	83,911	4.83	917.54	91.45
15	วารินชำราบ	89,129	86,678	175,807	10.12	584.00	301.04
	- ในเขตเทศบาล	16,823	17,560	34,383	1.98	12.00	2,865.25
	- นอกเขตเทศบาล	72,306	69,118	141,424	8.14	572.00	247.24
16	ศรีเมืองใหม่	29,483	28,493	57,976	3.34	1,310.00	44.26
17	สำโรง	24,548	23,603	48,151	2.77	416.00	115.75
18	สิรินธร	21,891	20,525	42,416	2.44	370.01	114.63
19	กิ่งอำเภอกอนมดแดง	14,344	13,201	27,545	1.59	235.00	117.21
20	กิ่งอำเภอทุ่งศรีอุดม	12,828	12,570	25,398	1.46	307.00	82.73
21	กิ่งอำเภอนาเขี้ยว	11,492	11,141	22,633	1.30	229.00	98.83
22	กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก	11,726	11,860	23,586	1.36	284.00	83.05
23	กิ่งอำเภอนาคาด	16,609	16,071	32,680	1.88	194.39	168.12
24	กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์	13,852	13,697	27,549	1.59	270.00	102.03

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี, 2538

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนประชากรและความหนาแน่นในชุมชนต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ. 2538

ลำดับ	ชุมชน	อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร	ความหนาแน่น (คนต่อ ตร.กม.)
1	เทศบาลเมืองอุบลราชธานี	เมืองอุบลราชธานี	29.04	104,258	3,590
2	เทศบาลเมืองวารินชำราบ	วารินชำราบ	12.00	34,443	2,870
3	สุขาภิบาลเมืองเดช	เดชอุดม	8.10	30,551	3,772
4	สุขาภิบาลตระการพืชผล	ตระการพืชผล	15.00	15,387	1,026
5	สุขาภิบาลเขมราฐ	เขมราฐ	5.00	13,414	2,683
6	เทศบาลตำบลพิบูลมังสาหาร	พิบูลมังสาหาร	6.00	13,143	2,191
7	สุขาภิบาลน้ำฮัน	น้ำฮัน	5.04	12,550	2,490
8	สุขาภิบาลอุบลราชธานี	เมืองอุบลราชธานี	3.50	10,490	2,997
9	สุขาภิบาลนาเข็ช	กิ่ง อ. นาเข็ช	6.90	8,642	1,252
10	สุขาภิบาลบัวงาม	เดชอุดม	8.70	8,126	934
11	สุขาภิบาลเชียงใน	เชียงใน	9.00	7,753	861
12	สุขาภิบาลบุณฑริก	บุณฑริก	5.00	7,715	1,543
13	สุขาภิบาลนาสว่าง	เดชอุดม	7.50	7,522	1,003
14	สุขาภิบาลนาจะหลวย	นาจะหลวย	8.19	7,277	889
15	สุขาภิบาลม่วงสามสิบ	ม่วงสามสิบ	1.84	5,674	3,084
16	สุขาภิบาลอ่างศิลา	พิบูลมังสาหาร	9.00	5,151	572
17	สุขาภิบาลศรีเมืองใหม่	ศรีเมืองใหม่	6.00	5,013	836
18	สุขาภิบาลหัวขะตุง	วารินชำราบ	1.65	4,857	2,944
19	สุขาภิบาลบ้านค่าน	โขงเจียม	2.00	4,560	2,280
20	สุขาภิบาลกุดข้าวปุ้น	กุดข้าวปุ้น	12.39	4,340	350
21	สุขาภิบาลโพธิ์ไทร	โพธิ์ไทร	6.00	4,227	705
22	สุขาภิบาลศาลชุม	ศาลชุม	4.94	4,200	850
23	สุขาภิบาลช่องเม็ก	สิรินธร	10.13	2,715	268

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี, 2538

4.1.3.4 อัตราการเกิด การตาย ย้ายเข้าและย้ายออกของประชากร ในปี 2537 จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากรเท่ากับ 1,679,867 คน มีจำนวนคนเกิดเท่ากับ 34,094 คน คิดเป็นอัตรา 20.3 คนต่อประชากรพันคน ประชากรตาย 9,870 คน คิดเป็นอัตรา 5.9 คนต่อประชากรพันคน ประชากรย้ายเข้า 57,409 คน คิดเป็นอัตรา 34.2 คนต่อประชากรพันคน ประชากรย้ายออก 56,757 คน คิดเป็นอัตรา 33.8 คนต่อประชากรพันคน คิดเป็นอัตราเพิ่มของประชากร เท่ากับ 14.8 คนต่อประชากรพันคน เมื่อพิจารณาข้อมูลอัตราการเกิดและตายในอดีต อัตราการเกิดตั้งแต่ปี 2530 ถึงปี 2537 มีอัตราที่ค่อนข้างคงที่ โดยอยู่ระหว่าง 18-20 คนต่อพันคน และอัตราการตายมีอัตราที่ค่อนข้างคงที่เช่นเดียวกัน คืออยู่ระหว่าง 4-6 คนต่อพันคน

4.1.3.5 การเปลี่ยนแปลงของประชากร การศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากรของจังหวัดอุบลราชธานีในอดีต แบ่งออกเป็น 3 ช่วง เนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานีถูกแยกออกไปเป็นจังหวัดยโสธร ในปี 2515 และจังหวัดอำนาจเจริญในปี 2536 ในช่วงระหว่างปี 2507-2514 ก่อนที่จะถูกแยกเป็นจังหวัดยโสธร มีการขยายตัวค่อนข้างสม่ำเสมอ โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 3.17 ต่อปี ในช่วงระยะเวลาต่อมาระหว่างปี 2515-2535 มีการขยายตัวค่อนข้างสม่ำเสมอเช่นเดียวกัน โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยเท่ากับ ร้อยละ 2.30 ต่อปี และหลังจากนั้นในช่วงระหว่างปี 2536-2538 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยเท่ากับ ร้อยละ 1.85 ต่อปี ซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในระดับจังหวัดเป็นอัตราเพิ่มที่มีแนวโน้มลดลง

4.1.3.6 โครงสร้างของประชากร หมวดยุคและเพศ โครงสร้างประชากรของจังหวัดอุบลราชธานีในปี 2535 มีสัดส่วนระหว่างเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 50.4 ต่อ 49.6 ช่วงอายุที่มีจำนวนมากที่สุดคือ 15-19 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.3 ถ้าจัดเรียงคือช่วงอายุ 10-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.9 สามารถจัดแบ่งช่วงอายุออกเป็น 3 กลุ่มได้ดังนี้

- ประชากรวัยเด็ก อายุระหว่าง 0-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.35
- ประชากรวัยทำงานอายุระหว่าง 15-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.04
- ประชากรวัยทำงานที่มีอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.61

4.1.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.1.4.1 ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ ในปี 2536 ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ ณ ราคาคงที่ปี 2531 มีมูลค่าประมาณ 2,477 พันล้านบาท ภูมิภาคที่มีมูลค่ามากเป็นอันดับหนึ่งคือกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมีมูลค่าประมาณ 1,366 พันล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 55.15 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมด อันดับรองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับร้อยละ 10.32 และที่น้อยที่สุดคือภาคตะวันตกและภาคกลางคือร้อยละ 3.92 และ 3.95 ตามลำดับ ภาพรวมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีส่วนประกอบที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศภาคหนึ่งรองจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทั้งนี้เพราะในภูมิภาคนี้มีทรัพยากรบางอย่างมากกว่าภาคอื่น ๆ เช่นที่ดิน ประชากร ฯลฯ อย่างไรก็ตามถ้าเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว (PerCapita GRP) แล้ว จะเห็น

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนประชากร อัตราการเกิด อัตราการตาย อัตราเพิ่มประชากร
ต่อพันคน ของจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2530-2537

ปี	จำนวน ประชากร	อัตรา การเกิด	อัตรา การตาย	อัตรา การเพิ่ม	การเพิ่มต่อปี (ร้อยละ)	การอพยพสุทธิ	
						จำนวน	ร้อยละ
2530	1,810,846	18.75	4.13	14.62	1.94	8,200	0.45
2531	1,862,413	37.77	7.49	30.28	2.85	19,171	1.03
2532	1,902,177	20.46	5.04	15.42	2.14	10,747	0.56
2533	1,932,052	18.24	4.16	14.08	1.57	2,872	0.15
2534	1,961,029	18.18	4.64	13.54	1.50	2,620	0.13
2535	1,945,179	19.12	4.44	14.68	-0.81	-5,925	-0.30
2536	1,660,107	18.11	3.92	14.19	-14.66	-11,009	-0.66
2537	1,679,867	20.29	5.87	14.42	1.19	652	0.04

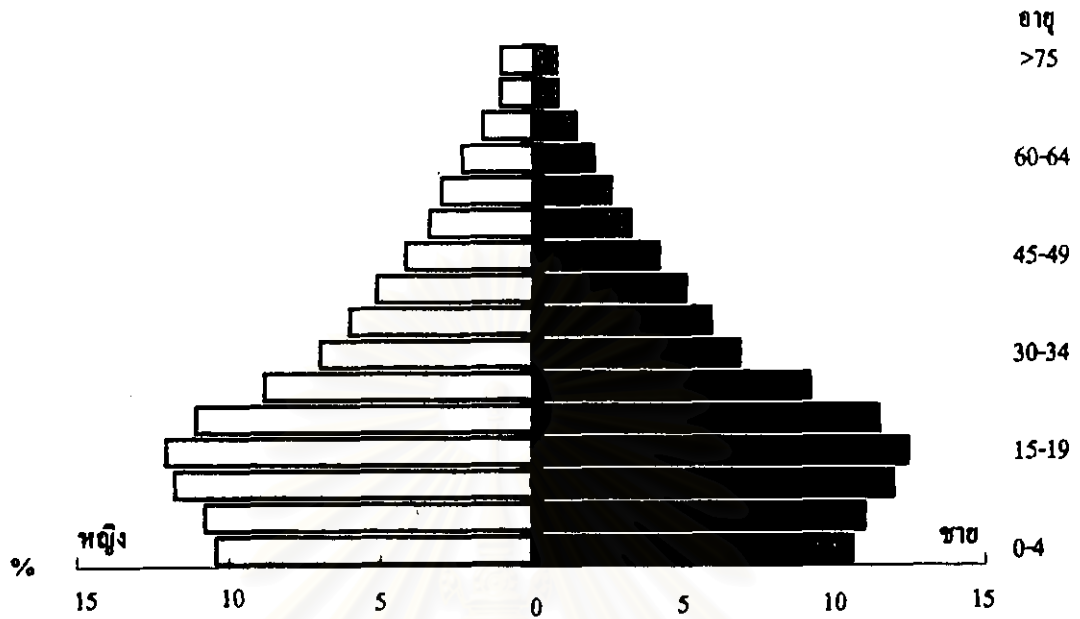
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สมุดรายนงานสถิติภาค : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2535, หน้า 45-53

ตารางที่ 4.6 แสดงโครงสร้างประชากรของจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2535

อายุ	จำนวน (พันคน)			ร้อยละ		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
0-4	111	107	218	10.7	10.4	10.5
5-9	115	111	226	11.0	10.8	10.9
10-14	125	121	246	12.0	11.8	11.9
15-19	130	124	254	12.5	12.1	12.3
20-24	120	114	234	11.5	11.1	11.3
25-29	96	91	187	9.2	8.9	9.0
30-34	72	72	144	6.9	7.0	7.0
35-39	62	62	124	6.0	6.0	6.0
40-44	53	53	106	5.1	5.2	5.1
45-49	44	43	87	4.2	4.2	4.2
50-54	34	35	69	3.3	3.4	3.3
55-59	27	31	58	2.6	3.0	2.8
60-64	21	24	45	2.0	2.3	2.2
65-69	15	17	32	1.4	1.7	1.5
70-74	9	11	20	0.9	1.1	1.0
>75	8	11	19	0.8	1.1	0.9
รวม	1042	1027	2069	100.0	100.0	100.0

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สมุดรายนงานสถิติภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2535

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงโครงสร้างอายุประชากรของจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2535

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สมุดรายนงานสถิติภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2535

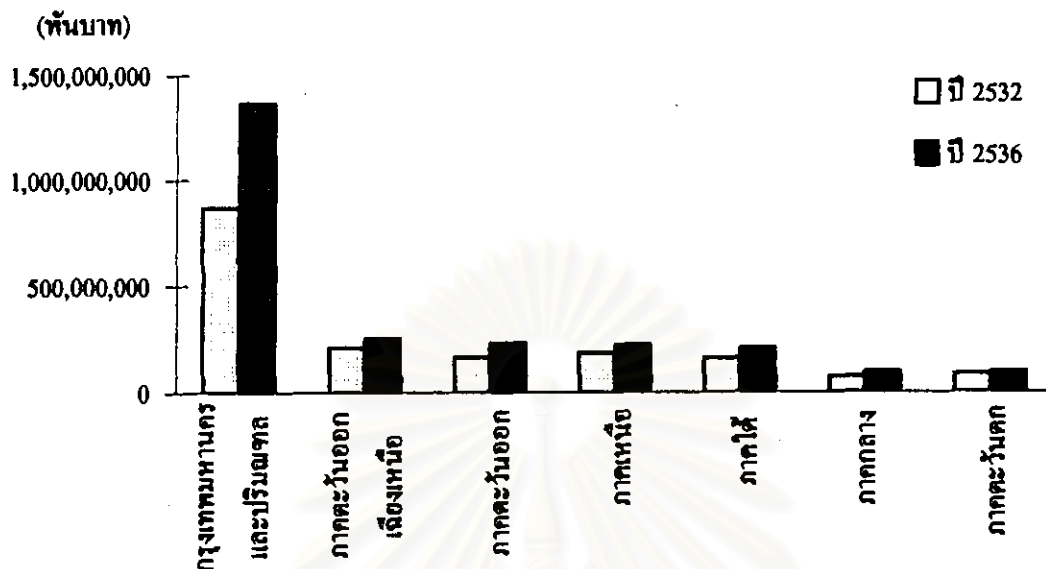
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.7 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคในประเทศไทย ปี 2532-2536 ตามราคาปี 2531

ลำดับ	ภาค	ผลิตภัณฑ์ภาค (พันบาท)					สัดส่วน (ร้อยละ)	อัตราการเปลี่ยน แปลง ต่อปี(ร้อยละ)	รายได้ต่อหัว (บาท/คน/ปี)
		ปี 2532	ปี 2533	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536			
1	กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	867,983,344	1,012,465,641	1,098,971,597	1,223,163,577	1,366,290,675	55.15	12.01	184,211
2	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	208,859,279	226,360,618	242,317,213	249,900,406	255,585,766	10.32	5.18	16,818
3	ภาคตะวันออก	165,295,079	180,983,287	198,277,688	209,438,796	230,960,357	9.32	8.72	77,476
4	ภาคเหนือ	185,327,432	194,998,561	209,459,122	214,203,112	222,130,955	8.97	4.63	25,920
5	ภาคใต้	162,516,085	177,156,046	192,173,295	200,845,119	207,311,369	8.37	6.28	32,532
6	ภาคกลาง	73,128,426	76,524,319	84,996,837	92,327,333	97,920,674	3.95	7.57	42,373
7	ภาคตะวันตก	86,842,311	84,893,532	91,386,219	95,459,612	97,078,548	3.92	2.82	36,509
	รวมทั้งประเทศ	1,749,951,956	1,953,382,004	2,117,581,971	2,285,337,955	2,477,278,344	100.00	9.08	54,082

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ระดับภาค พ.ศ. 2532-2536

ตารางที่ 4.8 แสดงการเปรียบเทียบรายได้ต่อหัวของประชากรในจังหวัดอุบลราชธานี กับภาคและประเทศ พ.ศ. 2532-2536

ปี	รายได้ต่อหัว (บาท)				รวมทั้งประเทศ
	จังหวัดอุบลราชธานี	ร้อยละของภาค	ร้อยละของประเทศ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
2532	10,976	93.07	32.63	11,793	33,633
2533	12,018	91.14	30.76	13,187	39,069
2534	13,238	88.68	29.91	14,927	44,264
2535	14,750	90.62	30.07	16,277	49,053
2536	15,479	92.04	28.62	16,818	54,082
ค่าเฉลี่ย	13,292	91.11	30.40	14,600	44,020

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้น้อยที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประชากรในภูมิภาคนี้มีความยากจนที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศ ตัวส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวเฉลี่ยในช่วงปี 2532 - 2536 ของจังหวัดอุบลราชธานีต่อภาคและประเทศ คิดเป็นร้อยละ 91.11 และ 30.40 ตามลำดับ ข้อมูลในส่วนนี้อาจชี้ให้เห็นว่าประชากรในจังหวัดอุบลราชธานียังมีฐานะความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาค ซึ่งถือว่าประชากรมีความยากจนที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศคงได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามถ้าเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดแล้ว ผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัวของจังหวัดอุบลราชธานีจะอยู่ในอันดับที่ 8 โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอยู่ในอันดับที่ 3

4.1.4.2 โครงสร้างผลิตภัณฑ์ระดับภาค โครงสร้างของผลิตภัณฑ์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีมูลค่ามากที่สุดในช่วงปี 2532 - 2536 คือภาคการเกษตร โดยคิดเป็นร้อยละ 24.3 รองลงมาคือ การค้าส่งและค้าปลีก ร้อยละ 22.8 อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์ภาคในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเท่ากับร้อยละ 5.18 ในขณะที่ภาคการเกษตรมีอัตราการเติบโตเพียงร้อยละ 0.34 อัตราการเติบโตที่สูงที่สุดคือ เหมืองแร่และขุดหินเท่ากับร้อยละ 50.33 รองลงมาคือการค้าปลีก ประกันภัยและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เท่ากับร้อยละ 19.2

4.1.4.3 โครงสร้างผลิตภัณฑ์จังหวัดอุบลราชธานี จากแผนภูมิผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขาที่มีมูลค่ามากที่สุดในช่วงปี 2532 -2536 คือการค้าส่งและค้าปลีก โดยคิดเป็นร้อยละ 24.9 อันดับสองคือการค้าปลีกคิดเป็นร้อยละ 18.9 และอันดับสามคือการค้าบริการคิดเป็นร้อยละ 15.4 อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์จังหวัดเท่ากับร้อยละ 5.12 ต่อปี ซึ่งใกล้เคียงการเติบโตของภาคคือร้อยละ 5.18 ต่อปี โดยสาขาที่มีอัตราการเติบโตมากที่สุดคือ เหมืองแร่และขุดหินเท่ากับร้อยละ 46.51 รองลงมาคือการค้าปลีกและการขนส่งเท่ากับร้อยละ 14.15 อันดับสี่คือการค้าปลีก ประกันภัยและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เท่ากับร้อยละ 11.83 ส่วนสาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาที่มีการเติบโตลดลงเท่ากับร้อยละ -1.78 เมื่อมองภาพรวมของสาขาหลัก 3 สาขาคือปศุสัตว์ ทูตยกรรม และคหกรรมแล้ว จะเห็นว่าสาขาปศุสัตว์ อันได้แก่การเกษตรและอื่น ๆ มีอัตราการเติบโตที่ลดลงและต่ำกว่าการเติบโตของผลิตภัณฑ์จังหวัดและของภาค ส่วนสาขาทูตยกรรม และคหกรรมจะสูงกว่าการเติบโตเฉลี่ยของจังหวัดและภาค ซึ่งแสดงให้เห็นแนวโน้มของจังหวัดอุบลราชธานีว่าได้เริ่มเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจไปสู่การเป็นเมืองทางด้านการค้าและการบริการ

4.1.5 โครงสร้างบริการพื้นฐานที่สำคัญ

4.1.5.1 โครงการพัฒนาในอดีต แนวทางการพัฒนาที่สำคัญในอดีตและในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 รัฐบาลให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน มีทั้งโครงการต่อเนื่องและโครงการใหม่หลายโครงการ โครงการเหล่านี้ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนการลงทุนด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้าบริการ อันเป็นการยกระดับรายได้ของประชากรในภาคนี้ให้ทัดเทียมกับพื้นที่อื่นของประเทศ โครงการที่สำคัญได้แก่

ตารางที่ 4.9 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัวและผลิตภัณฑ์รายจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2536

จังหวัด	ผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัว		ผลิตภัณฑ์จังหวัด	
	(บาท)	ลำดับที่	(ล้านบาท)	ลำดับที่
ขอนแก่น	23,519	1	38,687,977	2
นครราชสีมา	20,489	2	50,033,935	1
หนองคาย	19,705	3	16,591,672	10
เลย	18,263	4	11,012,590	14
มหาสารคาม	17,072	5	14,818,638	12
ชัยภูมิ	16,922	6	18,326,216	8
อุดรธานี	16,424	7	30,286,402	4
อุบลราชธานี	15,479	8	30,477,527	3
กาฬสินธุ์	15,323	9	14,096,880	13
ร้อยเอ็ด	15,173	10	18,860,519	6
มุกดาหาร	15,053	11	4,561,122	17
สโธร	14,949	12	7,848,020	16
บุรีรัมย์	14,870	13	21,086,294	5
สกลนคร	14,857	14	15,079,565	11
นครพนม	14,732	15	9,737,672	15
สุรินทร์	14,064	16	18,635,081	7
ศรีสะเกษ	12,702	17	17,096,439	9
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	16,818		337,236,549	
รวมทั้งประเทศ	54,082		3,168,338,987	

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.10 แสดงผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามราคาปี 2531 จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2532-2536

สาขา	ปี 2532		ปี 2536		อัตราการเติบโตต่อปี
	มูลค่า(พันบาท)	ร้อยละ	มูลค่า(พันบาท)	ร้อยละ	
เกษตรกรรม	61,236,298	29.3	62,064,951	24.3	0.34
กสิกรรม	44,724,932	73.0	44,111,455	71.1	-0.34
ปศุสัตว์	8,327,054	13.6	10,256,544	16.5	5.35
ประมง	932,317	1.5	996,520	1.6	1.68
ป่าไม้	392,523	0.6	21,470	0.0	-51.64
บริการทางการเกษตร	2,479,186	4.0	2,198,456	3.5	-2.96
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	4,380,286	7.2	4,480,506	7.2	0.57
เหมืองแร่และขุดหิน	567,626	0.3	2,899,312	1.1	50.33
อุตสาหกรรม	16,776,447	8.0	20,615,467	8.1	5.29
การก่อสร้าง	14,898,767	7.1	18,744,575	7.3	5.91
การไฟฟ้าและการประปา	3,243,583	1.6	4,687,909	1.8	9.64
การคมนาคมและการขนส่ง	7,562,440	3.6	12,905,634	5.0	14.30
การค้าส่งและค้าปลีก	45,661,194	21.9	58,149,978	22.8	6.23
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	5,597,383	2.7	11,299,085	4.4	19.20
ที่อยู่อาศัย	12,351,716	5.9	12,768,419	5.0	0.83
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	13,209,764	6.3	16,102,588	6.3	5.08
การบริการ	27,754,061	13.3	35,347,848	13.8	6.23
ผลิตภัณฑ์ภาค (GRP)	208,859,279	100.0	255,585,766	100.0	5.18

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

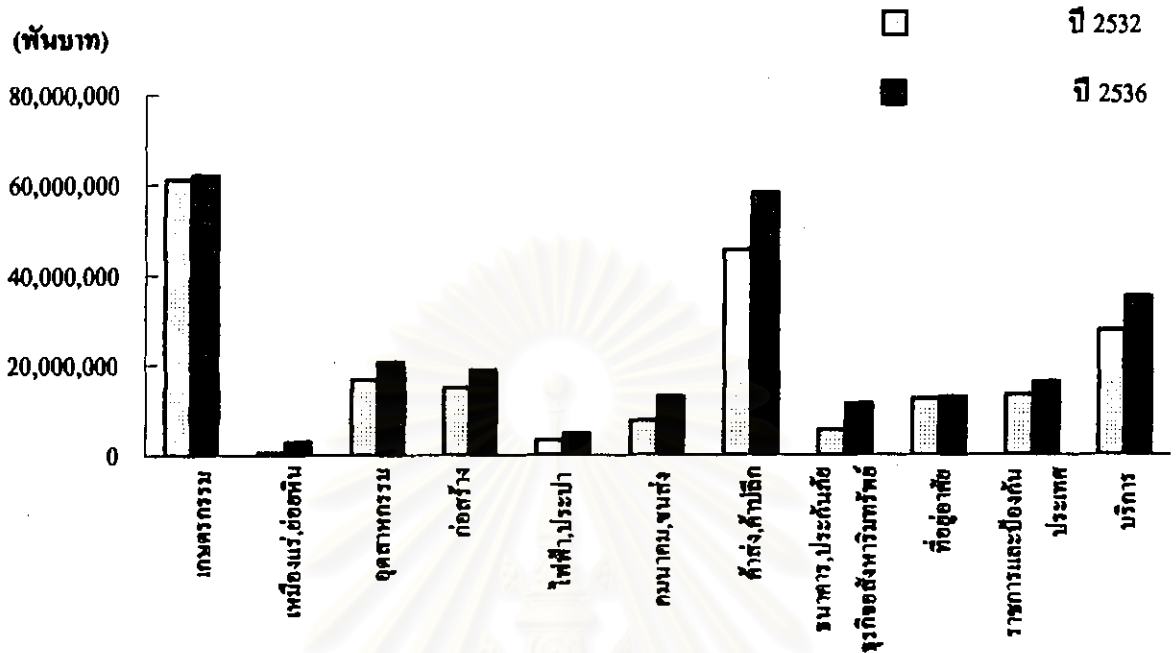
ตารางที่ 4.11 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัดอุบลราชธานี ตามราคาปี 2531 จำแนกตามสาขาการผลิต
พ.ศ. 2532-2536

สาขา	ปี 2532		ปี 2536		อัตราการ เติบโตต่อปี
	มูลค่า(พันบาท)	ร้อยละ	มูลค่า(พันบาท)	ร้อยละ	
เกษตรกรรม	4,673,050	24.8	4,349,253	18.9	-1.78
กสิกรรม	3,310,227	70.8	2,995,588	68.9	-2.47
ปศุสัตว์	780,224	16.7	842,800	19.4	1.95
ประมง	72,291	1.5	72,466	1.7	0.06
ป่าไม้	52,337	1.1	894	0.0	-63.85
บริการทางการเกษตร	116,738	2.5	104,808	2.4	-2.66
การปรับปรุงสินค้าเกษตรอย่างง่าย	341,233	7.3	332,697	7.6	-0.63
เหมืองแร่และขุดหิน	7,013	0.0	32,310	0.1	46.51
อุตสาหกรรม	1,553,512	8.3	2,017,892	8.8	6.76
การก่อสร้าง	1,536,325	8.2	2,144,486	9.3	8.70
การไฟฟ้าและการประปา	254,220	1.4	360,103	1.6	9.09
การคมนาคมและการขนส่ง	705,080	3.7	1,197,341	5.2	14.15
การค้าส่งและค้าปลีก	4,524,708	24.0	5,718,122	24.9	6.03
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	607,437	3.2	950,141	4.1	11.83
ที่อยู่อาศัย	1,106,715	5.9	1,178,507	5.1	1.58
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	1,431,693	7.6	1,484,800	6.5	0.91
การบริการ	2,417,404	12.8	3,542,502	15.4	10.02
ผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP)	18,817,157	100.0	22,975,457	100.0	5.12

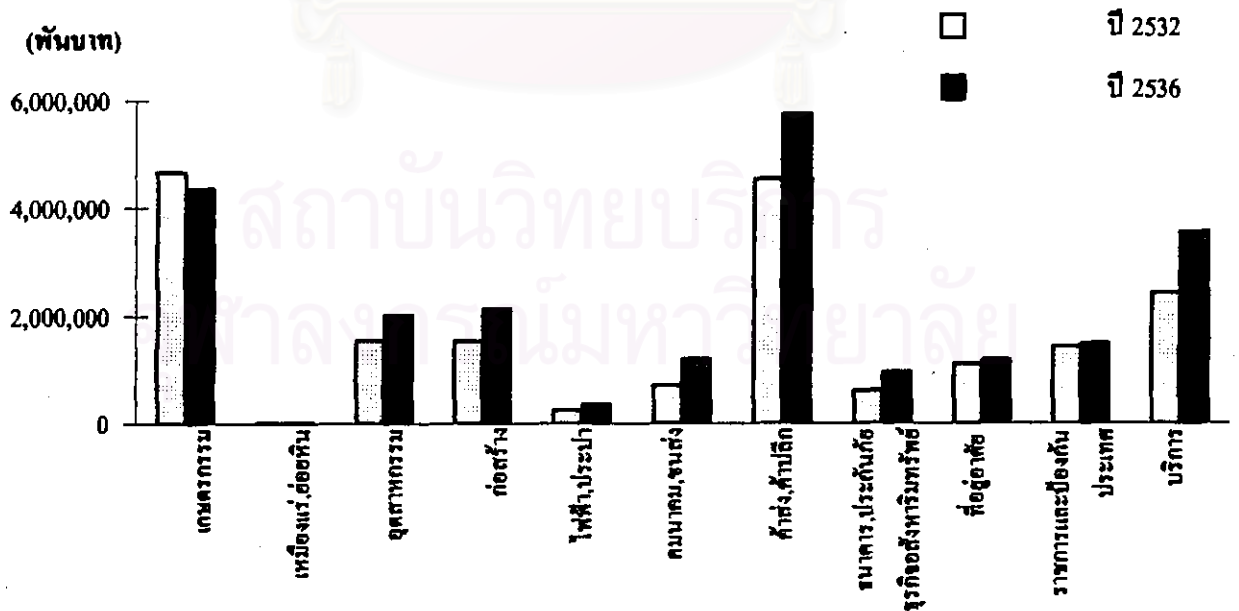
ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2532-2536

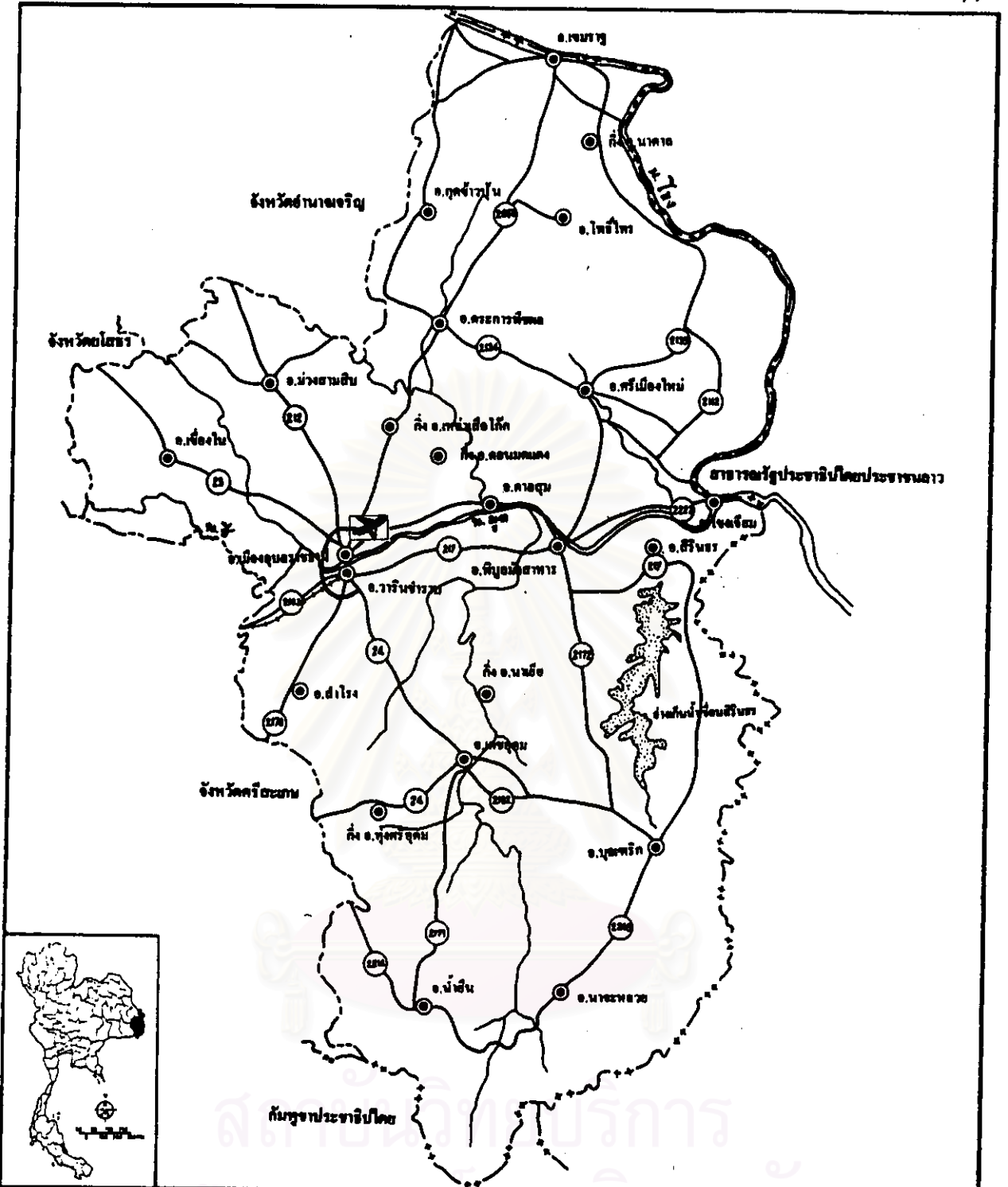
แผนภูมิที่ 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2532-2536

- 1) โครงการปรับปรุงโครงข่ายถนนให้เชื่อมโยงกับแหล่งการค้าที่ช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) โครงการขยายบริการให้สนามบินอุบลราชธานีเป็นสนามบินศูนย์กลาง การขนส่งทางอากาศของอนุภาค และให้เชื่อมโยงกับสนามบินในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
- 3) โครงการเขื่อนปากมูล สำหรับเสริมกำลังผลิตไฟฟ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเป็นเขื่อนแบบเอนกประสงค์สำหรับผลิตกระแสไฟฟ้าประมาณ 136 เมกกะวัตต์ และการชลประทานประมาณ 45,000 ไร่
- 4) โครงการโฆง-ชี-มูลสำหรับกักน้ำในถ้ำห้วยหลวงไม่ให้ไหลลงสู่ลำน้ำ โฆงเปตุ่าประโยชน์ และผันน้ำจากแม่น้ำโฆงเข้ามาใช้ โดยก่อสร้างอาคารควบคุมน้ำที่ปากห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย และก่อสร้างสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าที่บ้านนาโหม จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อสูบน้ำจาก ห้วยหลวงลงคลองสายประธาน และไปสู่อ่างเก็บน้ำลำปาว จากนั้นจึงปล่อยลงสู่ลำน้ำชีและมูล ตาม ลำดับ จะมีการขุดคลองเชื่อมลำน้ำชีและมูล 4 สาย จากนั้นจึงสูบน้ำจากคลองเหล่านี้ไปยังอ่างเก็บน้ำ ที่มีอยู่
- 5) โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ช่วงแรกจัดตั้งเป็นคณะหนึ่งใน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ต่อมาแยกเป็นมหาวิทยาลัยอิสระ ปัจจุบันมีสถานที่อยู่บริเวณอำเภอวาริน ชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีการสอน 4 สาขาวิชา ได้แก่ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเภสัชศาสตร์

4.1.5.2 สถานภาพโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ

- 1) การคมนาคมและขนส่ง
 - ทางรถไฟ มีเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพมหานครผ่านนครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ไปสิ้นสุดที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยผ่านสถานีย่อย 2 แห่ง คือ สถานีบุ่งหวาย และสถานีห้วยชะbung รถไฟที่วิ่งอยู่ในปัจจุบันประกอบด้วย รถธรรมดา รถเร็ว และ รถด่วน นอกจากนี้ยังมีขบวนรถดีเซล ซึ่งวิ่งระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมายังจังหวัด อุบลราชธานี
 - ทางรถยนต์ มีเส้นทางรถยนต์สายสำคัญที่สามารถติดต่อกับชุมชน ได้โดยสะดวกคือ
 - 1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 23 ตัดผ่านอำเภอโขงเจียมไป จังหวัดยโสธร
 - 2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 ตัดจากนครราชสีมาผ่าน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา อำเภอนางรอง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอปราสาท อำเภอสังขละ จังหวัดสุรินทร์ สู่อำเภอเดชอุดม อำเภอวารินชำราบ และสิ้นสุดที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี

**การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางสู่อินโดจีน:
กรณีศึกษา ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ**

แผนที่

4.6

—++— เขตประเทศ

~~~~~ ลำน้ำ

--- เขตจังหวัด

~~~~~ อ่างเก็บน้ำ

—(23)— ทางหลวง

◎ ชำนาญ กิ่งอำเภอ

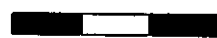
+|+|+ ทางรถไฟ

☒ สนามบิน

แสดง

**เส้นทางคมนาคมภายใน
จังหวัดอุบลราชธานี**

มาตราส่วน 1:1,100,000
0 10 20 30 กม.

น

3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 ตัดผ่านอำเภอม่วงสามสิบ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ ไปจังหวัดมุกดาหาร

4) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 217 ตัดแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 ที่ ชุมชนเมืองวารินชำราบ ไปอำเภอพิบูลมังสาหาร และสิ้นสุดที่ช่องเม็ก ซึ่งเป็นปากทางไปสู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2050 ไปอำเภอตระการพืชผล อำเภอ เขมราฐ

6) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2178 เป็นเส้นทางตัดเชื่อมชุมชนเมืองวารินชำราบ ผ่านกิ่งอำเภอสำโรง กิ่งอำเภอโนนสูง ไปสู่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

7) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 ตัดเชื่อมชุมชนเมืองวารินชำราบ ผ่านอำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ไปยังอำเภอเมืองศรีสะเกษ

8) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2222 ไปอำเภอตาลชุม อำเภอโขงเจียม

- ทางน้ำ เส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำมูลผ่านอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ และอำเภอพิบูลมังสาหาร และแม่น้ำโขงผ่านอำเภอขามเฒ่า อำเภอเขมราฐ อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโขงเจียม โดยมีราษฎรที่อาศัยในเขตอำเภอที่ติดแม่น้ำดังกล่าวใช้เป็นเส้นทางคมนาคม อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมเพราะมีความล่าช้า

- ทางอากาศ ในปัจจุบันมีสนามบินพาณิชย์ 1 แห่ง ตั้งอยู่ในบริเวณกองบิน 21 ของกองทัพอากาศ โดยยกฐานะเป็นท่าอากาศยานนานาชาติในปี 2536 มีบริษัทการบินไทย รับบริการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าเป็นประจำทุกวัน ในเส้นทางกรุงเทพมหานคร - อุบลราชธานี และอุบลราชธานี - กรุงเทพมหานคร

2) ไฟฟ้า สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดอุบลราชธานี มีสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อย 2 แห่ง คือ สถานีไฟฟ้าย่อยบ้านก้านเหลือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี และสถานีจ่ายไฟฟ้าเขื่อนสิรินธร อำเภอพิบูลมังสาหาร โดยสถานีไฟฟ้าย่อยทั้งสองรับกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในปี 2535 มีจำนวนการใช้ไฟฟ้า 256.56 ล้านกิโลวัตต์ จำแนกเป็นผู้ใช้ประเภทบ้านพักอาศัย ร้อยละ 42.5 รองลงมาคือ ธุรกิจร้อยละ 38.9 ในปัจจุบันเกือบทุกหมู่บ้านในจังหวัดมีไฟฟ้าใช้ ซึ่งในปี 2537 มีอยู่ร้อยละ 97.9 ของหมู่บ้านทั้งหมด และครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ประมาณร้อยละ 83.5

3) ประปา การประปาอุบลราชธานีเป็นผู้รับผิดชอบการผลิตและจำหน่ายน้ำประปา โดยในปี 2535 มีผู้ใช้น้ำประปาจำนวน 15,955 ราย ปรากฏว่าผู้ใช้น้ำประปาประเภทที่อยู่อาศัยมีการใช้น้ำสูงสุกร้อยละ 97.6 รองลงมาได้แก่ประเภทสถานที่ราชการ ร้อยละ 1.6 มีกิจการประปาทั้งหมด 33 แห่ง ดำเนินการโดย

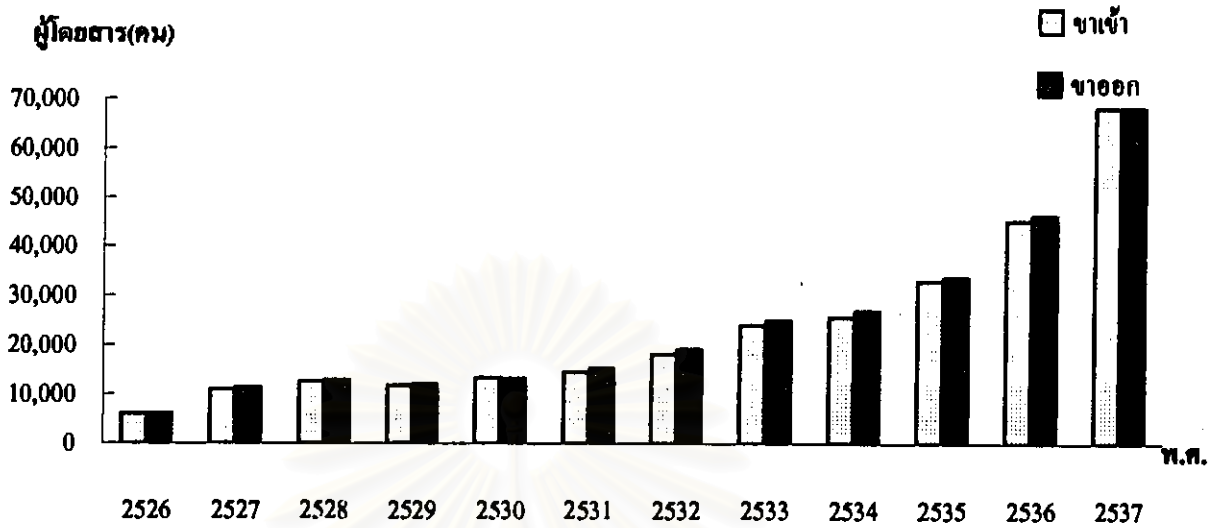
ตารางที่ 4.12 แสดงสถิติการขนส่งทางอากาศภายในประเทศ ท่าอากาศยานอุบลราชธานี
พ.ศ. 2526-2537

ปี	จำนวนเที่ยวบิน	ผู้โดยสาร			สินค้า		
		ขาเข้า
(คน)	ขาออก
(คน)	รวม
(คน)	ขาเข้า
(กก.)	ขาออก
(กก.)	รวม
(กก.)
2526	498	6,075	6,035	12,110	3,795	13,841	17,636
2527	712	10,997	11,360	22,357	5,354	22,540	27,894
2528	722	12,671	12,893	25,564	7,143	26,352	33,495
2529	728	11,705	12,008	23,713	8,335	28,045	36,380
2530	735	13,436	13,169	26,605	25,285	36,558	61,843
2531	726	14,499	15,307	29,806	17,899	36,815	54,714
2532	711	18,105	19,069	37,174	14,716	34,629	49,345
2533	792	23,998	24,874	48,872	29,556	36,831	66,387
2534	731	25,611	26,949	52,560	50,313	38,945	89,258
2535	732	32,974	33,755	66,729	18,697	57,173	75,870
2536	730	45,294	46,232	91,526	17,369	88,676	106,045
2537	730	68,149	68,117	136,266	62,968	261,266	324,234

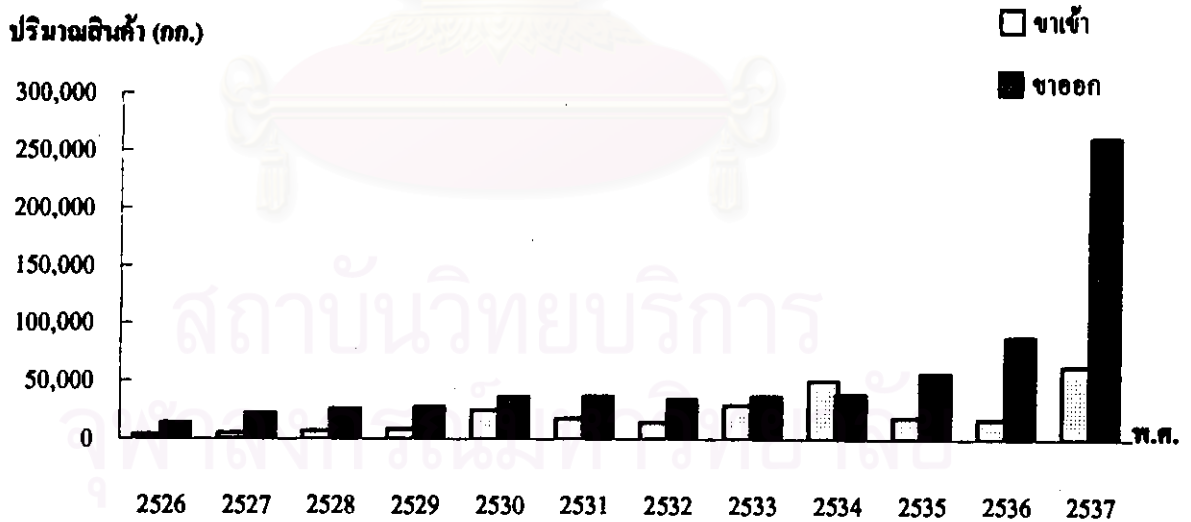
ที่มา : สมุทราขานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2538

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4.5 แสดงปริมาณผู้โดยสารรายปีท่าอากาศยานอุบลราชธานี พ.ศ. 2526-2537

แผนภูมิที่ 4.6 แสดงปริมาณสินค้ารายปีท่าอากาศยานอุบลราชธานี พ.ศ.2526-2537

- การประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 7 แห่ง
- สุขาภิบาล จำนวน 16 แห่ง
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 10 แห่ง

4) โทรศัทพ์ องค์การโทรศัทพ์ที่ได้จัดตั้งสำนักงานบริการโทรศัทพ์ในจังหวัดอุบลราชธานีรวม 4 แห่งคือ

- สำนักงานบริการ โทรศัทพ์อุบลราชธานี
- สำนักงานบริการ โทรศัทพ์เดชอุดม
- สำนักงานบริการ โทรศัทพ์พิบูลมังสาหาร
- สำนักงานบริการ โทรศัทพ์วารินชำราบ

ในช่วงปี 2528-2533 มีชุมสายเพิ่มขึ้น จาก 4 ชุมสายในปี 2528 เป็น 6 ชุมสายในปี 2533 โดยตลอดช่วง 6 ปี มีจำนวนเลขหมายที่มีบริการให้มากกว่าจำนวนเลขหมายที่มีผู้ขอเช่าทุกปี โดยในปี 2533 มีจำนวนเลขหมายที่มีเท่ากับ 10,156 มีผู้ขอเช่าเท่ากับ 7,731 เลขหมาย

นอกจากนี้องค์การโทรศัทพ์ยังมีแผนจ้างเอกชนติดตั้งโทรศัทพ์ในปี 2537 ถึง 2540 จำนวน 7,680 เลขหมายโดยมีแผนงานแต่ละปีดังนี้

- ปี พ.ศ.2537 จำนวน 1,408 เลขหมาย
- ปี พ.ศ.2539 จำนวน 3,968 เลขหมาย
- ปี พ.ศ.2540 จำนวน 2,304 เลขหมาย

4.1.5.3 สถานภาพโครงสร้างพื้นฐานด้านสังคม

1) การสาธารณสุข ในปี 2536 จังหวัดอุบลราชธานีมีสถานบริการด้านสาธารณสุข ที่เป็นสถานีนอนามัยจำนวน 314 แห่ง และสถานบริการสาธารณสุขชุมชนจำนวน 13 แห่ง มีจำนวนเตียงรวม 2,450 เตียง แยกเป็นโรงพยาบาลอำเภอและชุมชน 1,470 เตียง โรงพยาบาลจิตเวช 750 เตียง โรงพยาบาลอื่น ๆ 230 เตียง เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอ ปรากฏว่าอำเภอที่มีเตียงมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมือง ร้อยละ 68.6 รองลงมาคือ อำเภอวารินชำราบ ร้อยละ 9.4 ในด้านสถานีนอนามัย อำเภอเขื่องในและตระการพิชผลมีจำนวนสถานีนอนามัยมากที่สุดร้อยละ 8.6 และ 8.2 ตามลำดับ รองลงมาคือ อำเภอม่วงสามสิบ อำนาจเจริญ และเดชอุดม ร้อยละ 6.7, 6.4 และ 6.0 ตามลำดับ

สำหรับบุคลากรที่ให้บริการตามสถานบริการสาธารณสุขระดับต่าง ๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 2,984 คน จำนวนเตียงทั้งสิ้น 2,537 เตียง โดยแบ่งออกเป็นบุคลากรด้านการแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ พยาบาลเทคนิค เจ้าหน้าที่พยาบาล เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข ชุมชน ทันตภิบาลและอื่น ๆ ซึ่งบุคลากรแต่ละประเภทจะมีสัดส่วนต่อประชากรที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทันตแพทย์ 1 คนจะมีความรับผิดชอบประชาชน 77,807 คนในระดับจังหวัด

2) การศึกษา จังหวัดอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งนอกจากจะให้บริการด้านการศึกษาในจังหวัดแล้วยังให้บริการแก่ผู้อยู่ใน

จังหวัดใกล้เคียงด้วย มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา มีหน่วยงานทำหน้าที่ให้การศึกษาหลายหน่วยงาน ในปีการศึกษา 2535 การจัดการศึกษาทุกระดับในจังหวัดอุบลราชธานีมีดังนี้

- ระดับประถมศึกษา มีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีทั้งสิ้น 1,365 แห่ง จำนวนครู-อาจารย์ทั้งสิ้น 11,672 คน และมีนักเรียนทั้งชาย-หญิงรวม 110,713 คน นอกจากนั้นยังมีสถานศึกษาของเอกชนระดับประถมศึกษาอีก 17 แห่ง มีครู-อาจารย์ทำการสอน 179 คน และมีนักเรียน 7,836 คน

- ระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาทั้งสิ้น 59 แห่ง มีครู-อาจารย์รวม 2,555 คน และมีนักเรียน 53,000 คน ส่วนในภาคเอกชนได้มีการจัดตั้งสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาเช่นกัน ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 13 แห่ง มีครู-อาจารย์จำนวน 211 คน มีนักเรียนทั้งสิ้น 2,982 คน

- ระดับอาชีวศึกษา มีสถาบันศึกษาสังกัดทั้งของรัฐและเอกชน กล่าวคือ สถานศึกษาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีทั้งสิ้น 5 แห่ง และสถานศึกษาของเอกชน อีก 2 แห่ง มีจำนวนอาจารย์ทั้งสิ้น 449 คนแยกเป็นภาครัฐ 331 คน ภาคเอกชน 118 คน ส่วนนักเรียน-นักศึกษาในส่วนที่สังกัดกระทรวงศึกษาจำนวน 7,548 คน ที่เหลือสังกัดสถานศึกษาของเอกชน จำนวน 4,816 คน

4.1.6 การค้าชายแดน

ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีด่านถาวร ซึ่งใช้เพื่อติดต่อกับชายแดนในบริเวณชายแดนที่อยู่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอยู่ทั้งสิ้น 8 แห่ง ดังนี้

ด่านในประเทศไทย	ด่านในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
1. ท่าเสด็จ จังหวัดหนองคาย	1. ท่าเดื่อ กำแพงนครเวียงจันทน์
2. ท่าพานานยนต์ จังหวัดหนองคาย	2. ท่านาแล้ง กำแพงนครเวียงจันทน์
3. ท่าข้าม จังหวัดมุกดาหาร	3. แขวงสุวรรณเขต
4. อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม	4. ท่าแขก แขวงคำม่วน
5. ช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี	5. เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก
6. อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย	6. เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว
7. อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	7. เมืองคันทิ๊ง แขวงบ่อแก้ว
8. อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี	8. เมืองตะคอนเพ็ง แขวงสาละวัน

ด่านถาวรที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ด่านพินทุมังสาหาร และด่านเขมราฐ โดยมีข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าเข้า-สินค้าออก ในด่านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด่านพินทุมังสาหาร ในปี 2535 สถานะการค้าระหว่างไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทางด่านพินทุมังสาหาร มีดังนี้

ตารางที่ 4.13 แสดงสินค้าเข้า-ออก ผ่านด่านศุลกากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามรายการสินค้าที่สำคัญ พ.ศ.2525-2535

(ล้านบาท)

ปี	สินค้าออก										สินค้าเข้า				สินค้าตามแผน		
	สินค้าปริโภค			สินค้าอุปโภค			สินค้าอื่น ๆ				รวม
สินค้า
ออก	สินค้า
ที่มีได้
เข้ามา	รวม
สินค้า
อื่น ๆ	รวม
สินค้า
เข้า	ศุลกากรค่า	จท	ทว
	รถยนต์
จักรยานยนต์
และรถไฟ	เครื่องใช้
ไฟฟ้า	รวมสินค้า
ปริโภค	วัสดุ
ก่อสร้าง	เครื่องจักร
และ
อุปกรณ์	รวมสินค้า
อุปโภค	สินค้า
อื่น ๆ	รวม
สินค้า
ออก	ไม้
แปรรูป	ยาง
โตะ							
2525	171.80	...	637.90	42.50	...	93.40	29.40	0	803.20	14.50	...	32.80	770.40	255.50	984.30		
2526	141.40	...	596.70	23.80	...	123.10	21.50	0	765.10	8.10	...	25.10	740.00	249.20	928.40		
2527	88.00	...	340.10	23.60	...	28.20	5.90	0	397.80	18.80	...	27.20	370.60	190.50	934.80		
2528	2.60	...	314.10	17.10	...	58.00	26.40	0	415.60	15.10	...	29.20	386.40	289.90	4,751.10		
2529	83.60	...	423.80	79.80	...	81.60	45.50	0	630.70	15.90	...	34.80	595.90	486.00	1,066.00		
2530	221.20	...	655.40	29.30	...	123.80	48.40	194.30	1,051.20	77.20	...	133.40	917.80	465.70	1,029.40		
2531	222.70	...	684.20	7.90	...	235.30	83.70	276.20	1,287.30	229.10	...	83.30	677.70	825.00	1,994.00		
2532	353.20	...	904.00	52.30	...	376.50	68.60	271.90	1,673.10	581.20	...	214.30	474.00	532.00	1,638.50		
2533	33.40	...	609.10	35.70	...	371.70	168.70	378.10	1,563.30	983.90	...	208.50	150.60	590.60	1,762.20		
2534	152.10	...	784.90	63.80	...	265.40	249.20	539.60	1,902.90	1,338.90	...	168.00	309.50	880.00	2,008.10		
2535	130.00	...	874.00	60.70	...	377.60	291.60	1,214.60	2,837.90	955.70	...	133.80	1,693.30	1,153.00	2,264.70		

ที่มา : แผนลงทุนจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2537, หน้า 171.

ตารางที่ 4.14 แสดงมูลค่าสินค้าเข้า-ออกด้านต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2532-2535

(หน่วย : ล้านบาท)

พ.ศ.	ด้านหิภูมิมังสาหาร		ด้านเขมราชู		ด้านช่องเม็ก		รวม	
	สินค้า
ขาเข้า	สินค้า
ขาออก	สินค้า
ขาเข้า	สินค้า
ขาออก	สินค้า
ขาเข้า	สินค้า
ขาออก	สินค้า
ขาเข้า	สินค้า
ขาออก
2532	78.80	196.20	n.a.	n.a.	51.35	150.92	130.15	347.12
2533	102.90	159.70	0.10	1.80	110.77	177.13	213.77	338.63
2534	155.80	111.10	15.50	8.90	145.02	117.54	316.32	237.54
2535	185.70	154.10	15.50	8.40	192.45	147.97	393.65	310.47

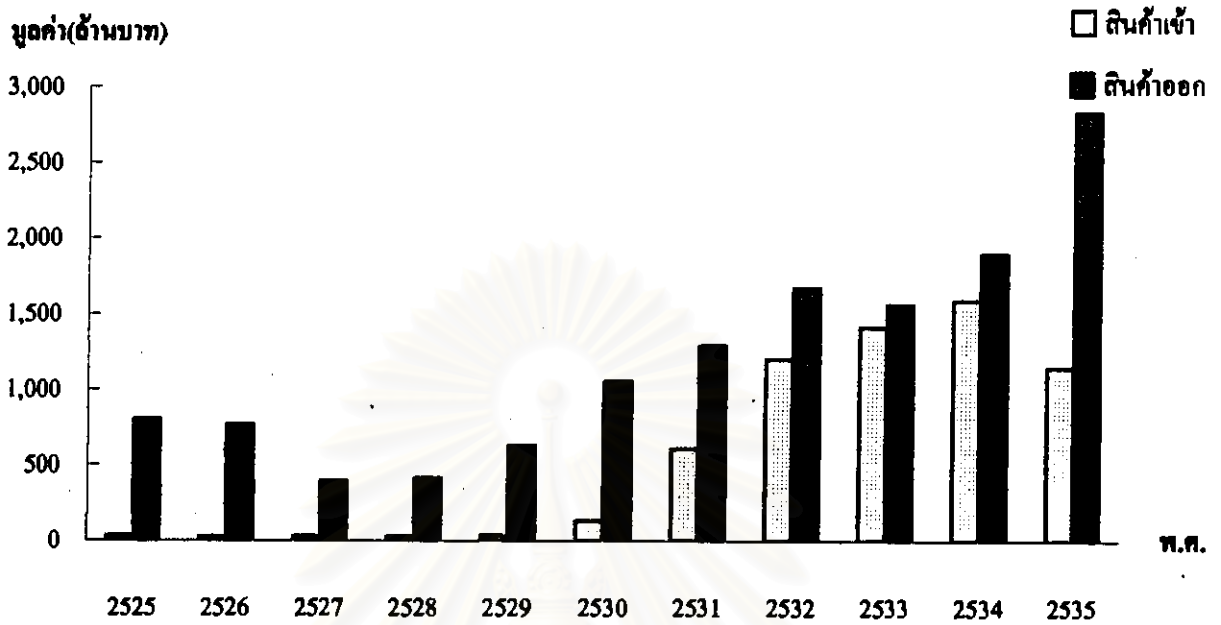
ตารางที่ 4.15 แสดงการเปรียบเทียบมูลค่าการค้าเข้า-ออกด้านต่างๆของจังหวัดอุบลราชธานี กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2532-2535

(หน่วย : ล้านบาท)

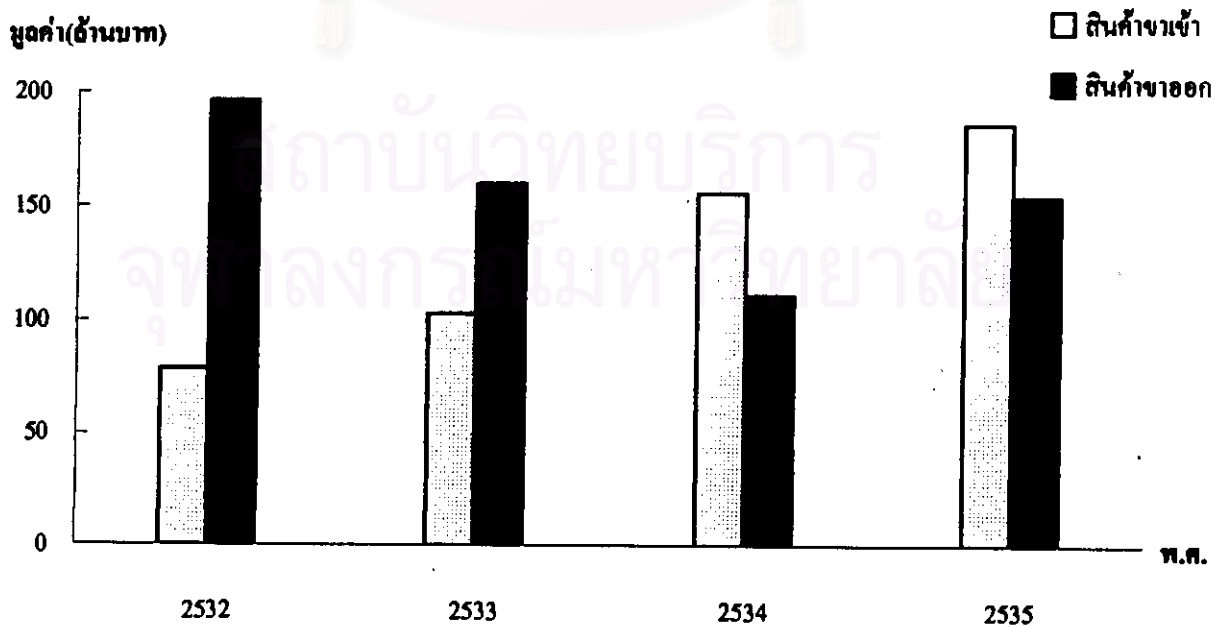
พ.ศ.	จังหวัดอุบลราชธานี			ติดต่อกับภาค			ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
	สินค้า
ขาเข้า	สินค้า
ขาออก	รวม	สินค้า
ขาเข้า	สินค้า
ขาออก	รวม	สินค้า
ขาเข้า	สินค้า
ขาออก	รวม
2532	130.15	347.12	477.27	10.85	20.75	16.62	1,199.10	1,673.10	2,872.20
2533	213.77	338.63	552.40	15.13	21.66	18.56	1,412.70	1,563.30	2,976.00
2534	316.32	237.54	553.86	19.85	12.48	15.84	1,593.40	1,902.90	3,496.30
2535	393.65	310.47	704.12	34.39	10.94	17.68	1,144.60	2,837.90	3,982.50

ที่มา : แผนลงทุนจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2537, หน้า 172-178.

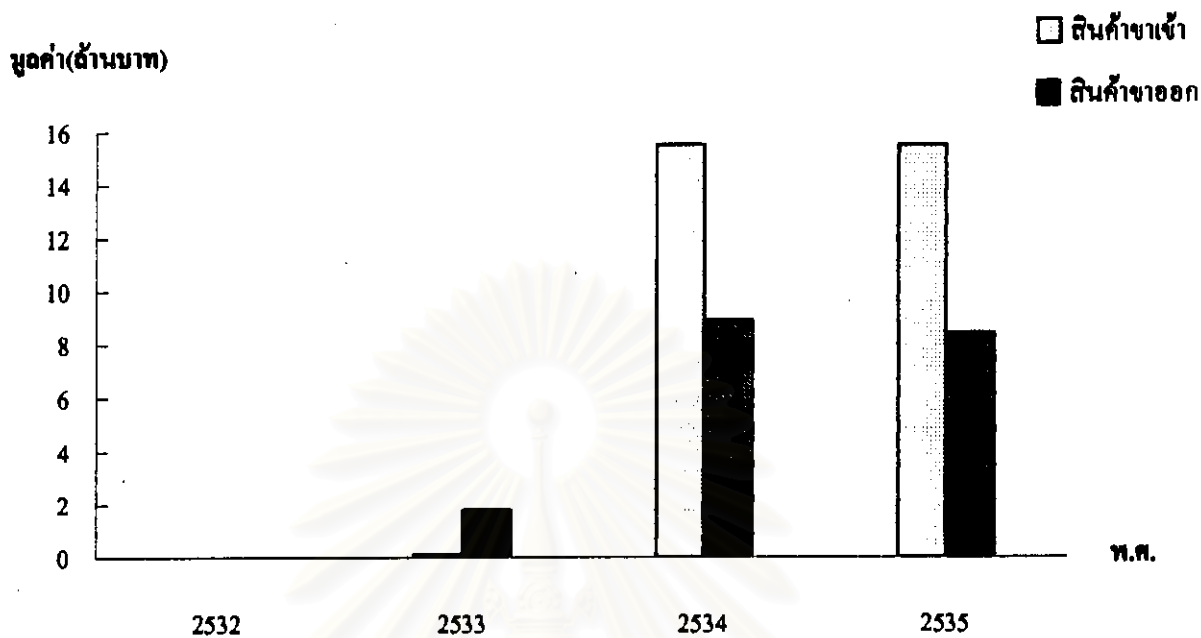
แผนภูมิที่ 4.7 แสดงมูลค่าสินค้าเข้า-ออกผ่านด่านศุลกากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2525-2535

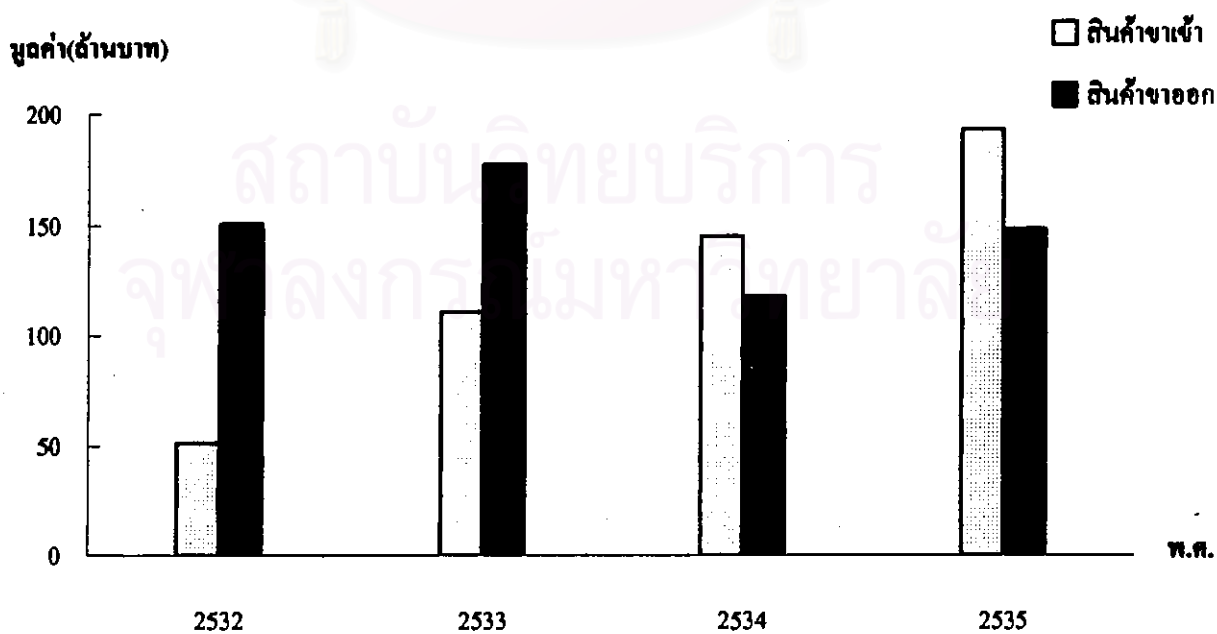
แผนภูมิที่ 4.8 แสดงมูลค่าสินค้าเข้า-ออกผ่านด่านศุลกากรพินุกมั่งอาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2532-2535

แผนภูมิที่ 4.9 แสดงมูลค่าสินค้าเข้า-ออกผ่านด่านศุลกากรเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2532-2535

แผนภูมิที่ 4.10 แสดงมูลค่าสินค้าเข้า-ออกผ่านด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2532-2535

- การส่งออก การส่งออกสินค้าออกไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ณ คำนวณการพิมูลมังอาหารตลอดปี 2535 เป็นมูลค่าทั้งสิ้น 154.10 ล้านบาท สินค้าที่ส่งออก 10 อันดับแรก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ (1) อาหารและเครื่องดื่ม (2) วัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง (3) สินค้าเบ็ดเตล็ด (4) สินค้าหมวดเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น (5) ยานพาหนะและอุปกรณ์ (6) เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ (7) สินค้าอุปโภคบริโภค (8) ยารักษาโรคและเวชภัณฑ์ (9) เครื่องกลและอุปกรณ์ (10) เฟอร์นิเจอร์ เครื่องประดับตกแต่งบ้านและวัสดุสำนักงาน

- การนำเข้า การนำเข้าสินค้าจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ณ คำนวณการพิมูลมังอาหาร ตลอดปี 2535 มีมูลค่าทั้งสิ้น 185.70 ล้านบาท โดยสินค้านำเข้า 5 อันดับแรกเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ (1) ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ (2) เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ (3) สินค้าเกษตร (4) สัตว์-สัตว์แช่แข็งและผลิตภัณฑ์ (5) ยานพาหนะและอุปกรณ์

2) ด่านเขมราฐ ในปี 2535 มีสินค้าออกทั้งสิ้น 8.40 ล้านบาท ในขณะที่มีสินค้าเข้า 15.50 ล้านบาท

3) ด่านช่องเม็ก ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านเหล่าอินแปลง ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ใกล้กับเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว โดยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นจุดผ่านแดนถาวรแห่งเดียวที่มีผืนดินติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้โดยตรง

ในปีปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายที่จะพัฒนาด้านการค้าชายแดนที่บริเวณด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นประตูการค้าชายแดนของไทย ทั้งนี้เนื่องจากความได้เปรียบด้านแหล่งที่ตั้งที่มีผืนดินติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และมีโครงข่ายคมนาคมทางบกติดต่อกันได้โดยตรง อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงต่อไปยังกัมพูชาประชาธิปไตย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้ โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 217 (อุบลราชธานี-ช่องเม็ก) ซึ่งเชื่อมต่อกับเส้นทางหลวงหมายเลข 17 เข้าสู่เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว และเชื่อมต่อไปยังเมืองสะเต็งครึ่งของกัมพูชาประชาธิปไตย เข้าสู่โฮจิมินห์ซิตี้ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้อย่างสะดวก ซึ่งขณะนี้เส้นทางบางตอนกำลังบูรณะ โดยความช่วยเหลือทางการเงินจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย สาธารณรัฐประชาชนจีน และสวีเดน

นอกจากนี้จังหวัดอุบลราชธานียังได้จัดทำ “โครงการพัฒนาด่านช่องเม็ก” ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2536 ให้ดำเนินการ เพื่อจัดระเบียบชุมชนบริเวณพื้นที่ช่องเม็กให้เป็นชุมชนแห่งใหม่ ที่มีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ เพื่อพัฒนากระดับช่องเม็กให้เป็นด่านการค้าชายแดนระหว่างประเทศที่ได้มาตรฐานและทันสมัย

4.1.7 การท่องเที่ยว

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดชายแดนที่มีทิวทัศน์ ธรรมชาติและมีทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ที่เป็นที่ยอมรับแก่นักท่องเที่ยวมาก นอกจากด้านแหล่งท่องเที่ยว

แล้ว จังหวัดอุบลราชธานียังมีความเด่นทางด้านงานประเพณีโดยเฉพาะงานแห่เทียนพรรษา ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

4.1.7.1 แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ งานแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีตามฮีตเดือน 8 ซึ่งเป็นหนึ่งในฮีตสิบสองที่ถูกนำมาพัฒนาจนเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ ก่อให้เกิดผลดีในเชิงเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และสร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดอุบลราชธานีอย่างมาก

4.1.7.2 แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่

1) วัด จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเมืองนักปราชญ์ซึ่งเดิมมีสำนักศึกษาอยู่มากมายทั้งสำนักศึกษาฝ่ายปริยัติและวิปัสสนา โดยเฉพาะสำนักฝ่ายวิปัสสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 100 ปี อุบลราชธานีจึงเป็นเป้าหมายของผู้เดินทางแสวงหาความรู้และปฏิบัติธรรม เช่น วัดหนองป่าพง วัดป่านาชาติ เป็นต้น ส่วนวัดอื่น ๆ เช่น วัดสุปฏิหาราม วัดหนองบัว วัดภูเขาแก้ว ฯลฯ ก็เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่น่าศึกษา

2) หมู่บ้านท่องเที่ยวและแหล่งวัฒนธรรมชุมชน พื้นที่บริเวณจังหวัดอุบลราชธานีเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีหมู่บ้านเก่าแก่ ที่ยังคงประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาชยาวนาน แสดงถึงภูมิปัญญาที่ได้รับการสั่งสมและใช้เป็นวิถีชีวิตของชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่องน่าศึกษาอย่างยิ่ง เช่น บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม

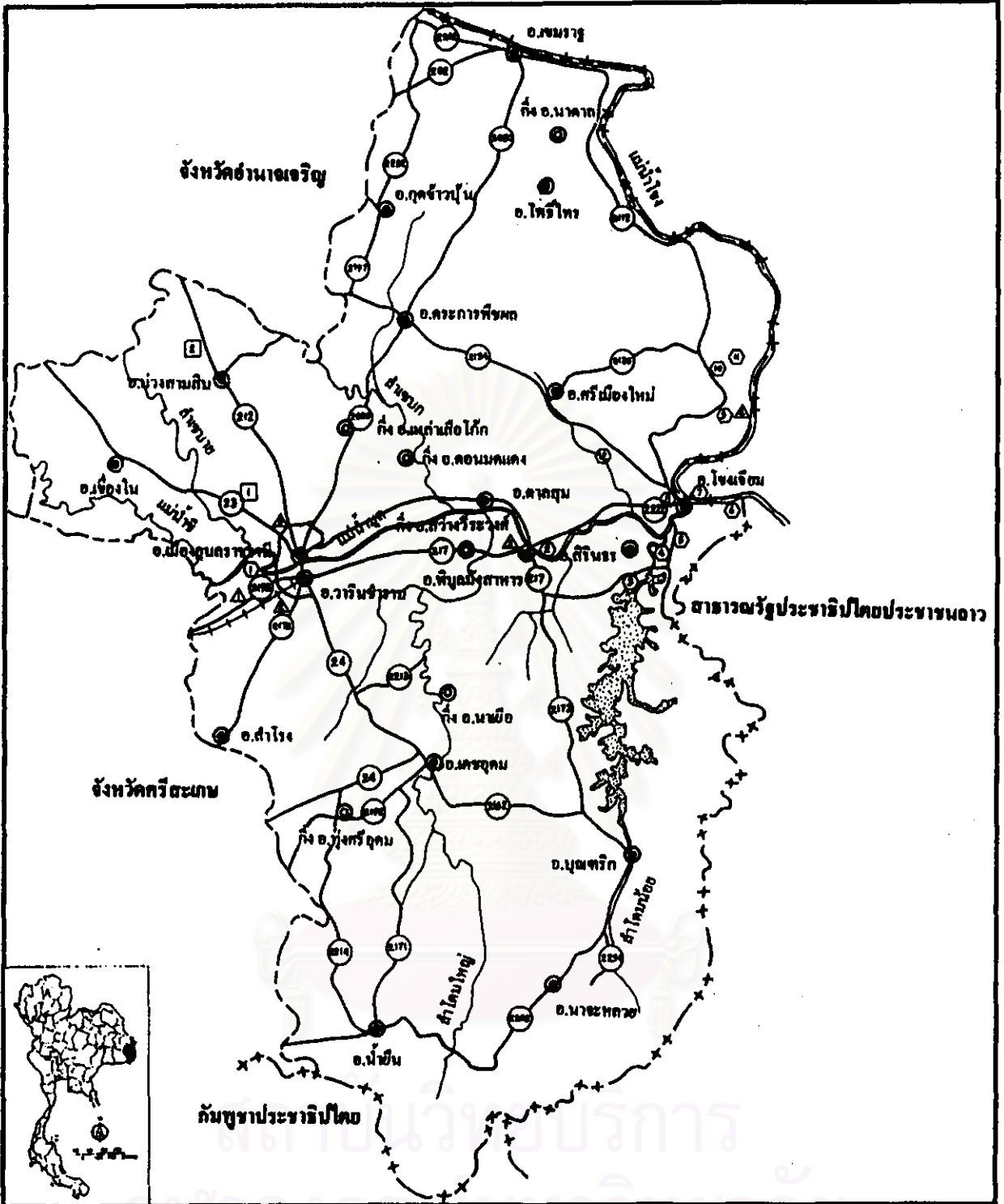
3) ชุมชนโบราณบ้านก้านเหลือง ได้มีการค้นพบชุมชนโบราณอายุรุ่นเดียวกับบ้านเชียงที่บ้านก้านเหลือง ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี ปัจจุบันเจ้าของที่ดินได้มอบที่ดินบางส่วนให้กรมศิลปากรเพื่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑสถานโบราณคดี โดยคาดว่าจะเป็นสถานที่น่าท่องเที่ยวที่น่าสนใจเช่นเดียวกับพิพิธภัณฑสถานบ้านเชียง

4) ผาแต้ม เป็นรูปเขียนบนหน้าผาริมฝั่งโขงยุคก่อนประวัติศาสตร์ อายุราว 3,000-4,000 ปี เป็นจุดท่องเที่ยวสำคัญที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

4.1.7.3 แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่

แก่งสะพือและแก่งคະนะ เป็นแนวหินทรายพาดขวางกั้นแม่น้ำมูลที่อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอโขงเจียม เมื่อดึงฤดูน้ำตจะปรากฏให้เห็นก้อนหินโผล่ขวางทางน้ำไหลทำให้เกิดความสวยงามตามธรรมชาติน่าชมอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เสมือนเขื่อนธรรมชาติกั้นไม่ให้น้ำในแม่น้ำมูล-แม่น้ำชีและสาขาไหลลงสู่แม่น้ำโขงเร็วเกินไป

นอกจากแก่งสะพือและแก่งคະนะแล้ว ระหว่างแก่งทั้งสองยังมีแก่งอื่น ๆ อีกกว่า 10 แห่ง ซึ่งแก่งเหล่านี้จะอยู่ใต้น้ำหลังจากการสร้างเขื่อนปากมูล ยกเว้นแก่งสะพือและแก่งคະนะ

การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางสู่อินโดจีน:
กรณีศึกษา จุมนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

แผนที่
4.8

- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

- 1 พาคุดเคือ
- 2 แก่งสะเคือ
- 3 เขื่อนสิรินธร
- 4 น้ำตกตาดโตน
- 5 แก่งกะนะ
- 6 น้ำตกชาวีชหมาก
- 7 แม่น้ำโขง
- 8 ถ้ำทูลหลวง

- 9 สวนเขื่อน
- 10 น้ำตกน้ำพระ
- 11 น้ำตกขุนน้ำมือง
- 12 แก่งจุกการ

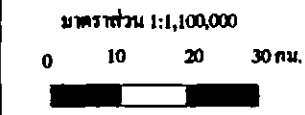
- แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์

- 1 บ้านปะขาว
- 2 บ้านศรีวังมิ่ง

- แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์

- 1 โบราณสถาน และสถาปัตยกรรม
- 2 วัดป่ามหาชาติ
- 3 วัดหนองป่าพง
- 4 วัดภูพานแก้ว
- 5 ผนเค็ม
- 6 วัดหนองบัว

แสดง
แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี

4.1.8 สรุป

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ติดชายแดนประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและกัมพูชาประชาธิปไตย เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่เชื่อมโยงกับชุมชนต่างๆ ของจังหวัดใกล้เคียงและในภูมิภาค มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามอยู่มากมาย เช่น ผาแต้ม แก่งสะพือ แม่น้ำสองสี มีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การคมนาคมที่สะดวกสามารถใช้เชื่อมโยงไปสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 217 (อุบลราชธานี-ช่องเม็ก) และท่าอากาศยานนานาชาติที่มีเที่ยวบินตรงจากกรุงเทพมหานคร และในอนาคตสามารถบินตรงไปยังต่างประเทศได้ ส่วนทางรถไฟเป็นสถานีปลายทางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สามารถให้บริการผู้โดยสารและขนถ่ายสินค้าได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก

ในด้านเศรษฐกิจ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด ในปี พ.ศ. 2536 เป็นอันดับ 3 ในจำนวน 17 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือรองจากจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดขอนแก่น แต่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเป็นอันดับ 8 ของภาคคือเท่ากับ 15,479 บาท ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดนี้ยังมีความยากจนอยู่ โครงสร้างผลิตภัณฑ์สาขาที่มีมูลค่ามากในช่วงระหว่างปี 2532-2536 คือการค้าส่งและค้าปลีกเท่ากับร้อยละ 24.9 อันดับสองคือการเกษตร ร้อยละ 18.9 และอันดับสามคือบริการเท่ากับร้อยละ 15.4 สาขาการค้าส่งและค้าปลีก และการบริการมีแนวโน้มขยายตัวเฉลี่ยต่อปีในอัตราร้อยละ 6.04 และ 10.02 ส่วนในสาขาการเกษตรมีแนวโน้มการขยายตัวที่ลดลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าจังหวัดกำลังมีการเปลี่ยนแปลง ไปสู่เมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ

ในด้านขนาดของประชากรซึ่งเป็นแหล่งแรงงานและผู้บริหารท้องถิ่น อุบลราชธานีมีขนาดประชากรเป็นอันดับสองของภาคคือเท่ากับ 1,737,715 คน อยู่ในชุมชนเมืองร้อยละ 18.5 และมีแนวโน้มประชากรในเขตเมืองจะเพิ่มมากขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ ชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดคือ เทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีความหนาแน่นเท่ากับ 3,570 คนต่อตารางกิโลเมตร และลำดับรองคือเทศบาลเมืองวารินชำราบ มีความหนาแน่นเท่ากับ 2,865 คน ต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งแสดงถึงความพร้อมของโครงสร้างด้านพื้นฐานของชุมชนที่ทำให้ประชากรมารวมตัวกันอยู่ในชุมชนทั้งสองแห่งมากกว่าชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัด

การค้าชายแดนของอุบลราชธานี มีค่านที่ใช้ติดต่อการค้าผ่านแดน 3 ค่านคือ พิษุมังอาหาร เหมราษฎรและช่องเม็ก ในปี 2535 มีปริมาณการค้าผ่านแดน มูลค่ารวม 704.12 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.6 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยของมูลค่าการค้าในระหว่างปี 2532-2535 ร้อยละ 15.8 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเท่ากับร้อยละ 12.9 และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ค่านที่มีมูลค่าการค้าผ่านแดนมากที่สุดคือค่านช่องเม็กเท่ากับ 340.42 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 48.3 ของมูลค่าการค้าที่ผ่านค่านในจังหวัด โดยสินค้าส่งออกส่วนมาเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้านำเข้าเป็นสินค้าทางเกษตร การค้าเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยาย

ตัวทางด้านการบริการ การขนส่ง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องตามเส้นทางที่ใช้ในการติดต่อ ซึ่งต้องการพื้นที่และทำเลที่ตั้งที่สามารถสนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้ได้

ความเหมาะสมในด้านทำเลที่ตั้ง ความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและสังคม การขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากร ทำให้ในอนาคตจังหวัดอุบลราชธานีจะเป็นศูนย์รองรับกิจกรรมการค้า การบริการ การท่องเที่ยว ตลอดจนการรวบรวมและกระจายสินค้าเข้าสู่ประเทศในอินโดจีนตามความต้องการของประเทศเหล่านี้เพื่อใช้ในการพัฒนา เมื่อพิจารณาชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดแล้วชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ เป็นชุมชนที่มีความเหมาะสมที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

4.2.1 ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบมีสภาพเป็นที่ราบสูง มีระดับความสูงเฉลี่ยประมาณ 227 ฟุต หรือประมาณ 69 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะดินเป็นดินปนทรายเป็นส่วนใหญ่ และเป็นทรายตามชายฝั่งแม่น้ำ ชุมชนเมืองอุบลราชธานีตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือ และชุมชนวารินชำราบตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ ระหว่างชุมชนทั้งสองมีแม่น้ำมูลไหลผ่านกลางจากทางทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ก่อให้เกิดที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงอันกว้างขวางและสวยงาม ซึ่งในที่ลุ่มนี้ประกอบด้วยกุดต่าง ๆ เช่นกุดปลาขาว และกุดศรีมังคละ ลักษณะการเชื่อมต่อของลำน้ำมูลน้อยทางด้านตะวันตกและห้วยวังนองทางด้านตะวันออก ทำให้สภาพชุมชนเมืองอุบลราชธานีมีสภาพเสมือนถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำมูลเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ โดยลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้ชุมชนเมืองทั้งสองมีภูมิประเทศที่เป็นที่ลุ่มและเนินสูงต่ำโดยทั่วไป มีลำน้ำไหลวกวนเป็นอาณาบริเวณกว้างระหว่างชุมชนทั้งสองทำให้มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงามและชุ่มชื้นตลอดปี นอกจากนั้นความลาดเอียงของพื้นที่ทางด้านเหนือของเมือง อันเป็นบริเวณสถาบันราชการและสนามบินซึ่งเป็นที่ดอนมีระดับพื้นดินสูงกว่าส่วนอื่นของเมือง ทำให้การไหลของน้ำฝนเริ่มจากบริเวณนี้และไหลระบายลงออกไปสู่ที่ลาดต่ำเป็นทางแยกออกไป 3 ทางคือ

1) ทิศใต้ เป็นการระบายผ่านชุมชนใจกลางเมือง ซึ่งมีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นลงสู่แม่น้ำมูล ซึ่งการระบายน้ำด้านนี้มีความสะดวกตลอดตัว เนื่องจากเทศบาลมีระบบท่อระบายน้ำไว้แล้ว

2) ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการไหลลงสู่ห้วยวังนองแล้วไหลลงสู่แม่น้ำมูลอีกครั้ง ทางด้านนี้เป็นชุมชนที่เริ่มขยายตัวออกมาอย่างไม่หนาแน่น และยังขาดระบบถนนและระบบท่อระบายน้ำที่จะควบคุมการไหลของน้ำฝนได้

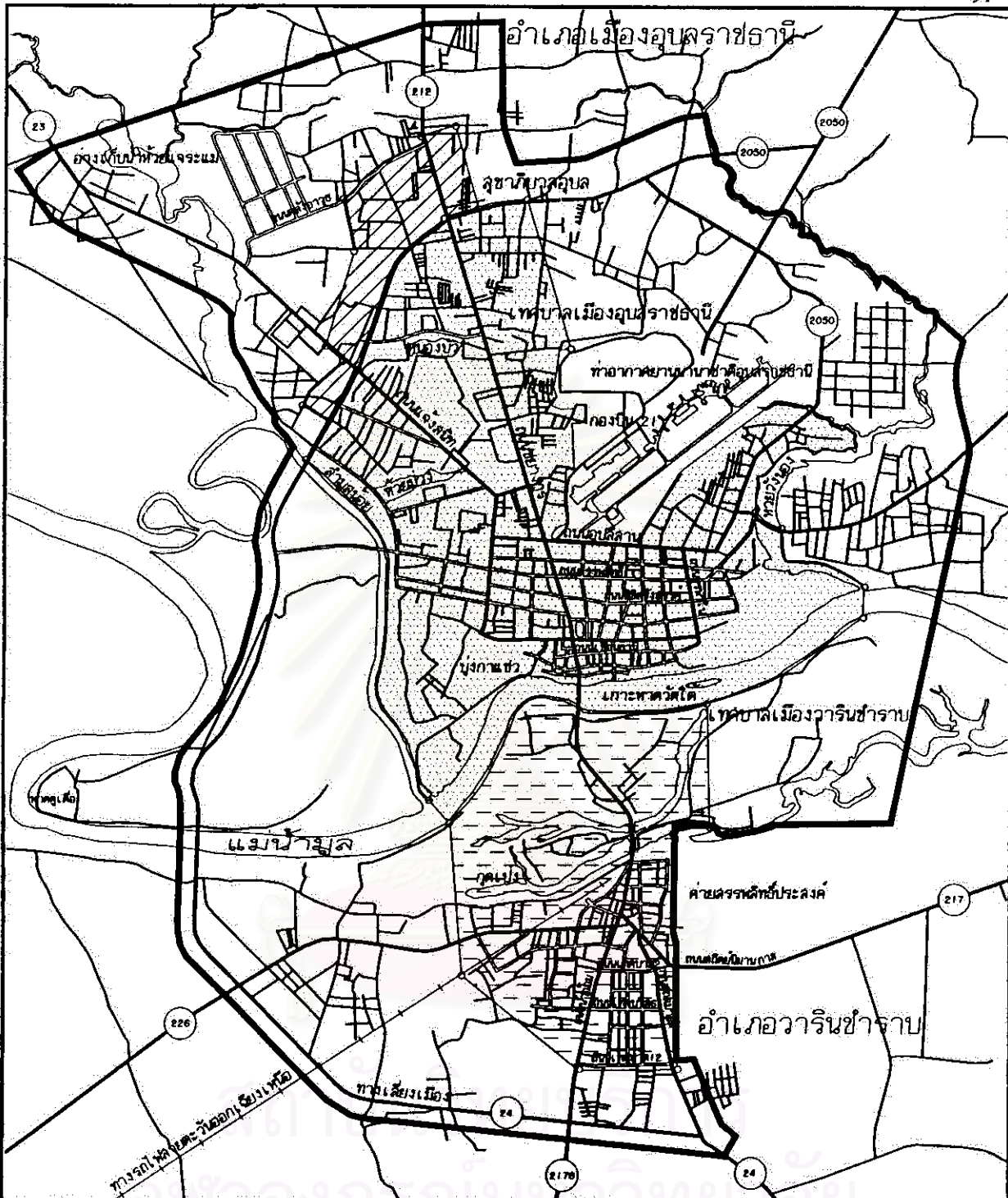
3) ทิศตะวันตกของเมือง เป็นการไหลลงสู่ลำน้ำมูลน้อย ซึ่งบริเวณนี้เป็นที่ลุ่มและมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ทั่วไป ชุมชนที่มีการขยายตัวมาทางด้านนี้เป็นเพราะการขยายตัวของสถาบันราชการ

ส่วนพื้นที่ในชุมชนวารินชำราบซึ่งตั้งอยู่ในที่ดอน ประกอบด้วยลาดเนินหลายแห่งพื้นที่มักลาดเอียงไปทางทิศเหนือ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือจนจรดที่ราบลุ่มแม่น้ำมูล ชุมชนในบริเวณที่ราบลุ่มนี้มักถูกน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี

4.2.2 ลักษณะการใช้ที่ดิน

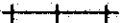

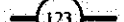

4.2.2.1 ชุมชนเมืองอุบลราชธานี การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองอุบลราชธานีสามารถแบ่งออกได้ 3 ย่านคือ

1) ย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ย่านนี้จะแบ่งศูนย์กลางความเจริญออกเป็น 5 บริเวณคือ

การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางอุบลราชธานี :
 กรณีศึกษา ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

แผนที่
 4.9

	เขตพื้นที่ศึกษา		ทางรถไฟ
	เขตเทศบาลและสุขาภิบาล		แม่น้ำ ลำห้วย
	ทางหลวง		หนองน้ำ
	ถนน		

แสดง เส้นทางคมนาคมและ
 เขตการปกครองในชุมชนเมือง
 อุบลราชธานี-วารินชำราบ

มาตราส่วน 1: 75,000
 0 1 2 กม.

- บริเวณย่านการค้าทางด้านใต้ของชุมชน เป็นย่านการค้าเดิมของชุมชน โดยรวมตัวอยู่บริเวณถนนเขื่อนธานี ถนนอุปราชม และถนนพรหมเทพ โดยเป็นที่ตั้งของตลาด ศูนย์การค้า อาคารพาณิชย์ ธนาคาร โรงภาพยนตร์ และ โรงแรมต่าง ๆ

- บริเวณ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ รวมตัวอยู่บริเวณถนนสุริยาศรี ถนนสรรพสิทธิ และถนนบูรพาไน โดยเป็นที่ตั้งของตลาด อาคารพาณิชย์ ธนาคาร และ โรงภาพยนตร์ สำหรับให้บริการชุมชนโดยรอบโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์

- บริเวณย่านการค้าริมถนนชยางกูร ซึ่งขยายตัวต่อเนื่องมาทางด้านตะวันตกและด้านเหนือบริเวณถนนแจ้งสนิท และถนนราชธานี โดยเป็นที่ตั้งของตลาด ศูนย์การค้า อาคารพาณิชย์ ร้านค้าบริการต่าง ๆ ธนาคาร และ โรงแรม

- บริเวณย่านการค้าถนนแจ้งสนิท เป็นย่านการค้าย่อยที่รวมตัวกันอยู่หน้าโรงพยาบาลศรีมหาโพธิ์ สำหรับให้บริการชุมชนโดยรวม

- บริเวณย่านการค้าถนนคลังอาวุธ เป็นย่านการค้าย่อยที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของชุมชน โดยเป็นที่ตั้งของตลาดและร้านค้าต่าง ๆ เพื่อให้บริการชุมชนโดยรวมทางตอนเหนือ

2) ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง อยู่ถัดจากย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น ส่วนใหญ่เป็นการใช้ดินประเภทศาสนสถาน และสถาบันราชการ ปะปนกับอาคารที่อยู่อาศัย ซึ่งจะหนาแน่นทางด้านใต้ของชุมชนจากริมแม่น้ำมูลไปถึงเขตทหารและขยายตัวไปตามถนนชยางกูร และถนนแจ้งสนิทจนถึงถนนเลี้ยวเมืองทางด้านเหนือ

3) ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยหรือเบาบาง อยู่ถัดจากย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น และที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ส่วนใหญ่เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย

4.2.2.2 ชุมชนเมืองวารินชำราบ การใช้ที่ดินชุมชนเมืองวารินชำราบ แบ่งได้ 4 ย่านคือ

1) ย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น เป็นย่านการค้าที่รวมตัวกันอยู่ตอนกลางของชุมชน บริเวณถนนสถิตินิมานกาล ถนนปทุมเทพภักดี ถนนเกษรศุม และถนนน้ำอ้อม โดยเป็นที่ตั้งของตลาดสดขนาดใหญ่อาคารพาณิชย์ ร้านค้าบริการต่าง ๆ และธนาคาร

2) ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง อยู่ถัดจากเขตพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก โดยมีกรวมตัวอยู่ทางด้านใต้ของคูป้องกันและคูปลาทอง และขยายไปตามถนนสถลมารค ถนนน้ำอ้อม และถนนคงมณีวรรณ

3) ย่านสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นที่ตั้งของค่ายทหารสรรพสิทธิประสงค์ สถานีรถไฟอุบลราชธานี และอื่น ๆ

4) ย่านอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ เป็นที่ตั้งของคลังสินค้าของทางราชการและเอกชน เนื่องจากเป็นจุดปลายทางรถไฟสายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับมีความ

เหมาะสมของทำเลที่ตั้งที่ไม่ห่างจากชุมชนเมืองอุบลราชธานี ราคาที่ดินไม่สูง มีเส้นทางคมนาคม สะดวกทั้งทางรถไฟ และรถยนต์ โดยรวมตัวหนาแน่นบริเวณถนนศรีสะเกษทางด้านใต้ของชุมชน

4.2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.2.3.1 ลักษณะทั่วไปของกิจการค้าและบริการของชุมชน

สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยทั่วไปพึ่งพาการผลิตในสาขาการค้าและบริการ เป็นสาขานำ ซึ่งจะเห็นได้จากประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนมักประกอบอาชีพทางการค้าและบริการ เนื่องจากเป็นบริเวณที่เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการที่สำคัญของจังหวัด รวมทั้งเป็นศูนย์กลางทางการค้า การบริการ การท่องเที่ยวและสถาบันทางการเงินของจังหวัด ศูนย์กลางแหล่งที่ตั้งกิจการค้าและบริการของชุมชน คือ ย่านการค้าในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี และในเขตชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ โดยชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานีมีความหนาแน่นในบริเวณตำบลในเมือง ถนนสรรพสิทธิ ถนนสุริยาตร์ ถนนอุปลีสาน ถนนชยางกูร ถนนแจ้งสนิท และถนนราชธานี ส่วนในบริเวณชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ มีความหนาแน่นในบริเวณถนนสถิตยนิมานกาล ถนนกันทรดักขณ์ จากตารางที่ 4.16 ในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบมีจำนวนสถานประกอบการค้าและบริการจำนวนทั้งสิ้น 3,172 แห่ง ในจำนวนนี้ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี 2,272 แห่ง หรือร้อยละ 71.63 อยู่นอกเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานีจำนวน 212 แห่ง หรือร้อยละ 6.68 ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ 47 แห่งหรือ ร้อยละ 1.48 ของสถานประกอบการทั้งหมด ลักษณะของสถานประกอบการค้าและบริการในเขตผังเมืองรวมอุบลราชธานี-วารินชำราบ จำแนกได้ดังนี้

1) ประเภทของกิจการค้าและบริการ เมื่อพิจารณาถึงประเภทของกิจการค้าและบริการ ในพื้นที่ศึกษามีกิจการค้าบริการ และกิจการค้าปลีก จำนวน 1,463 แห่ง หรือร้อยละ 46.12 และจำนวน 1,287 แห่ง หรือร้อยละ 40.57 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาตามประเภทของสินค้าที่จำหน่ายและบริการปรากฏว่า ส่วนใหญ่เป็นร้านขายสินค้าประเภทบริโภค-อุปโภค ประจำวัน เช่นร้านขายของใช้เบ็ดเตล็ด ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม และขายของชำเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีร้านที่จำหน่ายสินค้าบริการ ได้แก่ ร้านเสริมสวย คัดผม คัดเสื้อผ้าชาย-หญิง ร้านซ่อมจักรยานและอุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นต้น ซึ่งกิจการค้าและบริการดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาในแต่ละชุมชนได้ดังนี้

- ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีกิจการค้าและบริการทั้งสิ้น 2,272 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 71.63 โดยเป็นกิจการค้าบริการและกิจการค้าปลีก จำนวน 1,108 แห่ง หรือร้อยละ 48.77 จำนวน 884 แห่ง หรือร้อยละ 38.91 ตามลำดับ

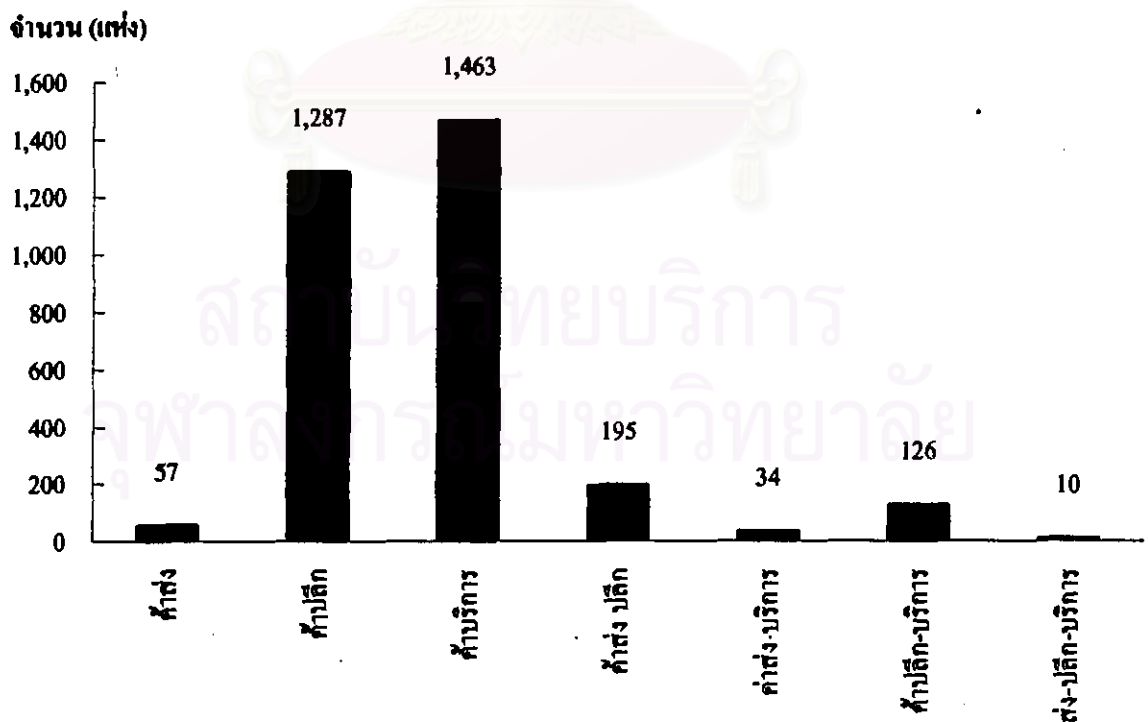
- ชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ มีกิจการค้าและบริการทั้งสิ้น 641 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.21 โดยเป็นกิจการค้าบริการจำนวน 270 แห่ง หรือร้อยละ 42.12 และกิจการค้าปลีกจำนวน 268 แห่งหรือร้อยละ 41.81

ตารางที่ 4.16 แสดงจำนวนและร้อยละของกิจการค้าและบริการ จำแนกตามประเภทกิจกรรม และเขตที่ตั้ง
กิจกรรม ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ.2532

| ประเภท
กิจกรรม	รวม		เขตที่ตั้งกิจการ							
			เทศบาลเมืองอุบลฯ		นอกเขตเทศบาลฯ		เทศบาลตำบลวารินฯ		นอกเขตเทศบาลฯ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าส่ง	57	1.80	33	1.45	1	0.47	20	3.12	3	6.38
ค้าปลีก	1,287	40.57	884	38.91	110	51.89	268	41.81	25	53.19
ค้าบริการ	1,463	46.12	1,108	48.77	79	37.26	270	42.12	6	12.77
ค้าส่ง-ปลีก	195	6.15	134	5.90	10	4.72	48	7.49	3	6.38
ค้าส่ง-บริการ	34	1.07	23	1.01	1	0.47	10	1.56	-	-
ค้าปลีก-บริการ	126	3.97	84	3.70	11	5.19	21	3.28	10	21.28
ส่ง-ปลีก-บริการ	10	0.32	6	0.26	-	-	4	0.62	-	-
รวม	3,172	100.00	2,272	100.00	212	100.00	641	100.00	47	100.00
ร้อยละ	100.00		71.63		6.68		20.21		1.48	

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง พ.ศ. 2532

แผนภูมิที่ 4.11 แสดงกิจการค้าและบริการ ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ.2532

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากิจการค้าและบริการส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี และมีความหลากหลายประเภทมากกว่าที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ และที่อยู่นอกเขตชุมชนเทศบาล

2) ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ กิจการค้าและบริการที่อยู่ในเขตผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ ส่วนใหญ่เปิดดำเนินการในช่วงไม่เกิน 5 ปี จำนวน 1,911 แห่ง หรือร้อยละ 60.25 และเปิดดำเนินการในช่วง 6-10 ปี ช่วง 11-15 ปี และช่วง 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.83, 8.35 และ 6.31 ตามลำดับ แสดงว่าในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานีและชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงมากในช่วง 10 ปี

3) บุคคลที่ทำงานในกิจการค้าและบริการ สถานประกอบการกิจการค้าและบริการในเขตผังเมืองรวมอุบลราชธานี-วารินชำราบ มีจำนวนบุคคลที่ทำงานในสถานประกอบการทั้งสิ้น 10,932 คน เป็นบุคคลที่ทำงานในสถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จำนวน 8,518 คน นอกเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จำนวน 449 คน ในเขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ จำนวน 1,807 คน และนอกเขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ จำนวน 158 คน ซึ่งคุณลักษณะของบุคคลทำงานในกิจการค้าและบริการดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

- ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2532 บุคคลที่ทำงานในกิจการค้าและบริการในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จำนวน 8,518 คน เป็นแรงงานจ้างจำนวน 4,577 คน คิดเป็นร้อยละ 53.73 โดยเป็นแรงงานเพศหญิงมากกว่าเพศชายในสัดส่วน หญิง:ชาย เท่ากับ 51.42:48.58 และแรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาจำนวน 4,472 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 โดยแรงงานส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในสถานประกอบการ และในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ 56.76 และ 24.20 ตามลำดับ ภูมิถ้านาเดิมของแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี และในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ 40.31 และ 27.84 ตามลำดับ

- ชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ ในปี พ.ศ. 2532 บุคคลที่ทำงานในกิจการค้าและบริการในเขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ จำนวน 1,807 คน เป็นแรงงานในครอบครัว จำนวน 1,215 คน คิดเป็นร้อยละ 67.24 โดยเป็นแรงงานเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สัดส่วนหญิง:ชาย เท่ากับ 52.13 :47.87 และแรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 1,186 คน คิดเป็นร้อยละ 65.63 โดยแรงงานส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในสถานประกอบการและในเขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ คิดเป็นร้อยละ 56.55 และ 34.59 ตามลำดับ ภูมิถ้านาเดิมของแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในเขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ และในเขตอำเภอวารินชำราบคิดเป็นร้อยละ 68.35 และ 18.93 ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป ภาวะการค้าและบริการในเขตผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.17 แสดงจำนวนกิจการค้าและบริการ จำแนกตามระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ
ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2532

| ประเภท
กิจกรรม	สถานธุรกิจ		ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ				
	จำนวน	ร้อยละ	0-5 ปี	6-10ปี	11-15 ปี	15-20 ปี	>20 ปี
ค้าส่ง	57	1.80	34	10	7	3	3
ค้าปลีก	1,287	40.57	690	296	127	91	83
ค้าบริการ	1,463	46.12	1,008	238	93	72	52
ค้าส่ง-ปลีก	195	6.15	79	49	21	25	21
ค้าส่ง-บริการ	34	1.07	15	10	5	2	2
ค้าปลีก-บริการ	126	3.97	82	22	10	6	6
ส่ง-ปลีก-บริการ	10	0.32	3	4	2	1	-
รวม	3,172	100.00	1,911	629	265	200	167
ร้อยละ		100.00	60.25	19.83	8.35	6.31	5.26

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง พ.ศ. 2532

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ของประเทศ และความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งการขยายตัวของการผลิตทางการเกษตรของจังหวัด ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้อุดหนุน ทำให้มีกำลังซื้อสินค้าอุปโภคและอุปโภคเพิ่มขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งมีการลงทุนอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลในการเปิดการค้าตามแนวชายแดนทำให้จังหวัดอุบลราชธานีมีการขยายตัวทางด้านพาณิชยกรรมมากขึ้นตามไปด้วย

4.2.3.2 ประเภทของกิจการอุตสาหกรรม

สาขาการผลิตที่มีความสำคัญรองลงมาจากพาณิชยกรรมและการบริการ คือการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมและการก่อสร้าง ซึ่งปัจจุบันมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของชุมชนเพิ่มขึ้นทุกที ทั้งนี้เนื่องจากสังคมปัจจุบันได้เริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น

จังหวัดอุบลราชธานี นับว่ามีความเหมาะสมในการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมจังหวัดหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการลงทุนของอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นอันดับหนึ่ง เช่น โรงสีข้าว รองลงมาเป็นการลงทุนประเภทอุตสาหกรรมบริการ เช่น การซ่อมเครื่องยนต์ อยู่ซ่อมรถยนต์ นอกจากนี้เป็นผลิตภัณฑ์คอนกรีต ก่อสร้าง โลหะภัณฑ์ เป็นต้น ในเขตผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี - วารินชำราบ มีจำนวนกิจการอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 254 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นกิจการที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จำนวน 160 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 62.99 นอกเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีจำนวน 28 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.02 ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ จำนวน 30 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.81 และนอกเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ 36 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 14.17 ลักษณะของกิจการอุตสาหกรรมสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1) ประเภทอุตสาหกรรม เมื่อจำแนกกิจการอุตสาหกรรมตามประเภทอุตสาหกรรม พบว่ากิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมบริการ จำนวน 136 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 53.54 และอุตสาหกรรมการผลิตจำนวน 114 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 44.88 และเมื่อพิจารณาตามชนิดของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตหรือจำหน่าย ส่วนใหญ่เป็นกิจการประเภทซ่อมยานพาหนะ จำนวน 93 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 36.61 รองลงมาเป็นประเภทผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะจำนวน 50 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.69 เช่น ทำอิฐบล็อกซีเมนต์ ทำอิฐเผา ทำเตา เป็นต้น และประเภทอาหารและเครื่องคั้นซึ่งได้แก่ โรงสี โรงน้ำแข็ง เป็นต้น ซึ่งกิจการอุตสาหกรรมดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาในแต่ละชุมชนได้ดังนี้

- ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีกิจการอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 160 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 62.99 โดยเป็นอุตสาหกรรมบริการและการผลิต จำนวน 101 แห่ง หรือร้อยละ 63.13 และจำนวน 55 แห่ง หรือร้อยละ 34.38 ตามลำดับ

- ชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ มีกิจการอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 30 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.81 โดยเป็นอุตสาหกรรมบริการและการผลิต จำนวน 19 แห่ง หรือร้อยละ 63.33 และจำนวน 11 แห่ง หรือร้อยละ 36.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.18 แสดงจำนวนสถานอุตสาหกรรม จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรมและเขตที่ตั้งกิจการ
ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ.2532

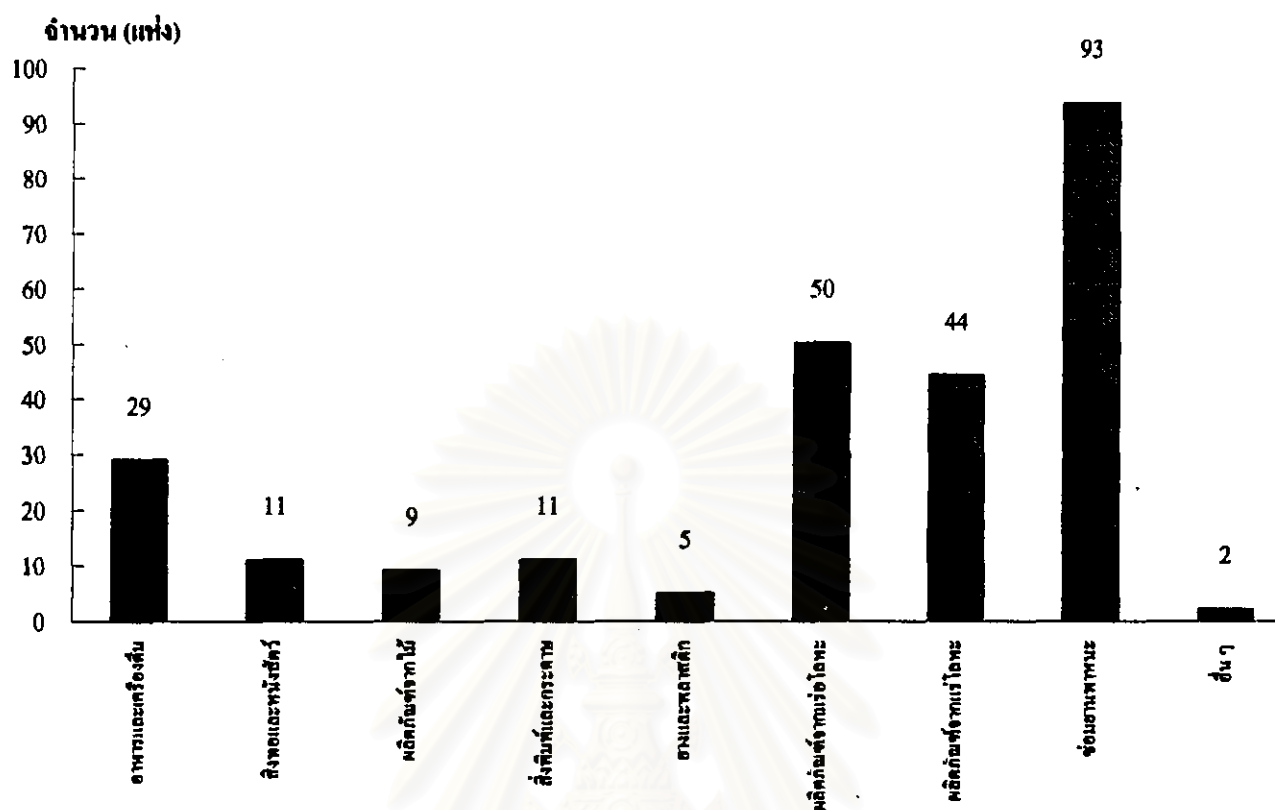
| ประเภท
อุตสาหกรรม	รวม		เขตที่ตั้ง							
			เทศบาลเมืองอุบลฯ		นอกเขตเทศบาลฯ		เทศบาลตำบลวารินฯ		นอกเขตเทศบาลฯ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การบริการ	136	53.54	101	63.13	13	46.43	19	63.33	3	8.33
การผลิต	114	44.88	55	34.38	15	53.57	11	36.67	33	91.67
หัตถกรรม	1	0.39	1	0.63	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	3	1.18	3	1.88	-	-	-	-	-	-
รวม	254	100.00	160	100.00	28	100.00	30	100.00	36	100.00
ร้อยละ	100.00		62.99		11.02		11.81		14.17	

ตารางที่ 4.19 แสดงจำนวนสถานอุตสาหกรรม ตามชนิดผลิตภัณฑ์และระยะเวลาดำเนินการ
ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ.2532

| ชนิดของ
ผลิตภัณฑ์	ระยะเวลาดำเนินการ						สถานอุตสาหกรรม	
	<= 5 ปี	6-10 ปี	11-15 ปี	16-20 ปี	21-25 ปี	>25 ปี	รวม	ร้อยละ
อาหารและเครื่องดื่ม	8	6	10	4	1	-	29	11.42
สิ่งทอและหนังสัตว์	6	1	1	1	-	2	11	4.33
ผลิตภัณฑ์จากไม้	3	5	-	1	-	-	9	3.54
สิ่งพิมพ์และกระดาษ	4	3	2	1	-	1	11	4.33
ยางและพลาสติก	4	-	-	1	-	-	5	1.97
ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ	31	8	8	2	-	1	50	19.69
ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ	24	7	6	5	1	1	44	17.32
ซ่อมยานพาหนะ	53	18	8	5	2	7	93	36.61
อื่น ๆ	2	-	-	-	-	-	2	0.79
ยอดรวม	135	48	35	20	4	12	254	100.00
ร้อยละ	53.15	18.90	13.78	7.87	1.57	4.72	100.00	

ที่มา : กองวิจัย สำนักงานเมือง พ.ศ. 2532

แผนภูมิที่ 4.12 แสดงกิจการอุตสาหกรรมตามชนิดผลิตภัณฑ์ ชุมชนเมืองอุบลราชธานี - วารินชำราบ พ.ศ.2532

ตารางที่ 4.20 แสดงจำนวนสถานอุตสาหกรรมตามชนิดผลิตภัณฑ์และขนาดบุคคลทำงาน ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2532

ชนิดของผลิตภัณฑ์	จำนวนบุคคลทำงาน (คน)						สถานอุตสาหกรรม	
	≤ 5	5-9	10-19	20-49	50-99	≥ 100	รวม	ร้อยละ
อาหารและเครื่องดื่ม	5	11	7	4	-	2	29	11.42
สิ่งทอและหนังสัตว์	3	4	3	1	-	-	11	4.33
ผลิตภัณฑ์จากไม้	1	6	2	-	-	-	9	3.54
สิ่งพิมพ์และกระดาษ	3	3	4	1	-	-	11	4.33
ยางและพลาสติก	1	2	2	-	-	-	5	1.97
ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ	7	22	12	8	1	-	50	19.69
ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ	27	12	3	2	-	-	44	17.32
ช่อมยานพาหนะ	48	29	9	7	-	-	93	36.61
อื่นๆ	1	1	-	-	-	-	2	0.79
ขจรวม	96	90	42	23	1	2	254	100.00
ร้อยละ	37.80	35.43	16.54	9.06	0.39	0.79	100.00	

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง พ.ศ. 2532

จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี และมีความหลากหลายประเภทมากกว่าที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเทศบาล ตำบลวารินชำราบ และที่อยู่นอกเขตชุมชนเทศบาล

2) ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ เมื่อพิจารณาระยะเวลาที่ดำเนินการของกิจการอุตสาหกรรม พบว่าส่วนใหญ่เปิดดำเนินการในช่วงไม่เกิน 10 ปี ถึงร้อยละ 72.05 ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นอุตสาหกรรมซ่อมยานพาหนะ ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะและแร่โลหะ ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง ทำให้มีการขยายตัวในภาคการก่อสร้างทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนมีการลงทุนขยายตัวเข้ามาในส่วนภูมิภาคนี้มากขึ้น การประกอบกิจการในประเภทดังกล่าวจึงมีการขยายตัวมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

3) ขนาดของกิจการอุตสาหกรรม เมื่อจำแนกกิจการอุตสาหกรรมตามขนาดของบุคคลทำงานในเขตผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พบว่ากิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 89.77 เป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดบุคคลทำงานแห่งละไม่เกิน 20 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจการอุตสาหกรรมของชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และมีเพียงร้อยละ 0.79 เท่านั้นที่มีบุคคลทำงานตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป ซึ่งมีเพียง 2 แห่งเท่านั้น โดยเป็นโรงงานประเภทเครื่องคั้ม ได้แก่ บริษัท ไทยน้ำทิพย์ และบริษัท เสริมสุข จำกัด

4) บุคคลทำงานในกิจการอุตสาหกรรม ในเขตผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ มีจำนวนโรงงานทั้งหมด 254 แห่ง มีบุคคลทำงานทั้งสิ้น 2,379 คน อยู่ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จำนวน 1,446 คน คิดเป็นร้อยละ 60.78 อยู่ในเขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 7.78 และนอกเขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ จำนวน 555 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 บุคคลทำงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้างมากกว่าแรงงานในครอบครัว ในสัดส่วน 79 : 21 ซึ่งคุณลักษณะของบุคคลทำงานในกิจการอุตสาหกรรมพอสรุปได้ดังนี้

- การศึกษา บุคคลทำงานในกิจการอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 92.10 และมีเพียงร้อยละ 6.22 เท่านั้นที่มีการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและสูงกว่า แสดงให้เห็นถึงลักษณะของกิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่ใช้วิชาช่างหรือวิทยาการขั้นสูง

- ที่พักอาศัย บุคคลทำงานในกิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะพักอยู่ในที่ทำงานอยู่ถึงร้อยละ 42.54 และพักอยู่ในเขตเทศบาลฯ ร้อยละ 32.96 นอกนั้นอยู่นอกเขตเทศบาล

- ภูมิลำเนา ส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ภายในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมาจากอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ และอำเภออื่น ๆ ภายในจังหวัดอุบลราชธานีถึงร้อยละ 93.32 นอกนั้นมาจากจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

4.2.3.3 ประชากรกับลักษณะการมีงานทำของชุมชน ประชากรทั้งหมดในเขตชุมชนผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ มีจำนวน 164,895 คน เป็นประชากรวัยแรงงานหรือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปี จำนวน 134,387 คน คิดเป็นร้อยละ 81.50 ของประชากรทั้งหมด จากประชากรวัยแรงงานดังกล่าวจำแนกออกเป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานหรือผู้ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ จำนวน 82,909 คน คิดเป็นร้อยละ 50.28 ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานที่มีงานทำ 72,351 คิดเป็นร้อยละ 43.88 ของประชากรทั้งหมด และผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานที่ว่างงานจำนวน 10,558 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40 ของประชากรทั้งหมด นอกนั้นเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน (ประกอบด้วยแม่บ้านนักเรียนผู้ที่ไม่สามารถทำงานได้เป็นต้น) จำนวน 51,478 คน คิดเป็นร้อยละ 31.22 ของประชากรทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.73 ของผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมด ประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จำนวน 79,349 คน คิดเป็นร้อยละ 59.05 ของประชากรวัยแรงงาน อยู่ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ จำนวน 24,334 คนคิดเป็น 18.11 ของประชากรวัยแรงงาน เห็นได้ว่าชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานีมีจำนวนประชากรวัยแรงงานมากกว่าชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบประมาณ 3 เท่า คือ 79,349 คน ต่อ 24,334 คน แต่มีลักษณะโครงสร้างของกำลังแรงงานคล้ายคลึงกัน

4.2.3.4 การคลังส่วนท้องถิ่น ข้อมูลการคลังส่วนท้องถิ่นแสดงให้เห็นถึงแหล่งที่มาของรายรับ และรายจ่ายของ เทศบาล และยังแสดงถึงความสามารถในการพัฒนาของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย การที่เทศบาลหรือชุมชนใดก็ตามสามารถจะพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าได้นั้น ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือรายรับของเทศบาลหรือชุมชนนั่นเอง เพราะถ้าเทศบาลมีรายรับสูงก็มีโอกาสที่จะนำเงินที่ได้ไปพัฒนาท้องถิ่นได้มากขึ้น

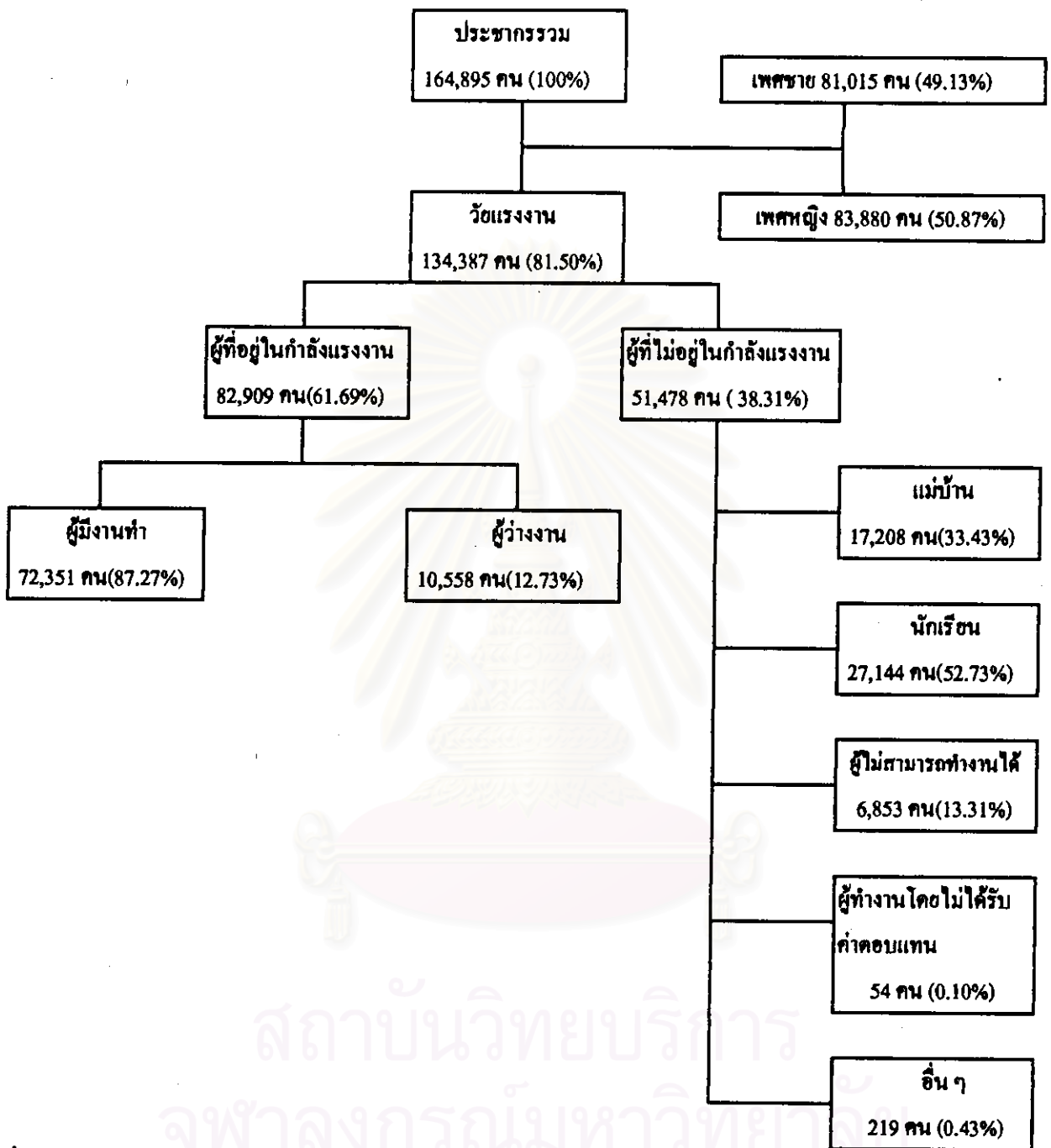
1) ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีรายรับมากกว่ารายจ่ายทุกปี โดยเฉพาะปี 2532 มีรายรับจำนวน 71.65 ล้านบาท ในขณะที่มีรายจ่าย 39.18 ล้านบาท รายรับส่วนใหญ่ร้อยละ 46.79 มาจากเงินภาษีอากร เช่น ภาษีการค้า ภาษีมรดกและล้อเลื่อน ภาษีโรงเรือนและที่ดิน เป็นต้น และร้อยละ 38.29 มาจากเงินอุดหนุนและอื่น ๆ เช่น เงินอุดหนุนทั่วไป เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ เงินสะสม และเงินกู้ รายรับของเทศบาลเมืองอุบลราชธานีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ.2528-2532 มีรายรับเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 17.67 ต่อปี รายรับที่ได้ทั้งหมดในแต่ละปีเทศบาลได้นำไปจัดสรรในด้านต่างๆ โดยเฉพาะจ่ายเป็นค่าเงินเดือนและค่าจ้างของบุคคลากร นอกจากนั้นได้จ่ายไปในส่วนกิจการต่าง ๆ ของเทศบาล เช่น การทำท่อระบายน้ำ การบำรุงซ่อมแซมถนนและสะพาน และอุปกรณ์ครุภัณฑ์สำนักงาน เป็นต้น โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2532 เทศบาลได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารสำนักงานเทศบาลใหม่ โดยเงินอุดหนุนจากรัฐ และเทศบาลสมทบอีกจำนวนหนึ่ง รายจ่ายของเทศบาลเมืองอุบลราชธานีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปีเช่นเดียวกัน โดยในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2528-2532 มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.81 ต่อปี

ตารางที่ 4.21 แสดงผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานจำแนกตามที่อยู่อาศัยในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2532

กลุ่มประชากร	รวม		เขตที่อยู่อาศัย											
			เทศบาลเมืองอุบลฯ		นอกเขตเทศบาลฯ		เทศบาลตำบลวารินฯ		นอกเขตเทศบาลฯ		จำนวน		ร้อยละ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประชากรรวม	164,895	100.00	97,467	100.00	20,014	100.00	28,862	100.00	18,552	100.00				
ร้อยละ	100.00		59.11		12.14		17.50		11.25					
1.ประชากรวัยแรงงาน	134,387	81.50	79,349	81.41	15,615	78.02	24,334	84.31	15,089	81.33				
ร้อยละ	100.00		59.05		11.62		18.11		11.23					
1.1 ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน	82,909	50.28	48,167	49.42	9,877	49.35	14,444	50.05	10,421	56.17				
- ผู้มีงานทำ	72,351	43.88	42,356	43.46	8,572	42.83	12,290	42.58	9,133	49.23				
- ผู้ว่างงาน	10,558	6.40	5,811	5.96	1,305	6.52	2,154	7.46	1,288	6.94				
1.2 ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	51,478	31.22	31,182	31.99	5,738	28.67	9,890	34.27	4,668	25.16				
2.ประชากรอายุต่ำกว่า 11 ปี	30,508	18.50	18,118	18.59	4,399	21.98	4,528	15.69	3,463	18.67				

ที่มา : รายงานวิจัยเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, สำนักผังเมือง, พ.ศ.2532

แผนภูมิที่ 4.13 แสดงโครงสร้างประชากรกับลักษณะแรงงาน ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2532

ที่มา : รายงานวิจัยเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, สำนักผังเมือง, พ.ศ.2532

วัยแรงงานหมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

สถานการณ์คลังของเทศบาลเมืองอุบลราชธานีโดยทั่ว ๆ ไปอยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยเฉพาะรายรับของเทศบาลที่ส่วนใหญ่มาจากภาษีอากร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนด้านหนึ่ง ทำให้เทศบาลมีโอกาที่จะพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

2) เทศบาลตำบลวารินชำราบ มีลักษณะเช่นเดียวกับเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบมีรายรับมากกว่ารายจ่ายทุกปี โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2532 มีรายรับจำนวน 42.72 ล้านบาท ในขณะที่มีรายจ่ายจำนวน 39.18 ล้านบาท รายรับส่วนใหญ่มาจากเงินอุดหนุนและอื่น ๆ ร้อยละ 62.36 และร้อยละ 25.24 มาจากเงินภาษีอากร เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีการค้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภาษีจากส่วนอื่น ๆ เช่น รายได้จากทรัพย์สินค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาต และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เป็นต้น รายรับของเทศบาลเมืองวารินชำราบมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเกือบทุกปี โดยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2528-2532 มีรายรับเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 15.51 ต่อปี ชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบได้นำรายรับทั้งหมดไปจัดสรรในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะหมวดเงินเดือนและค่าจ้างของบุคคลากรมีประมาณร้อยละ 17.10 และได้นำไปใช้จ่ายในกิจการต่าง ๆ ของเทศบาล เช่น การบำรุงซ่อมแซมถนน สร้างท่อระบายน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ในปี 2530 ได้ก่อสร้างโรงฝึกกีฬาเอกประสงค์ ในปี 2531 ก่อสร้างสวนสุขภาพ และในปี 2532 ได้ก่อสร้างโรงงานเนื้อสัตว์ (โรงฆ่าสัตว์) และซื้อที่ดินสำหรับทิ้งขยะเป็นต้น รายจ่ายของเทศบาลตำบลวารินชำราบมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเกือบทุกปี เช่นเดียวกัน โดยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2528-2532 มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 15.83 ต่อปี

สถานการณ์คลังของชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมานับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยมีรายรับในหมวดภาษีอากรมากกว่า 1 ใน 4 ของรายรับทั้งหมด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบมีการขยายตัวมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เทศบาลมีรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการคลังของชุมชนเทศบาลโดยส่วนรวมนับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถจะพัฒนาและปรับปรุงชุมชนได้เป็นอย่างดี

4.2.4 บริการสาธารณะ

4.2.4.1 สถานบริการแพทย์และสาธารณสุข มีดังนี้

- ชุมชนเมืองอุบลราชธานี มีโรงพยาบาลที่เป็นของรัฐ 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ และโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ และยังมีโรงพยาบาลของเอกชน 5 แห่ง คือ โรงพยาบาลร่วมเกล้า โรงพยาบาลเซนทรัลแอมโมเรียล โรงพยาบาลอุบลรัตน์ธนบุรี โรงพยาบาลราชเวช และโรงพยาบาลพญาไท นอกจากนี้ยังมีคลินิกเอกชน 44 แห่ง
- ชุมชนเมืองวารินชำราบ มีโรงพยาบาลของรัฐ 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลค่ายสรรพสิทธิประสงค์ และโรงพยาบาลวารินชำราบ มีคลินิกเอกชน 15 แห่ง

4.2.4.2 สถาบันการศึกษา มีดังนี้

- ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีสถาบันการศึกษาทั้งสิ้น 52 แห่ง ระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษา 32 แห่ง ชั้นประถมศึกษา 10 แห่ง มัธยมศึกษาตอนต้น-มัธยมศึกษาตอนปลาย 4 แห่ง อาชีวศึกษา ปวช. ปวศ. 6 แห่ง

- ชุมชนเมืองวารินชำราบ มีสถาบันการศึกษาทั้งสิ้น 17 แห่ง ระดับชั้นอนุบาลจนถึงประถมศึกษา 6 แห่ง ชั้นประถมศึกษา 8 แห่ง และชั้นมัธยมศึกษา 3 แห่ง

4.2.4.3 สถาบันราชการ ในเขตผังเมืองรวมอุบลราชธานี-วารินชำราบมีสถาบันราชการรวมกันทั้งสิ้น 49 แห่ง

4.2.4.4 การป้องกันอัคคีภัย มีดังนี้

- เทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลตั้งอยู่บริเวณเทศบาลเมืองอุบลราชธานี มีรถดับเพลิง 9 คัน รถบันได 1 คัน รถบรรทุกน้ำ 2 คัน เรือดับเพลิง 1 ลำ เครื่องหาบหาม 1 เครื่อง

- เทศบาลเมืองวารินชำราบ มีฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาล ตั้งอยู่บริเวณเทศบาลตำบลวารินชำราบ มีรถดับเพลิง 7 คัน รถบรรทุกน้ำ 1 คัน

4.2.4.5 การไฟฟ้า การไฟฟ้าจังหวัดอุบลราชธานีขึ้นกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยเป็นที่ตั้งสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต และจังหวัดอุบลราชธานี รับซื้อกำลังไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำนวน 2 จุด คือ

1) สถานีจ่ายไฟฟ้าบ้านก้านเหลือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี กำลังเฉลี่ยเดือนละ 15 ล้านหน่วย (กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง)

2) สถานีจ่ายไฟย้อยเขื่อนสิรินธร อำเภอหิมาดมิ่งสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี กำลังเฉลี่ยเดือนละ 1.3 ล้านหน่วย (กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง)

โดยปัจจุบันมีโครงการขยายสำนักงานการไฟฟ้าเป็นการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเขต 2 ที่ถนนฮ้อมเมือง บ้านท่าบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้ จังหวัดอุบลราชธานีมีความต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 2,239-2,800 ครัวเรือน หรือกำลังไฟฟ้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นปีละ 5,760 ล้านหน่วย (กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง) กล่าวได้ว่าการบริการด้านไฟฟ้าสามารถให้บริการครอบคลุมได้ทั้งพื้นที่ชุมชนผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

4.2.4.6 การประปา อยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาค จังหวัดอุบลราชธานี และการประปาเขต 8 โรงกรองน้ำประปาดังอยู่ที่ถนนสรรพสิทธิ์ อำเภอเมืองอุบลราชธานี และถนนสมเด็จ อำเภอวารินชำราบ ใช้น้ำดิบจากแม่น้ำมูล กำลังผลิตน้ำประปาได้ 27,840 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน การให้บริการอยู่ภายในพื้นที่ 40 ตารางกิโลเมตร โดยมีผู้ให้บริการน้ำประปาในเขตชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี 13,570 ราย และเขตชุมชนเทศบาลตำบลวารินชำราบ 4,400 รายคิดเป็นร้อยละ 72.54 และ 71.17 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของชุมชนตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามการให้

บริการนำประปาที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วทุกบริเวณในเขตชุมชน ประชาชนจึงมักอาศัยน้ำเพื่อการอุปโภค จากแหล่งน้ำธรรมชาติ อื่น ๆ เช่น จากแม่น้ำมูล และน้ำบาดาลที่ขุดขึ้นใช้เอง

4.2.4.7 การไปรษณีย์และโทรศัพท์ ภายในชุมชนมีที่ทำการไปรษณีย์ที่ขึ้นตรงกับสำนักงานเขต 3 นครราชสีมา มีบริการไปรษณีย์โทรเลขที่สามารถครอบคลุมนำจ่ายไปรษณีย์ภัณฑ์ในท้องที่ได้โดยตรง

การให้บริการด้านโทรศัพท์มีทั้งการให้บริการโทรศัพท์สาธารณะ ชุมสายโทรศัพท์ และ โทรศัพท์ระบบอัตโนมัติ นอกจากนี้ยังมีการให้บริการ โทรศัพท์ทางไกลโดยระบบ ไมโครเวฟด้วย จำนวนหมายเลขผู้ใช้โทรศัพท์ในเขตชุมสายอุบลราชธานี จำนวน 7,120 เลขหมาย และเขตชุมสายวารินชำราบ จำนวน 1,024 เลขหมาย ปัจจุบันยังให้บริการไม่ทั่วถึงจึงมีโครงการขยายที่ทำการใหม่ เพื่อเพิ่มบริการโทรศัพท์ให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

4.2.4.8 ขยะมูลฝอย มีดังนี้

- ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี สถานที่กำจัดขยะของเทศบาลอยู่บริเวณบ้านห้วยคุ้มห่างจากตัวเมืองไปทางทิศเหนือตามแนวถนนชยางกูร ระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร มีพื้นที่ 34 ไร่ มีรถขยะ 25 คัน บริการเก็บขนในเขตเทศบาล 29.04 ตารางกิโลเมตร ปริมาณขยะที่เก็บขนประมาณ 67.5 ตันต่อวัน ใช้วิธีเทกอง โลกถบและเผา

- ชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ สถานที่กำจัดขยะของเทศบาลอยู่ในบริเวณที่ดินของทหาร บริเวณ มท.บ. 22 ถนนสถิตยนิมานกาล ตำบลคำขวาง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีขนาดพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ ห่างจากเขตเทศบาล 6 กิโลเมตร มีรถขนขยะ 4 คัน บริการเก็บขนในเขตเทศบาล 12.5 ตารางกิโลเมตร ปริมาณขยะที่เก็บขนประมาณ 15.9 ตันต่อวัน ปัจจุบันใช้วิธีเทกองและโลกถบ

4.2.4.9 การระบายน้ำและการกำจัดน้ำเสีย

- ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ปัจจุบันเทศบาลเมืองอุบลราชธานีมีปัญหาเกี่ยวกับการระบายน้ำและการกำจัดน้ำเสีย เนื่องจากสภาพพื้นที่ของเมืองมีลักษณะเป็นท้องกระทะ และไม่มีท่อระบายน้ำเพียงพอ หรือมีแต่ไม่ได้ระดับซึ่งน้ำจะท่วมขังฉับพลันในขณะฝนตก เช่น ถนนสุริยาตร์ ถนนอุปถัมภ์(บริเวณหน้าสนามบิน) ถนนแจ้งสนิท ถนนศรีณรงค์ ถนนพนมขอย 5 ซอยหนองไฮ และบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด เป็นต้น ซึ่งขณะนี้เทศบาลเมืองอุบลราชธานีมีการดำเนินการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย โดยกรมโยธาธิการดำเนินการสำรวจและออกแบบพร้อมดำเนินการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียในบริเวณที่สาธารณูปโภคประ โยชน์ มุ่งกาแฉว พื้นที่ประมาณ 200 ไร่ ห้วยวังนอง พื้นที่ประมาณ 200 ไร่ ที่เทศบาลขอใช้ประโยชน์ในบริเวณหนองม่วง พื้นที่ประมาณ 100 ไร่¹

¹ ข้อมูล สถิติ ตัวเลขทางวิศวกรรม เพื่อการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม เมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ (กรุงเทพมหานคร : สำนักผังเมือง, 2533), หน้า 24.

- ชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ ปัจจุบันเทศบาลตำบลวารินชำราบมี ปัญหาคล้ายกับเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ซึ่งท่อระบายน้ำส่วนใหญ่จะเป็นรางเปิด ปล่อยน้ำไหลระบาย ลงสู่หนองน้ำ เช่น กุดปลาขาว หนองตาไผ่น กุดเป้ง ถ้ำคำน้ำแซบ เป็นต้น มักมีปัญหาน้ำท่วมขังใน บริเวณที่ไม่มีท่อระบายน้ำ

4.2.5 สภาพทางประชากร

4.2.5.1 จำนวนและความหนาแน่นของประชากร เขตผังเมืองรวมเมืองอุบลราชธานี มีเนื้อที่โดยประมาณ 63,900 ไร่ หรือ 102.23 ตารางกิโลเมตร ชุมชนที่อยู่ภายในเขตผังเมืองรวมได้แก่ เทศบาลเมืองอุบลราชธานี สุขาภิบาลอุบล ชุมชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลและนอกเขตสุขาภิบาลของอำเภอเมืองอุบลราชธานี นอกจากนั้นประกอบด้วย เทศบาลเมืองวารินชำราบและบางส่วนของนอกเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ รวมประชากรในเขต ผังเมืองรวมทั้งสิ้นประมาณ 252,064 คน กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ที่คำนวณความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 2,466 คนต่อตารางกิโลเมตร

4.2.5.2 การกระจายตัวของประชากร ประชากรในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จะมีการกระจายตัวอย่างหนาแน่นบริเวณใจกลางเขตเทศบาล และค่อยเบาบางลงตามลำดับ บริเวณที่มีการกระจายตัวอย่างหนาแน่นจะอยู่ตามแนวถนนสรรพสิทธิ และตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 202 (ถนนชยางกูร) ซึ่งเป็นบริเวณย่านการค้า พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตามเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ประชากรมิได้มีการกระจุกตัวเฉพาะบริเวณดังกล่าวเท่านั้น แต่ได้กระจายออกไปอย่างต่อเนื่องตามแนวแม่น้ำมูลและทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 202 (ถนนชยางกูร) ซึ่งมีการจัดสรรที่ดิน และชุมชนเกิดใหม่ รวมถึงเขตสุขาภิบาลอุบลด้วย การกระจายตัวของประชากรในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบจะมี การ กระจายตัวอย่างหนาแน่นบริเวณเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2178 และถนนเทศบาล บริเวณดังกล่าวเป็นย่านการค้าและที่อยู่อาศัยตลอดจนสถาบันราชการต่าง ๆ นอกจากนี้การกระจายของชุมชนและประชากรจะกระจายออกไปทางด้านใต้ของเขตเทศบาลเมือง วารินชำราบ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นปานกลาง

4.2.5.3 การขยายตัวของประชากรในพื้นที่ศึกษา

1) ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จากแผนภูมิที่ 4.14 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของประชากรในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีตั้งแต่ปี 2507-2538 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรสามารถแบ่งเป็นช่วงระยะเวลาได้ ดังนี้

- พ.ศ. 2507-2514 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 4.64
- พ.ศ. 2514-2524 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 1.66
- พ.ศ. 2525-2538 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 0.34

การเพิ่มขึ้นของประชากรดังกล่าวข้างต้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ลดลง โดยในช่วงปี 2507-2514 ประชากรมีการเพิ่มในอัตราปกติ ต่อมาในปี 2515 ประชากรเพิ่มจำนวนสูงขึ้นมาก ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่ามีการอพยพเข้าของประชากรเพื่อทำการค้าและธุรกิจบริการ เนื่องจาก

ตารางที่ 4.22 แสดงจำนวนประชากร ขนาดของพื้นที่ ความหนาแน่นของประชากรในเขตชุมชน
เมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ พ.ศ. 2538

| ชุมชน | พื้นที่
(ตร.กม.) | ประชากร
(คน) | สัดส่วน
(ร้อยละ) | ความหนาแน่น
(คน/ตร.กม.) |
|-----------------------------|---------------------|-----------------|---------------------|----------------------------|
| เทศบาลเมืองอุบลราชธานี | 29.04 | 104,130 | 57.42 | 3,586 |
| สุขาภิบาลอุบล | 3.50 | 10,490 | 5.78 | 2,997 |
| นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล | 37.56 | 10,564 | 5.83 | 281 |
| เทศบาลเมืองวารินชำราบ | 12.50 | 34,564 | 19.06 | 2,765 |
| นอกเขตเทศบาล | 19.63 | 21,603 | 11.91 | 1,101 |
| รวมเขตผังเมืองรวมอุบล-วาริน | 102.23 | 181,351 | 100.00 | 1,774 |

ที่มา : รายงานวิจัยเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, สำนักผังเมือง, พ.ศ. 2532

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

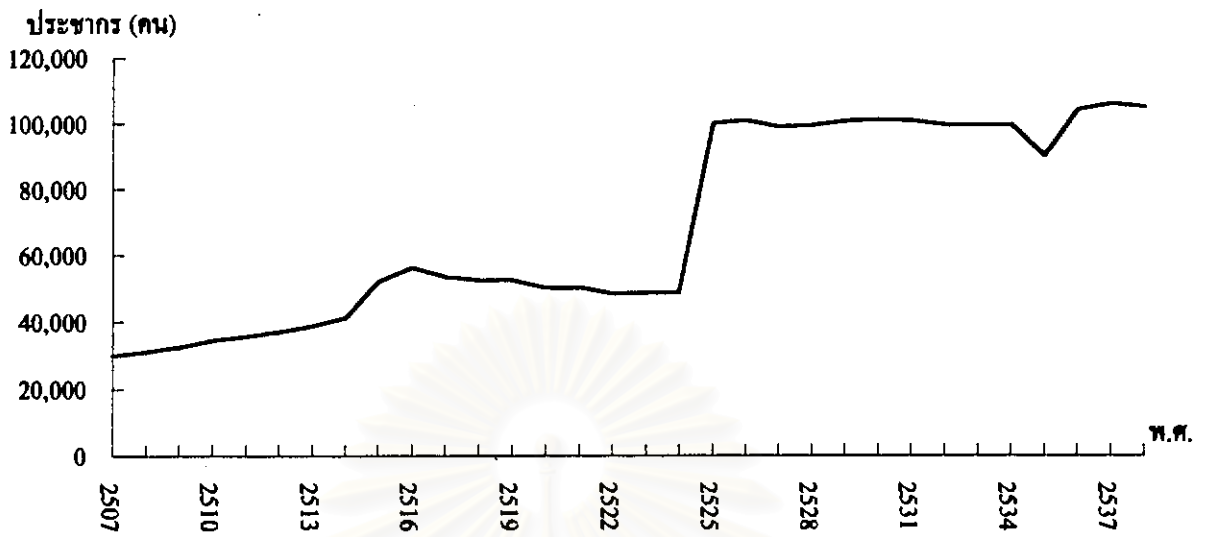
ตารางที่ 4.23 แสดงประชากรเมืองและชนบทในอำเภอเมืองอุบลราชธานีและอำเภวารินชำราบ

พ.ศ. 2507-2538

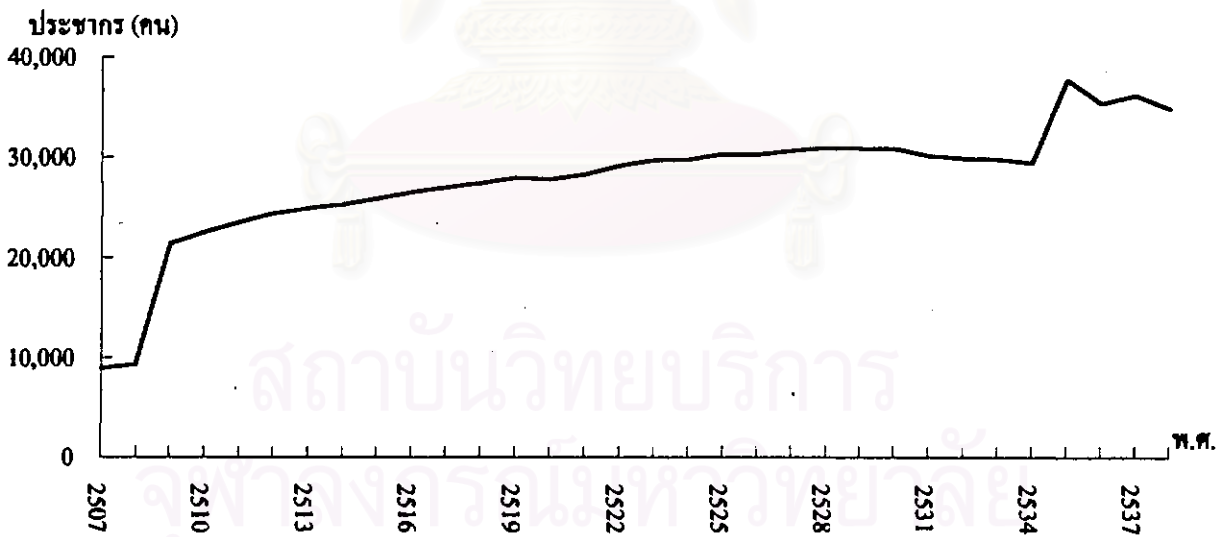
| ปี | ประชากรอำเภอเมืองอุบลราชธานี | | | | ประชากรอำเภวารินชำราบ | | | | ประชากร
จังหวัด |
|------|------------------------------|------------------|-----------------|--------------------|-----------------------|------------------|-----------------|--------------------|--------------------|
| | รวม | นอกเขต
เทศบาล | ในเขต
เทศบาล | ประชากร
เมือง % | รวม | นอกเขต
เทศบาล | ในเขต
เทศบาล | ประชากร
เมือง % | |
| 2507 | 110,693 | 80,634 | 30,059 | 27.2 | 80,634 | 71,666 | 8,968 | 11.1 | 1,249,792 |
| 2508 | 114,509 | 83,319 | 31,190 | 27.2 | 83,319 | 74,054 | 9,265 | 11.1 | 1,283,209 |
| 2509 | 118,961 | 86,318 | 32,643 | 27.4 | 86,318 | 64,891 | 21,427 | 24.8 | 1,322,105 |
| 2510 | 124,401 | 89,803 | 34,598 | 27.8 | 89,803 | 67,313 | 22,490 | 25.0 | 1,365,795 |
| 2511 | 129,182 | 93,425 | 35,757 | 27.7 | 93,425 | 69,983 | 23,442 | 25.1 | 1,413,568 |
| 2512 | 134,317 | 97,091 | 37,226 | 27.7 | 97,091 | 72,724 | 24,367 | 25.1 | 1,457,947 |
| 2513 | 138,985 | 100,252 | 38,733 | 27.9 | 100,252 | 75,388 | 24,864 | 24.8 | 1,501,784 |
| 2514 | 144,759 | 103,468 | 41,291 | 28.5 | 103,468 | 78,210 | 25,258 | 24.4 | 1,555,294 |
| 2515 | 158,688 | 106,517 | 52,171 | 32.9 | 152,980 | 127,130 | 25,850 | 16.9 | 1,234,230 |
| 2516 | 166,038 | 109,900 | 56,138 | 33.8 | 156,641 | 130,239 | 26,402 | 16.9 | 1,280,130 |
| 2517 | 167,553 | 114,060 | 53,493 | 31.9 | 161,673 | 134,757 | 26,916 | 16.6 | 1,330,899 |
| 2518 | 171,756 | 119,243 | 52,513 | 30.6 | 162,411 | 135,075 | 27,336 | 16.8 | 1,393,011 |
| 2519 | 176,241 | 123,761 | 52,480 | 29.8 | 179,881 | 152,026 | 27,855 | 15.5 | 1,428,148 |
| 2520 | 183,122 | 133,072 | 50,050 | 27.3 | 182,526 | 154,806 | 27,720 | 15.2 | 1,461,413 |
| 2521 | 195,438 | 145,134 | 50,304 | 25.7 | 185,027 | 156,845 | 28,182 | 15.2 | 1,498,922 |
| 2522 | 198,164 | 149,945 | 48,219 | 24.3 | 188,503 | 159,438 | 29,065 | 15.4 | 1,530,941 |
| 2523 | 202,549 | 154,012 | 48,537 | 24.0 | 190,490 | 160,904 | 29,586 | 15.5 | 1,560,272 |
| 2524 | 207,055 | 158,341 | 48,714 | 23.5 | 192,116 | 162,473 | 29,643 | 15.4 | 1,589,995 |
| 2525 | 217,051 | 117,484 | 99,567 | 45.9 | 195,124 | 164,923 | 30,201 | 15.5 | 1,628,100 |
| 2526 | 220,325 | 120,070 | 100,255 | 45.5 | 197,065 | 166,922 | 30,143 | 15.3 | 1,683,798 |
| 2527 | 220,776 | 122,432 | 98,344 | 44.5 | 199,133 | 168,656 | 30,477 | 15.3 | 1,705,821 |
| 2528 | 224,242 | 125,356 | 98,886 | 44.1 | 155,913 | 125,165 | 30,748 | 19.7 | 1,736,105 |
| 2529 | 228,790 | 128,645 | 100,145 | 43.8 | 160,123 | 129,402 | 30,721 | 19.2 | 1,776,426 |
| 2530 | 232,118 | 131,485 | 100,633 | 43.4 | 162,288 | 131,643 | 30,645 | 18.9 | 1,810,846 |
| 2531 | 233,457 | 133,083 | 100,374 | 43.0 | 165,823 | 135,842 | 29,981 | 18.1 | 1,862,413 |
| 2532 | 236,541 | 137,518 | 99,023 | 41.9 | 168,474 | 138,798 | 29,676 | 17.6 | 1,902,177 |
| 2533 | 238,113 | 139,274 | 98,839 | 41.5 | 170,982 | 141,400 | 29,582 | 17.3 | 1,932,052 |
| 2534 | 211,671 | 112,721 | 98,950 | 46.7 | 172,961 | 143,735 | 29,226 | 16.9 | 1,961,029 |
| 2535 | 215,383 | 125,900 | 89,483 | 41.5 | 177,920 | 140,465 | 37,455 | 21.1 | 1,945,179 |
| 2536 | 233,248 | 129,935 | 103,313 | 44.3 | 170,624 | 135,536 | 35,088 | 20.6 | 1,680,699 |
| 2537 | 213,201 | 108,043 | 105,158 | 49.3 | 174,791 | 138,847 | 35,944 | 20.6 | 1,679,867 |
| 2538 | 220,328 | 116,198 | 104,130 | 47.3 | 163,283 | 128,719 | 34,564 | 21.2 | 1,743,424 |

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดอุบลราชธานี

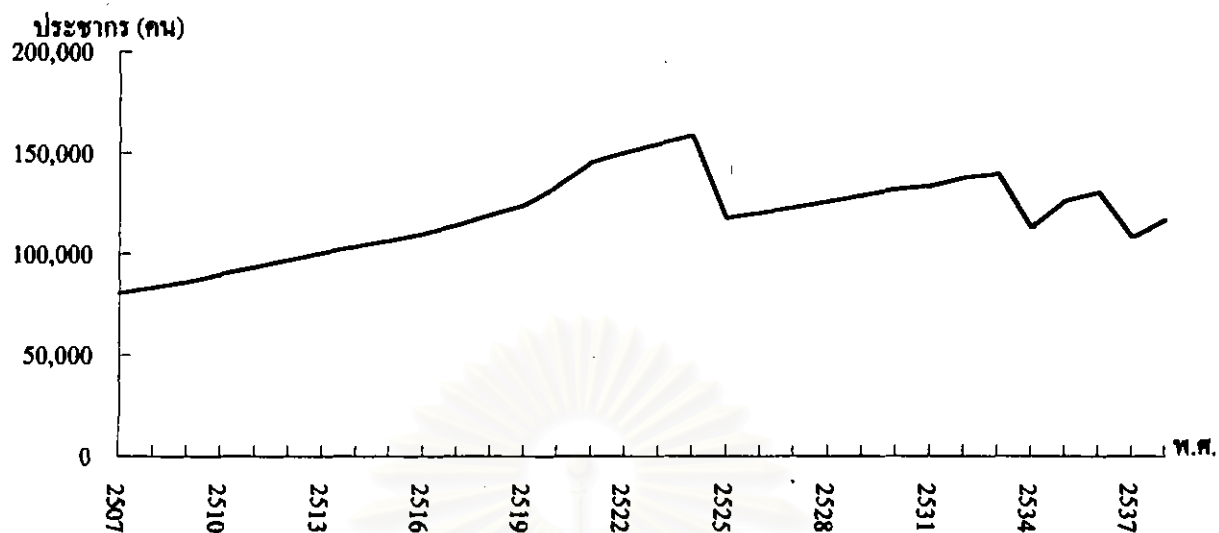
แผนภูมิที่ 4.14 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ปี พ.ศ. 2507-2538

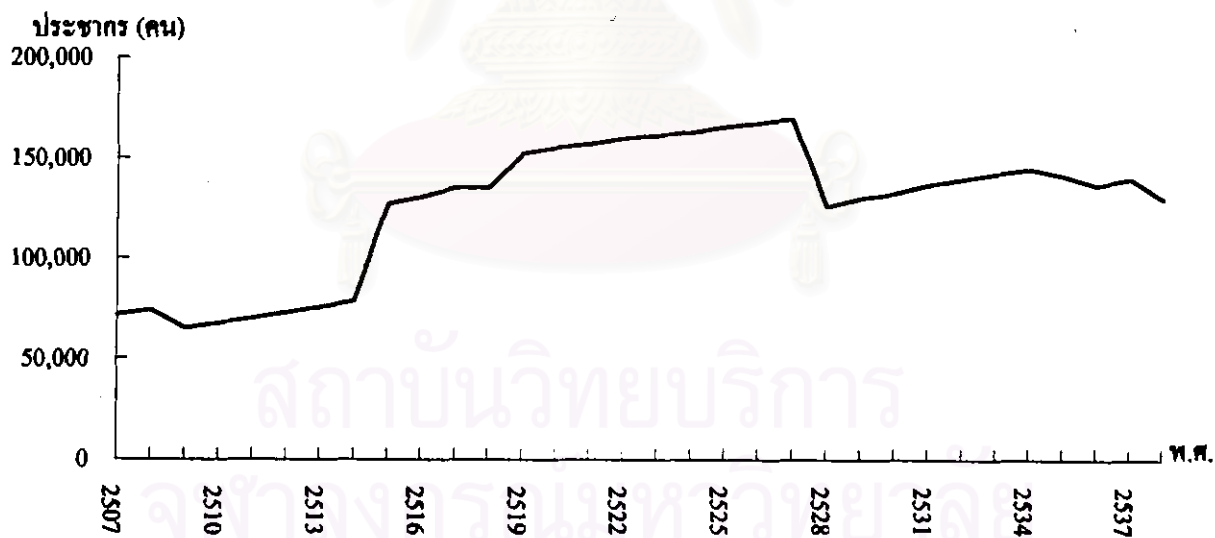
แผนภูมิที่ 4.15 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรเทศบาลเมืองวารินชำราบ ปี พ.ศ. 2507-2538

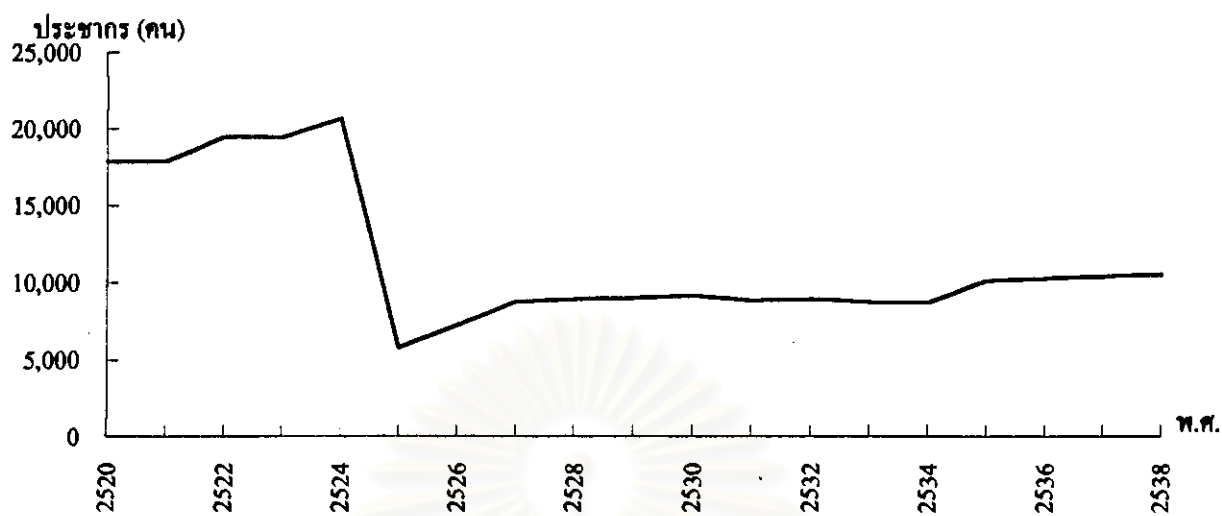
แผนภูมิที่ 4.16 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรอำเภอเมืองอุบลราชธานี (นอกเขตเทศบาล) พ.ศ. 2507-2538

แผนภูมิที่ 4.17 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรอำเภวารินชำราบ (นอกเขตเทศบาล) พ.ศ. 2507-2538

แผนภูมิที่ 4.18 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรสุขาภิบาลอุบล พ.ศ. 2520-2538

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เข้ามาตั้งฐานทัพของทหารสหรัฐและตั้งแต่ พ.ศ. 2516-2522 จำนวนประชากรลดลงมาตลอดเนื่องจากการถอนทหารสหรัฐออกไปทำให้ภาวะการค้าในเขตเทศบาลชบเซาลง ประชากรมีการอพยพย้ายที่อยู่ออกไปที่ต่าง ๆ มาก ส่วนในปี พ.ศ.2525 ประชากรมีจำนวน 99,567 คนเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2524 ซึ่งมีประชากร 48,714 คน เนื่องจากมีการขยายเขตเทศบาลเมื่อเดือนธันวาคม 2524 และในช่วงปี 2525-2538 ประชากรมีอัตราการเพิ่มที่ต่ำกว่าในช่วงแรก ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสำเร็จของนโยบายการวางแผนครอบครัว

2) ชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ จากแผนภูมิที่ 4.15 พบว่าลักษณะการเพิ่มของประชากรในชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบตั้งแต่ พ.ศ.2509-2530 เป็นการเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เป็นลักษณะของชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวจังหวัดซึ่งเป็นศูนย์การค้าบริการ อุตสาหกรรมและการบริหารการปกครอง ดังนั้นลักษณะการเพิ่มของประชากรในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบจึงเป็นลักษณะของการเพิ่มโดยธรรมชาติมากกว่า อิทธิพลของการย้ายถิ่นไม่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ในช่วง พ.ศ. 2509-2534 อัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ ร้อยละ 1.25 ในปี พ.ศ. 2534 มีการขยายเขตเทศบาลจึงทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้น

3) ชุมชนสุขาภิบาลอุบลราชธานี จากแผนภูมิที่ 4.18 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของประชากรในเขตสุขาภิบาลอุบล ในระหว่างปี พ.ศ.2520-2538 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรสามารถแบ่งเป็นช่วงระยะเวลาได้ ดังนี้

- พ.ศ. 2520-2524 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 3.72

- พ.ศ. 2527-2538 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 1.65

การเพิ่มของประชากรดังกล่าวข้างต้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ลดลง โดยในช่วง พ.ศ.2520-2524 มีการขยายตัวในระดับปกติ ต่อมาในปี พ.ศ.2525 ได้มีการขยายเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีมาทับเขตสุขาภิบาลอุบลทำให้ประชากรลดลงจาก 20,654 คนเหลือ 5,775 คน หลังจากนั้นอัตราการขยายตัวจะค่อนข้างคงที่จนถึง พ.ศ.2538

4) อำเภอเมืองอุบลราชธานี (นอกเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี) จากแผนภูมิที่ 4.16 แสดงประชากรในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีในส่วนนอกเขตเทศบาล ตั้งแต่ปี 2507 ถึง 2538 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรสามารถแบ่งเป็นช่วงระยะเวลาได้ ดังนี้

- พ.ศ. 2507-2524 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 4.64

- พ.ศ. 2525-2533 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 2.15

- พ.ศ. 2534-2538 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 0.76

การเพิ่มของประชากรดังกล่าวข้างต้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ลดลง โดยในช่วงปี 2507-2524 ประชากรมีการเพิ่มในอัตราปกติ ต่อมาในปี 2525 ประชากรได้ลดจำนวนลงเนื่องจากการขยายเขตเทศบาล โดยหลังจากนั้นอัตราการเพิ่มของประชากรภายนอกเขตเทศบาลมีอัตราการเพิ่มที่ลดลงเหลือเท่ากับร้อยละ 2.15 ต่อปี และในปี 2534 ได้มีการจัดตั้งกิ่งอำเภอใหม่คือ กิ่งอำเภอ

คอนมคแดง และเหล่าถือโก้ ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2534-2538 อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีของประชากรได้ลดลงเหลือ ร้อยละ 0.76 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากความสำเร็จของนโยบายการวางแผนครอบครัว

5) อำเภอวารินชำราบ (นอกเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ) จากแผนภูมิที่ 4.17 แสดงประชากรในเขตอำเภอวารินชำราบในส่วนนอกเขตเทศบาล ตั้งแต่ปี 2507 ถึง 2538 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรสามารถแบ่งเป็นช่วงระยะเวลาได้ ดังนี้

- พ.ศ. 2507-2514 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 1.25
- พ.ศ. 2515-2527 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 2.38
- พ.ศ. 2528-2538 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 0.28

การเพิ่มของประชากรดังกล่าวข้างต้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ลดลง โดยในช่วงปี 2507-2514 และ ปี 2515-2527 ประชากรมีการเพิ่มในอัตราปกติ ต่อมาในปี 2528 ได้มีการแยกกิ่งอำเภอตำบองออกจากอำเภอวารินชำราบ ทำให้ประชากรลดลงจาก 168,656 คน เหลือ 125,165 คน ซึ่งหลังจากนั้นอัตราการเปลี่ยนแปลงต่อปีของประชากรลดลงเหลือเท่ากับร้อยละ 0.28

จากอัตราการเพิ่มประชากรดังกล่าวข้างต้นทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ประชากรมีแนวโน้มเพิ่มด้วยอัตราที่ลดลง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจาก ความสำเร็จของนโยบายวางแผนครอบครัว โดยเห็นได้จากขนาดครัวเรือนเฉลี่ยที่มีขนาดเล็กกว่าขนาดครัวเรือนในอดีต กล่าวคือ ในปี 2532 ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ มีขนาดครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 5 คน ต่อครอบครัว ในขณะที่ในปี 2526 ชุมชนเมืองดังกล่าว มีขนาดครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ 6 คนต่อครอบครัว

4.2.5.4 การคาดการณ์ประชากรในอนาคต

1) ชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี

เขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีเป็นชุมชนศูนย์กลางระดับภาคเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา การบริหารราชการและเศรษฐกิจตลอดทั้งเป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมกับชุมชนอื่น ๆ ซึ่งน่าจะมีผลให้อัตราการขยายตัวของประชากรสูงขึ้น แต่ในชุมชนเทศบาลมีเขตปกครองจำกัด พื้นที่นอกเขตเทศบาลได้รับการพัฒนาเทียบเท่าในเขต ทำให้ลักษณะการเจริญเติบโตของเมืองและประชากรขยายตัวออกไปนอกเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ และอัตราการขยายตัวของประชากรในเขตเทศบาลมีแนวโน้มลดลง ดังนั้นอัตราการขยายตัวของประชากรในเขตนี้ น่าจะอยู่ในช่วงอัตราการขยายตัวขั้นต่ำคือร้อยละ 0.34 ต่อปี เมื่อใช้ประชากรปีฐานปี 2538 เท่ากับ 104,130 คน จะสามารถคำนวณประชากรในอนาคต คือปี 2548 ได้เท่ากับ 107,725 คน $[Px = Pn(1+r)^x]$

2) ชุมชนเทศบาลเมืองวารินชำราบ

ในอดีตแนวโน้มประชากรในเขตเทศบาลมีการเพิ่มขึ้นค่อนข้างสม่ำเสมอ ปัจจุบันเขตเทศบาลได้ขยายออกจากเดิมไปทางทิศเหนือจรดกับเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ซึ่งบริเวณที่มีการขยายตัวจะอยู่ในบริเวณริมสองฝั่งถนนที่เขตเทศบาลได้ขยายออกไปและบริเวณรอบนอก

ของเขตเทศบาล โดยหลังจากการขยายเขตเทศบาลแล้วแนวโน้มการขยายตัวของประชากรลดลง แต่เนื่องจากมีโครงการพัฒนาบริเวณเขตเทศบาลที่ขยายใหม่ ดังนั้นอัตราการขยายตัวของประชากรในเขตนี้ น่าจะอยู่ในอัตราการขยายตัวขั้นกลางคือร้อยละ 1.28 ต่อปี เมื่อใช้ประชากรปีฐานปี 2538 เท่ากับ 34,564 คน จะคำนวณประชากรในอนาคตปี 2548 ได้เท่ากับ 39,252 คน

3) ชุมชนสุขาภิบาลอุบล

ชุมชนสุขาภิบาลอุบลเป็นชุมชนซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของชุมชนเทศบาลเมืองอุบลราชธานี เป็นบริเวณที่จะรองรับการขยายตัวของชุมชนเทศบาลตามแนวดนนขยางกูร และพื้นที่ด้านในบริเวณทางเลี้ยวเมืองประกอบทั้งราคาที่ดินในย่านนี้ยังไม่สูงมากนักการขยายตัวของประชากรจึงน่าจะอยู่ในขั้นกลางคือร้อยละ 1.65 ต่อปี เมื่อใช้ประชากรปีฐานปี 2538 เท่ากับ 10,490 คน จึงสามารถคำนวณประชากรในอนาคตปี 2548 ได้เท่ากับ 12,355 คน

4) เขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี (นอกเขตเทศบาล)

เขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ซึ่งเป็นศูนย์กลางในด้านต่าง ๆ ของจังหวัด เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของชุมชน เพราะมีบริการพื้นฐานอย่างพร้อมมูล แต่เนื่องจากนโยบายในการลดอัตราการเกิดของประชากรของรัฐบาลตามแผนพัฒนา ประกอบกับประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อการวางแผนครอบครัวในอนาคต และการพิจารณาจากแนวโน้มการเพิ่มของประชากรในช่วง พ.ศ.2525-2533 แล้ว อัตราการขยายตัวของประชากรน่าจะยังอยู่ในขั้นต่ำคือร้อยละ 2.15 ต่อปี เมื่อใช้ประชากรปีฐานปี 2538 เท่ากับ 116,198 คน จึงสามารถคำนวณประชากรในอนาคตปี 2548 ได้เท่ากับ 143,742 คน

5) เขตอำเภวารินชำราบ (นอกเขตเทศบาล)

ในเขตอำเภวารินชำราบมีพื้นที่ครอบคลุมเขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ ลักษณะชุมชนได้รับการพัฒนาทางด้านระบบการคมนาคมขนส่งทางบก โดยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมแทนตัวชุมชนเมืองอุบลราชธานี เนื่องจากพื้นที่ชุมชนเทศบาลมีจำกัดและถูกจำกัดด้วยเขตทหาร ดังนั้นการเจริญเติบโตภายนอกเขตเทศบาลน่าจะขยายตัวมากกว่าปัจจุบัน และจากการพิจารณาแนวโน้มการเพิ่มของประชากรที่ลดลง อัตราการขยายตัวจึงน่าจะอยู่ในขั้นกลางคือร้อยละ 2.33 ต่อปี เมื่อใช้ประชากรปีฐานปี 2538 เท่ากับ 128,719 คน จึงสามารถคาดการณ์ประชากรปี 2548 ได้เท่ากับ 162,058 คน

6) เขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี

เขตนี้ครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลเมืองและพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบ การพิจารณาอัตราการขยายตัวของประชากรจึงอาศัยข้อมูลแนวโน้มจากระดับอำเภอเป็นหลัก ซึ่งได้คาดการณ์อัตราการขยายตัวที่เหมาะสมไว้เท่ากับร้อยละ 2.15 ต่อปี เมื่อใช้ประชากรปีฐานปี 2538 เท่ากับ 125,184 คน จะสามารถคาดการณ์ประชากรปี 2548 ได้เท่ากับ 154,857 คน

7) เขตชุมชนเมืองวารินชำราบ

เขตนี้ครอบคลุมพื้นที่เขตเทศบาลเมืองวารินชำราบและพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบการพิจารณาอัตราการขยายตัวของประชากรจึงใช้ข้อมูลและแนวโน้มจากระดับอำเภอเป็นหลัก ซึ่งได้คาดการณ์อัตราการขยายตัวที่เหมาะสมไว้เท่ากับร้อยละ 2.33 ต่อปี เมื่อใช้ประชากรปีฐานปี 2538 เท่ากับ 56,167 คน จึงคาดการณ์ประชากรปี 2548 ได้เท่ากับ 70,715 คน

8) เขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

การคาดการณ์ประชากรในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบได้ทำการคาดการณ์ประชากร 2 แบบ คือการขยายตัวแบบปกติ และการขยายตัวแบบเมืองศูนย์กลางสู่อินโดจีน ดังนี้

- การขยายตัวแบบปกติ ในเขตชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา ประชากรทั้งหมดเท่ากับประชากรของชุมชนเมืองอุบลราชธานีและชุมชนวารินชำราบรวมกัน ดังนั้นในปี 2548 จะมีประชากรเท่ากับ 225,572 คน โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 2.2 ต่อปี

- การขยายตัวแบบเมืองศูนย์กลางสู่อินโดจีน จากตารางที่ 4.5 อัตราการเพิ่มของประชากรในจังหวัดอุบลราชธานีประกอบด้วยอัตราการเพิ่มแบบธรรมชาติคือเพิ่มจากการเกิดและการตาย และการเพิ่มแบบอพยพย้ายถิ่น ซึ่งในอนาคตการเพิ่มที่มีผลต่อการขยายตัวของประชากรคือการเพิ่มแบบอพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในจังหวัดตามการขยายตัวของกิจการค้าการบริการและอื่น ๆ ส่วนการเพิ่มแบบธรรมชาติจะเป็นไปในลักษณะคงที่ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายการวางแผนครอบครัวที่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการคาดการณ์จึงได้ใช้สมมติฐานการอพยพย้ายถิ่นในช่วงปี 2530-2537 ของจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งในช่วงนี้มีการใช้นโยบายการเปลี่ยนสนามรบในอินโดจีนให้เป็นสนามการค้า โดยคาดว่าในปี 2548 เมื่อเป็นเมืองศูนย์กลางในการติดต่อการค้าการบริการกับอินโดจีนแล้วน่าจะมีอัตราการขยายตัวของประชากรคล้ายกัน โดยอัตราการเพิ่มของประชากรในช่วงนี้ในแบบธรรมชาติโดยเฉลี่ยร้อยละ 1.47 ต่อปี และมีอัตราการเพิ่มจากการอพยพสูงสุดร้อยละ 1.03 ในปี 2531 รองลงไปคือร้อยละ 0.56 ต่อปี ในปี 2532 และต่ำสุดคือร้อยละ 0.04 ต่อปี ในปี 2537 เมื่อพิจารณาการพัฒนาด่านช่องเม็กสำหรับรองรับการค้าชายแดนกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่จะทำให้มีการอพยพของประชากรเข้าไปอยู่อาศัย ดังนั้นอัตราการเพิ่มจากการอพยพของชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ น่าจะอยู่ในช่วงกลางคือร้อยละ 0.56 ต่อปี เมื่อนำมาพิจารณาพร้อมกับอัตราการขยายตัวแบบปกติคือร้อยละ 2.2 ต่อปี แล้ว อัตราการขยายตัวของชุมชนเท่ากับร้อยละ 2.76 ต่อปี โดยในปี 2548 จะมีประชากรในชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบเท่ากับ 238,239 คน

4.2.6 สรุป

ชุมชนเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบเป็นชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ติดกัน โดยมีแม่น้ำมูลคั่นกลาง อยู่ห่างจากชายแดนด่านช่องเม็กประมาณ 80 กิโลเมตร พื้นที่ชุมชนมีสภาพภูมิประเทศเป็นเนินสูงต่ำและที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ความหนาแน่นของอาคารอยู่ในบริเวณย่านการค้าเดิมและกระจายออกไปตามเส้นทางคมนาคม การใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่เกษตรกรรมและที่ว่างเปล่าร้อยละ 67.5 รองลงไปคือการใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัย ร้อยละ 12.7 ชุมชนส่วนใหญ่มีการขยายตัวไปตามถนนสายสำคัญเนื่องจากถูกอิทธิพลจากการใช้ที่ดินของสถาบันราชการและธรรมชาติคือที่ลุ่มและแม่น้ำ ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรในเส้นทางสำคัญที่ใช้เข้าออกจากชุมชน การคมนาคมภายในชุมชนมีรถประจำทางและรถสองแถวให้บริการ ส่วนการเดินทางติดต่อกับภายนอกชุมชนสามารถเดินทางได้ 3 ทางคือ รถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน

สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยทั่วไปพึ่งพาการผลิตในสาขาการค้าและบริการเป็นสาขานำ ชุมชนเมืองอุบลราชธานีมีกิจการค้าและบริการเท่ากับ 2,484 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 78.3 ส่วนในชุมชนเมืองวารินชำราบมีกิจการค้าและบริการเท่ากับ 688 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.7 กิจการค้าส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เปิดดำเนินการในช่วง ปี 2523-2533 แสดงว่าในช่วงนี้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมาก ซึ่งอาจมาจากปัจจัยของนโยบายการเปิดการค้าตามแนวชายแดนทำให้มีการขยายตัวในด้านพาณิชยกรรมตามไปด้วย สาขาการผลิตที่มีความสำคัญรองลงมาคืออุตสาหกรรมและการก่อสร้าง ชุมชนเมืองอุบลราชธานี มีกิจการอุตสาหกรรมจำนวน 188 แห่งคิดเป็นร้อยละ 74 ส่วนในชุมชนเมืองวารินชำราบมีจำนวนกิจการอุตสาหกรรม 66 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26 กิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 72.05 เปิดดำเนินการ ในช่วงปี 2523-2533 แสดงว่าในช่วงนี้มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมมาก

ในด้านสังคม ชุมชนเมืองอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางของสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล ในระดับจังหวัดและภูมิภาค ส่วนในชุมชนเมืองวารินชำราบมีบทบาทเป็นศูนย์ในระดับอำเภอและท้องถิ่น และแนวโน้มในอนาคตสถาบันการศึกษา และ โรงพยาบาลในชุมชนเมืองอุบลราชธานีสามารถให้บริการแก่เมืองในประเทศใกล้เคียง เช่น จำปาศักดิ์ และปากเซ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในด้านประชากรชุมชนเมืองอุบลราชธานีมีประชากร 125,184 คน คิดเป็นร้อยละ 69 มีความหนาแน่น 1,785 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนในชุมชนเมืองวารินชำราบมีประชากร 56,167 คน คิดเป็นร้อยละ 31 มีความหนาแน่น 1,748 คนต่อตารางกิโลเมตร มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยของประชากรทั้งสองชุมชน ในช่วงปี 2523-2533 ร้อยละ 1.6 ซึ่งมีแนวโน้มที่ลดลงอันเนื่องมาจากนโยบายวางแผนครอบครัว

ความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการอยู่ในทำเลที่ตั้งที่เป็นทางผ่านของเส้นทางเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่มอินโดจีนของชุมชนเมืองอุบลราชธานีและวารินชำราบ อีกทั้งจังหวัดอุบลราชธานีได้มีแผนการพัฒนาด่านช่องเม็กให้เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยว คู่ประเทศ

อินโดจีน จะเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการพัฒนาในด้านการค้าการบริการ การท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อรองรับความต้องการของประเทศเหล่านี้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ของชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย